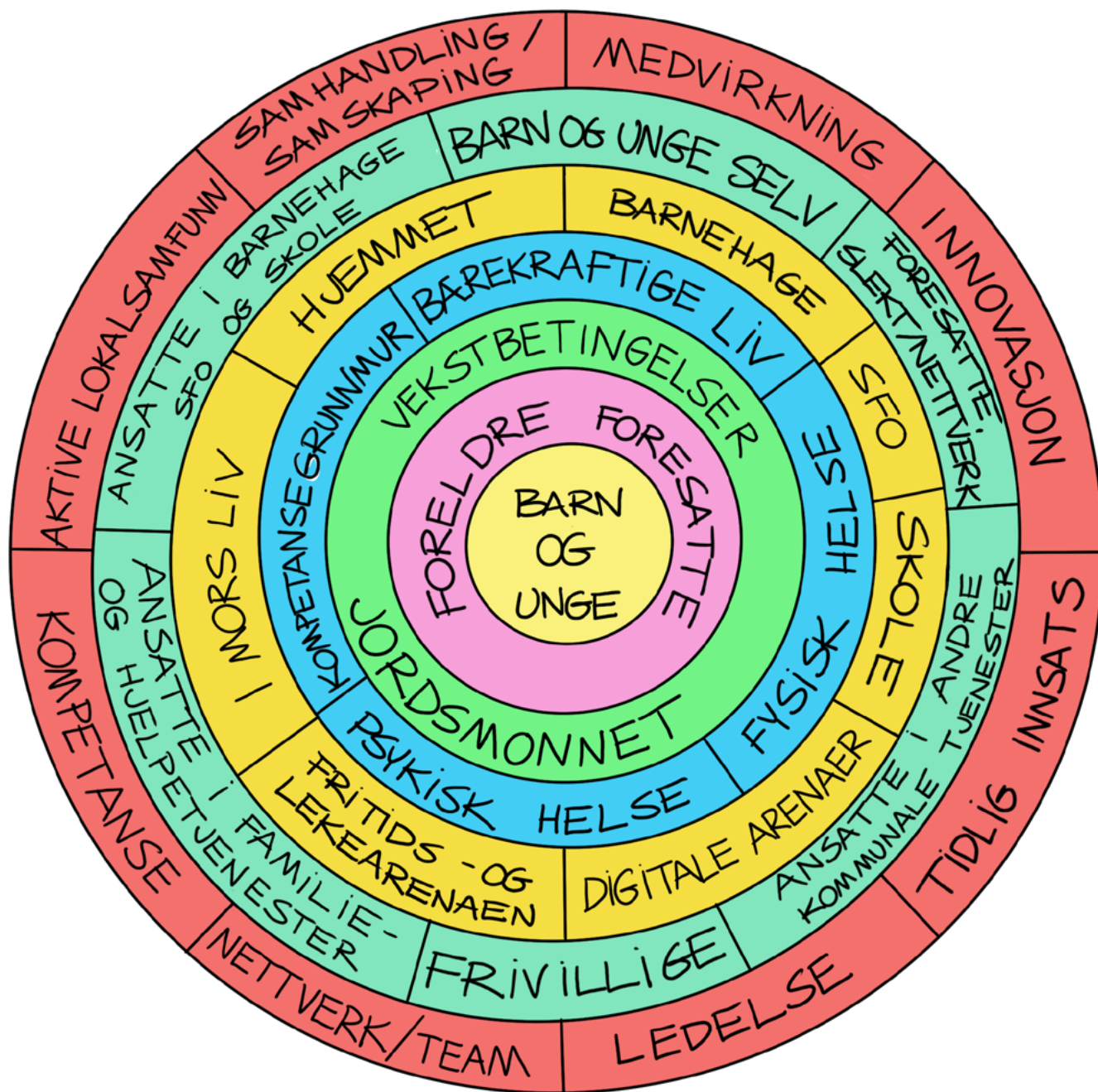

Helhetlig Plan for Oppvekst

ALLE NIVÅENE I MODELLEN
HAR FOKUS MOT BARN OG UNGE

FÆRDER
KOMMUNE
– med vind i seilene

Helhetlig plan for oppvekst

Færder kommune har som mål å utgjøre en positiv forskjell i alle barn og unge menneskers liv. Gjennom optimale oppvekstforhold skal barn og unge få de beste muligheter til å realisere sitt fulle potensial.

- [Kortversjonen av Helhetlig plan for oppvekst finner du her](#)
- [Lytt til podkast om Helhetlig plan for oppvekst](#)

Innholdsfortegnelse

1 Forord

2 Bakgrunn for planen

2.1 Politisk bestilling

2.2 Fokus på prosessen og justering av kurs

3 Planens kunnskapsgrunnlag

3.1 FN's barnekonvensjon

3.2 FNs bærekraftsmål

3.3 Medvirkende barn og unge i sentrum

3.4 Helsefremmende fokus

3.5 Sammenheng mellom Helhetlig Plan for Oppvekst og Helhetlig Plan for Helse

4 Planens faglige grunnlag

4.1 Helsefremmende arbeid

4.2 Empowerment

4.3 Salutogenese – læren om det friske og god helse

5 Planens oppbygging

5.1 Hovedmodell for Helhetlig Plan for Oppvekst i Færder kommune

6 Barn og unge som realiserer sitt fulle potensial

7 Jordsmonnet - viktige vekstbetingelser for barn

7.1 Tilknytning

7.2Trygghet

7.3Tilhørighet

7.4Kjærlighet

7.5Å kjenne på mestring og å bli sett for sine styrker

7.6Aktør i eget liv

7.7Lek, kultur og aktivitetsbasert læring

7.8Mangfold som ressurs

7.9Vennskap

8Økt tilførsel av helsefremmende faktorer – de fire prioriterte områdene

8.1De fire områdene sett i sammenheng

8.2Fysisk helse

8.3Psykisk helse

8.4Kompetansegrunnmur

8.5Bærekraftige liv

9Arenaer der barn og unge lever livene sine

9.1Mors liv

9.2Hjemmet

9.3Barnehage, skolefritidsordning og skole

9.4Fritids- og lekearenaen

9.5Den digitale arenaen

10Aktører - En hel landsby oppdrar barn og unge

10.1Barn og unge selv

10.2Foreldre/ foresatte, slekt og nettverk

10.3Ansatte i barnehage, skolefritidsordning og skole

10.4Ledere i fritidsaktiviteter og andre frivillige

10.5Ansatte i familie-, hjelpe- og støttetjenester og andre offentlige tjenester

11Systemforutsetninger

11.1 Tidlig innsats

11.2 Samskaping, medvirkning og innovasjon

11.3 Kontinuerlig kompetanseutvikling

11.4 Ledelse

11.5 Nettverk og team

11.6 Lærende fellesskap

11.7 Aktive lokalsamfunn

11.8 Følge med på for å forbedre og lære

11.9 Bedre tverrfaglig innsats, BTI

12 Handlingsplan

12.1 Jordsmonnet/vekstbetingelsene

12.2 God fysisk helse

12.3 God psykisk helse

12.4 Solid, framtidsrettet kompetansegrunnmur

12.5 Bærekraftig utvikling for den enkelte, for fellesskapet og for kloden

12.6 Arenaene der barn og unge lever livene sine

12.7 Aktører som kan øke de helsefremmende faktorene i barn og unges liv

12.8 Systemforutsetninger for at verdiene, kunnskapsgrunnlaget og tiltakene i helhetlig plan skal føre til økt tilførsel av helsefremmende faktorer i barn og unges liv

13 Vedlegg

13.1 Vedlegg 1: prosessen bak Helhetlig Plan for Oppvekst

13.2 Vedlegg 2: oppvekstreformen

13.3 Vedlegg 3: litteraturliste

13.4 Vedlegg 4: ordliste over begreper

1 Forord

Det mest bærekraftige Færder kommune kan bygge, er barn og unge. Barn og unge som tar vare på seg selv, hverandre, oss i de eldre generasjoner og jorda vår.

Færder kommune har i underkant av 300 barn og unge per årskull. Regner vi med barna i magen opp til ungdommene blir myndige, utgjør det 19 årskull eller ca. 5500 barn og unge.

Barn og unge kommer fra svært variert sosial og økonomisk bakgrunn. Mange har det veldig bra, men kommunen har også barn og unge som lever under fattigdomsgrensa, med de konsekvenser det medfører.

Det å være del av små og store fellesskap er viktig for barn og unge. Det å ha trygg og god tilknytning til foreldre, søsken og andre viktige familiemedlemmer er av stor betydning. Av stor betydning er også det å gå i barnehage eller i skoler med høy kvalitet. Gode barnehager, skoler og fritidstilbud kan bidra til å løfte barn og unge til et høyere nivå enn levekår og foreldrenes utdanningsnivå tilsier. Det er påvist sammenhenger mellom barn og unges læringsresultater og deres bakgrunn, kjønn og foreldrenes utdanningsnivå. Barnehager, skoler og oppveksttjenester kan ikke utjevne alle forskjeller, men de kan bidra. Høye ambisjoner og høy kvalitet på det barn og unge opplever på alle arenaer der de lever livene sine, kan gjøre en viktig og positiv forskjell. Færder kommune retter derfor fokus mot økt kvalitet i alle ledd som har ansvar for barn og unges oppvekst.

Hva trenger barn og unge som vokser opp i dagens samfunn? Samfunnet er i rask endring. Det komplekse samfunnet med hurtige endringer, det store kunnskapstilfanget og behovet for bærekraftige løsninger gjør at vi må tenke annerledes enn før om barn og unges oppvekst. Vi må ruste barn og unge til det omskiftelige og gjøre dem i stand til å tåle raske endringer. Framtidstenkeren Alvin Toffler sier det slik: *«Det 21. århundrets analfabeter vil ikke være de som ikke kan lese og skrive, men de som ikke kan lære, avlære og omlære».*

Miljøutfordringene øker. Verdens ressurser forvaltes ikke bærekraftig over tid. Behovet for bærekraftig utvikling øker. Over hele verden oppleves endrede helseutfordringer. I vår del av verden er det livsstilsutfordringer og sviktende psykisk helse som dominerer risikobildet. En økende andel av befolkningen blir eldre. Det er behov for å sikre at flere mennesker forblir selvhjulpne lenger for at ikke presset på helse- og omsorgstjenestene blir for store.

Å gi barn og unge muligheter for å bygge en helsefremmende livsstil framfor å reparere sviktende helse er vesentlig. Dette vil bygge en kompetansegrunnmur bestående av det de vil trenge for å løse de komplekse utfordringer dagens barn og unge står overfor.

Alle som har et ansvar for barn og unges oppvekst, må tilnærme seg barn og unge med forståelse for og kunnskap om det samfunnet barnet og ungdommen skal bli en del av.

Barn og unge vil trenge bevissthet omkring sin egen rolle og sin egen mulighet til å forme eget og andres liv, hvordan ta vare på kloden og hvordan bidra til at samfunnsutviklingen går i den retning vi ønsker.

2 Bakgrunn for planen

2.1 Politisk bestilling

Færder kommune har som mål å utgjøre en positiv forskjell i alle barn og unge menneskers liv. Gjennom optimale oppvekstforhold skal barn og unge få de beste muligheter til å realisere sitt fulle potensial. Kommunestyret vedtok høsten 2019 utarbeidelse av en plan for bedre oppvekstbetingelser i kommunen;

"Tilstandsrapport for opplæringen i Færder kommune 2018 tas til orientering. Kommunestyret ønsker flere elever som trives og mestrer skoledagen, færre elever med behov for spesialundervisning, bedre psykisk helse og forhåpentligvis enda bedre læringsresultater. Kommunestyret ber om en helhetlig plan som kan ivareta dette."

Siden høsten 2019 har oppveksttjenestene arbeidet med å svare opp denne bestillingen. Forskning viser at barnehager og skoler av høy kvalitet, meningsfull fritid og tidlig tverrsektoriell innsats der det er nødvendig, fungerer som sterke beskyttelsesfaktorer i barn og unges liv. Færder kommune ønsker å ha en aktiv rolle i å støtte barn og unge i deres arbeid med å forme framtiden. Dette gjøres gjennom å legge til rette for mestring av en mer kompleks fremtid der barn og unge kan bidra til en bærekraftig fremtid for seg selv, sine medmennesker og sine etterkommere.

2.2 Fokus på prosessen og justering av kurs

Helhetlig Plan for Oppvekst kan forstås på flere nivåer der selve prosessen fram mot et ferdig produkt er like viktig som selve planen. Utformingen av planen bygger på et prinsipp om at vi skaper endring gjennom selv å lære. Vi må altså endre hvordan vi lærer, hva vi lærer og vi må lære å være lærende for å forandre sier Harold Glosser.

Færder kommune har jobbet godt med oppvekst over år. Kommunen har iverksatt mange satsinger der alle virksomheter og alle profesjoner i fellesskap har arbeidet for god og inkluderende oppvekst. Satsingene er i tråd med nasjonale anbefalinger og har fulgt opp sentrale nasjonale og internasjonale forskningsfunn.

Arbeidsmodellen *Bedre Tverrfaglig Innsats for tverrprofesjonell samhandling* er innarbeidet siden 2012 og et ytterligere forbedringsarbeid pågår, blant annet gjennom etablering av en lavterskel møteplass og et læringsmiljøteam. Kommunen deltok i det nasjonale barnevernforsøket som danner modell for den nye barnevernloven med fokus på tidlig og rask hjelp til familier som strever. Alle private og kommunale barnehager har fått tilført en spesialpedagog, finansiert med kommunale midler. Pedagogisk psykologisk tjeneste har gjennom flere år ledet endringsarbeidet «*Inkludering og mestring, alle lærer*» for et læringsmiljø med plass til flere innenfor rammen av fellesskapet og færre spesialpedagogiske tiltak. Kommunen har gjennomført en systematisk implementering av fornyede ramme- og læreplaner for barnehage og skolefritidsordning og skole. Dette er et arbeid som fortsatt pågår med tydelige etapper i alle barnehager og skoler. Enhetlig praksis med høy kvalitet er forsøkt sikret gjennom en felles språkplan for hele læringsløpet.

Disse satsingenes effekt er ikke målt i tilstrekkelig grad. Hvorvidt ønsket effekt er oppnådd, er derfor usikkert. Kunnskapsgrunnlaget, utarbeidet som del av denne planen, viser at kommunens satsinger er i tråd med

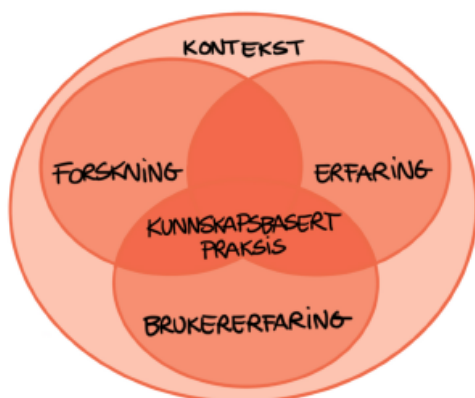
anbefalinger. Det blir derfor viktig å videreføre det arbeidet som er i gang, sikre kvaliteten på implementering samtidig som fokuset på det helsefremmende perspektivet styrkes.

Færder kommune er klar til å ta et neste steg gjennom å videreutvikle sitt bidrag i barn og unges oppvekst i takt med at samfunnet møter en kompleks og uforutsigbar nåtid og framtid. Den justering av kurs som *Helhetlig Plan for Oppvekst* representerer, skal sikre høyere og jevnere kvalitet i et helsefremmende oppvekstmiljø. I dag brukes mye ressurser på forebyggende og reparerende arbeid. Kommunen vurderer at det er mer å hente på å dreie i helsefremmende retning, samtidig som forebyggende arbeid fortsatt skal ha fokus. *Helhetlig Plan for Oppvekst* følger oppvekstreformens anbefalinger. Dette innebærer at hjelpen som gis til barn og familier skal være tilpasset deres behov, tidlig innsats og forebygging skal styrkes for på den måten bidra til at ressursbruken og oppgaveløsningen i barnevernstjenesten blir mer effektiv. Dette tydeliggjøres i et eget plandokument.

Planens kunnskapsgrunnlag

I alt planarbeid er et godt kunnskapsgrunnlag viktig. Det gir en felles forståelse av nåsituasjonen, framtidige behov og hvilke muligheter som foreligger. Informasjonen som danner grunnlag for planen, er hentet fra nasjonal- og internasjonal forskning og basert på lokal kunnskap. Lokal kunnskap er samlet inn fra barn og unge, medarbeidere, politikere samt foresatte, frivillige og andre lokale aktører som har bidratt. Vedlagt planen ligger beskrivelse over alle de omfattende prosessene som er gjennomført for å bygge opp kunnskapsgrunnlaget. Det betyr at både forskning, evidens, ansattes, andre voksnes og barn og unges erfaringer ligger til grunn for valg og anbefalinger i planen. Faglitteratur som ligger til grunn for teksten ligger i litteraturliste som vedlegg.

Oppvekstreformen beskriver at ressursbruken skal dreies mer over mot det helsefremmende som er et eget fagfelt, og influert blant annet av fagfeltene pedagogikk, psykologi, epidemiolog og filosofi. Dette perspektivet på helse preger kunnskapsgrunnlaget i planen.

3 Planens kunnskapsgrunnlag

3.1 FN`s barnekonvensjon

FN`s Barnekonvensjon regnes ofte som barnas grunnlov. Den er en internasjonal avtale som har til hensikt å sikre barns rettigheter. Barnekonvensjonen er delt inn i fire hovedområder av rettigheter;

- Alle barn har rett på de samme godene.
- Barnets beste skal alltid tas hensyn til.
- Barn har rett til et godt liv der de kan utvikle seg.
- Barn har rett til å si sin mening og kreve å bli hørt og respektert.

Barnekonvensjonens artikkel 3 sier; «*Voksne skal gjøre det som er best for barn*».

Når voksne skal bestemme noe som har med barn og unge å gjøre, så skal de tenke på hva som er best for barn og unge. Dette innebærer at barnet må stå i sentrum og alltid være førende i alt arbeid som gjøres.

I *Helhetlig Plan for Oppvekst* legger Færder kommune artikkel 3 til grunn og planen er skrevet med tydeliggjort ambisjon om å innfri barnekonvensjonen.

3.2 FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er verdens, Norges og Færders felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. *Helhetlig Plan for Oppvekst* skal være oppvekstsektorens bidrag for å nå FNs bærekraftsmål.

Helhetlig Plan for Oppvekst skal tydeliggjøre bidraget i barn og unges oppvekst og øke tilførsel av prioriterte helsefremmende faktorer. Dette for å sikre at kommunen bidrar til å bygge kompetanse som hjelper oss å skape både en sosial- og miljømessig bærekraftig fremtid, med så effektive og hensiktsmessige samfunnsstrukturer som mulig. Med samfunnsstrukturer menes måten samfunnet er bygget opp på, hvordan arenaene der barn og unge lever livene sine er innrettet og hvordan menneskene som utgjør laget rundt barnet er organisert.

3.3 Medvirkende barn og unge i sentrum

Helhetlig Plan for Oppvekst i Færder kommune setter barn og unge og deres behov for optimale oppvekstbetingelser i sentrum. Gjennom alle prosessene som er gjennomført for å skape planen sammen har det store spørsmålet vært; *Hva vil barn og unge trenge for å få en god barndom og de beste forutsetninger for å realisere sitt fulle potensial gjennom oppveksten og i sitt framtidige voksenliv?*

Å sette barnet i sentrum er vektlagt spesielt for å øke barn og unges muligheter til selv å få øye på egne ressurser og iboende kraft til å gjøre kloke valg i eget liv. Barn og unges støttestillas formes av alle voksne og andre barn og unge i nettverket. Deres rolle er å støtte barnet på en sånn måte at det unge mennesket selv oppdager og finner fram til egne ressurser. Ofte omtales disse personene som «laget rundt» eller «laget til

barnet». På engelsk brukes uttrykket; *It takes a village to raise a child*. Lagets oppgave er å bidra til å mobilisere handle- og værekraft slik at barnet tar tak i egne muligheter og opparbeider seg evnen til å ta ansvar for livet sitt selv. Dette skjer best dersom laget omkring holder fokus på barnets behov nå og i framtiden, samt vektlegger barnets rett til medvirkning.

Helhetlig Plan for Oppvekst har dermed som mål å redefinere oppdraget oppveksttjenestene og andre har i barn og unges oppvekst. Hensikten med planen er å tydeliggjøre felles forpliktelser og bidra til å øke kvalitet og ambisjonsnivå med barnet i sentrum for arbeidet.

3.4 Helsefremmende fokus

Helhetlig Plan for Oppvekst bygger på en grunnleggende antakelse om at mennesket under rimelige betingelser vil utvikle evner og ferdigheter som vil sikre overlevelse og et best mulig liv for både individet og fellesskapet. En forutsetning for dette er en opplevelse av tilstrekkelig kontroll over de faktorene som bestemmer vilkårene for en positiv utvikling.

Det er en høy samfunnskostnad forbundet med behandling og reparerende tiltak når mennesker strever eller har blitt syke. Samfunnsforskeren og økonomen Geoffrey Rose at det offentlige kan spare masse penger gjennom universelle tilnærminger til sin tjenesteproduksjon. Gjennom å forsterke universelle faktorer som fremmer helse for alle, nås alle, også de som har strev i livet sitt. Fundamentet i *Helhetlig Plan for Oppvekst* er derfor i tråd med fagfeltet «*Health promotion*» som fikk betydelig gjennombrudd da den første internasjonale konferansen om helsefremmende arbeid ble arrangert av Verdens helseorganisasjon (WHO) i Ottawa i Canada i 1986. Der ble avtalen *Ottawa-charteret* utarbeidet og godkjent. *Ottawacharteret* slår fast at god helse er en hovedressurs for utvikling både sosialt, økonomisk og personlig, samt viktig for livskvaliteten vår. Med det menes at helse skapes og leves av folk i hverdagslivets settinger, og er en ressurs i hverdagslivet. Bruken av begrepet *ressurs* framfor ordet *tilstand* medfører at helse blir et middel for å nå andre mål, i motsetning til at helse som tilstand er målet i seg selv. Det betyr at helse er en aktiv prosess som vedvarer over tid, og som innebærer mye mer enn å ha en sunn livsstil. Det er denne forståelsen av begrepet helse som danner fundamentet i planen.

Planens intensjon er også å forene dannings-/utdannings- og helsemandatet som er gitt til oppveksttjenestene i sum. I mange år har det vært vanskelig å finne en felles vei for det å danne og utdanne barn og unge og det å sikre god helse. Gjennom å dreie innsatsen fra det reparerende og forebyggende til det byggende og helsefremmende, er planens idé å forene de to oppdragene.

3.5 Sammenheng mellom Helhetlig Plan for Oppvekst og Helhetlig Plan for Helse

I Færder kommune ligger mange forhold til rette for å leve bærekraftige liv. Mulighetene for å utvikle akkurat sine egne styrker i sosiale fellesskap og kjenne på verdien av å produsere og bety noe for andre, må beskrives som store. Kommunen har høye ambisjoner på barn og unges vegne. Det å skape en unik oppvekst vil ha betydning for befolkningens evne til å leve rike liv hele livet. I en tid der befolkningen har økende levealder er det særlig viktig. Færder kommune ser derfor *Helhetlig Plan for Oppvekst* og *Helhetlig Plan for Helse* i sammenheng. *Helhetlig Plan for Oppvekst* og *Helhetlig Plan for Helse* vil derfor bygge på samme mål og retningsvalg der befolkningen skal leve gode liv hele livet. Selv om *Helhetlig Plan for Oppvekst* er utarbeidet av oppvekstsektoren,

angår den all kommunal tjenesteproduksjon. Forhold som vil øke tilførsel av helsefremmende faktorer i barn og unges liv, angår alle virksomheter.

4 Planens faglige grunnlag

4.1 Helsefremmende arbeid

Et helsefremmende samfunn har en bred og meningsfylt verdiforankring. Et helsefremmende samfunn bygger på grunnleggende verdier som er viktig for alle menneskers vekst og utvikling. *Helhetlig Plan for Oppvekst* har som mål å øke tilførsel av faktorer på de arenaene der barn og unge lever livene sine. Faktorer som fremmer god fysisk, psykisk og sosial helse og som gir barn og unge økt mestring og velvære. I stedet for å reparere sviktende helse, har *Helhetlig Plan for Oppvekst* som mål å bygge et samfunn som gjør at befolkningens kan leve gode liv. Det betyr at uavhengig av eventuelle fysiske eller andre utfordringer kan tilstrekkelig tilførsel av helsefremmende faktorer- som for eksempel sosial støtte, tilhørighet og kjærlighet, i større grad opplever god helse og et rikt liv. Sentrale begreper i helsefremmende arbeid er EMPOWERMENT og SALUTOGENESE . Disse begrepene forklares nærmere i avsnittene under.

4.2 Empowerment

Empowerment er et begrep som vanskelig lar seg oversette direkte til norsk, men som betegnes som et overordnet prinsipp for helsefremmende arbeid. Verdens helseorganisasjon (WHO) definerer empowerment som *«en prosess som setter folk i stand til økt kontroll over faktorer som påvirker deres helse»*. Denne utbredte definisjonen viser til prosesser både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Empowerment kan derfor forklares som en prosess der den enkelte i større grad oppnår kontroll over beslutninger og handlinger som påvirker eget liv. I praktisk helsefremmende arbeid fordrer det prosesser som fremmer bruker- og befolkningsmedvirkning og selvforsterkende sosiale prosesser.

I alle treffpunkter mellom barn og voksne ligger det som fundament at barn og unge får opplevelsen av å kunne påvirke faktorer som berører dem. Når barn og unge erfarer at deres meninger, ideer, forslag og utforskertrang blir tatt på alvor, på de arenaene de lever livene sine, vil de i økende grad bli selvstendige og ansvarlige barn, unge og voksne.

Nyfødte spebarn kan ikke ta kontroll over eget liv, men gjensidig samspill mellom foresatte og barn starter allerede da. Det langsiktige målet for alle er å bli mest mulige selvstendige slik at man gradvis kan ta mer og mer ansvar for seg selv, andre og kloden. Det innebærer at voksne på de forskjellige arenaene må finne den riktige balansen mellom å være trygge og tydelige voksne, samtidig som barn og unge suksessivt får trening i å ta stadig større ansvar avhengig av alder og andre individuelle faktorer. Alle mennesker vil oppleve både medgang og motgang. Det betyr at voksne jakter på og påpeker styrker, men rydder ikke av veien alle utfordringer. Empowerment-prosesser er med andre ord ikke en *«stryke-med håret»*-strategi. Alle har behov for trygge rammer og tydelighet. Et eksempel er at vi voksne befinner oss stadig i situasjoner hvor vi er autonome og selvstendige, men føler oss trygge når vi må øve på sikkerhetsrutiner i fly. Vi er også trygge når vi vet at det er trente piloter som fører flyet. På samme måte må vi tenke på samspillet mellom voksne, barn og unge. Derfor må voksne fremstå som trygge i sin grensesetting.

4.3 Salutogenese – læren om det friske og god helse

Salutogenese forklares ofte som læren om det friske og Aaron Antonovsky lanserte dette begrepet. Han argumenterte for at salutogene prosesser er forskjellig fra, men også komplementære til prosesser som utløser sykdom i kroppen. Antonovsky utviklet sin teori om «opplevelse av sammenheng» (OAS eller SOC på engelsk). Etter nærmere undersøkelser identifiserte han de tre faktorene forståelig, håndterbar og meningsfull som viktige. Med forståelig menes hvorvidt man er i stand til å oppfatte ytre eller indre stimuli som kognitivt forståelig, sammenhengende og tydelig, og ikke kaos og støy. Det er ikke dermed sagt at informasjonen alltid er positiv, men likevel begripelig. Med håndterbar menes at personens ressurser bør stå i samsvar med de krav som stilles, hvilket er viktig for ikke å føle seg som et offer, overveldet eller oppfatte verden som urettferdig. Den siste faktoren i OAS-teorien er meningsfullhet. Antonovsky identifiserte at de som klarte seg godt hadde fokus på områder i deres liv som de var følelsesmessig engasjerte i og fant dypere mening i.

Sentralt i salutogenese er å identifisere generelle motstandsressurser eller å identifisere friskfaktorer, samt de iboende ressursene i hvert individ og som øker evnen til å oppfatte livet som forståelig, helhetlig og meningsfylt. Økt kompetanse om helsefremmende arbeid og betydningen av at barn og unge opplever empowerent og tilværelsen sin forståelig, helhetlig og meningsfull, gir med andre ord en tydelig retning for voksne som skal legge til rette for vekst og utvikling på de arenaene barn og unge lever livene sine.

6 Barn og unge som realiserer sitt fulle potensial

Visjonen i Færder kommunes *Helhetlig Plan for Oppvekst* er;

Barn og unge har de beste muligheter til å nå sitt fulle potensial og bli trygge, aktive og deltakende mennesker med tilhørighet i fellesskapet.

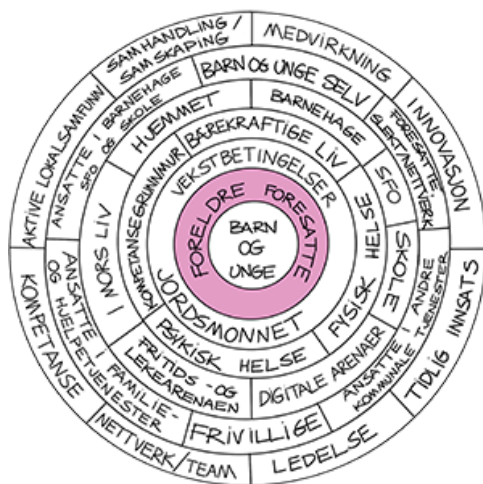
ALLE NIVÅENE I MODELLEN
HAR FOKUS MOT BARN OG UNGE

Planen skal bidra til at barn og unges oppvekst fylles med det barn og unge trenger for å stå støtt i livet, få venner, gjennomføre videregående opplæring, få et yrke og etter hvert en jobb. Barn og unge skal fortsette å lære hele livet, de skal lykkes i det omskiftelige samfunnet vi lever i, leve bærekraftig, utvikle verdier og holdninger og gi og få kjærlighet.

Barn og unge står i sentrum i hovedmodellen. Å virkelig handle ut fra hva som er barn og unges beste, kan voksne kun dersom de setter barn og unge i sentrum for sitt tankesett og sine handlinger. Bare gjennom å se seg selv og sine samarbeidspartnere fra utsiden og barn og unge fra innsiden, vil voksne evne å gjøre barnets beste-vurderinger.

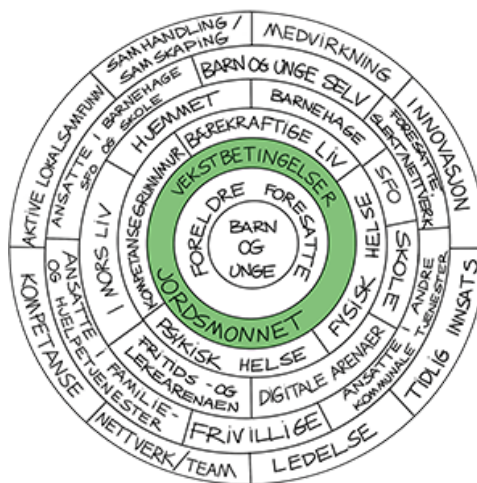
I barnets første leveår er foreldrene/foresatte og de nærmeste omsorgspersonene helt avgjørende for barnets start i livet. De aller nærmeste omsorgspersonene i barnets liv lever nærmest i en enhet med barnet. De

nærmeste omsorgspersonene avgjør i hvilken grad barnet klarer seg og får dekket sine grunnleggende behov. Barnet har et stort behov for beskyttelse og omsorg. Barnet trenger grunnleggende trygghet og tilknytning. Behovet for å undersøke og mestre verden øker med økende alder og i hvilken grad det dekkes avgjøres av de nærmeste omsorgspersonene. Derfor er foreldrerollen og rollen til kjernefamilien særlig viktig i barnets liv.

7 Jordsmonnet - viktige vekstbetingelser for barn

Kunnskapsgrunnlaget som *Helhetlig Plan for Oppvekst* bygger på, viser at det er noen vekstbetingelser som bør være på plass for at barn og unge får en så unik oppvekst som mulig. Disse oppvekstbetingelsene omtales i planen som «jordsmonnet». Det er i jordsmonnet planterøttene finnes. Det betyr at bestanddelene i jordsmonnet gir mer eller mindre optimale vekstbetingelser og har stor betydning for hvor sterkt og godt det som vokser i jordsmonnet blir. I overført betydning ser en altså for seg at noen bestanddeler må være på plass for at barn og unge skal vokse opp og ha de beste muligheter for å realisere sine fulle potensial. De vekstbetingelsene som i kunnskapsgrunnlaget kommer tydeligst fram er tilknytning, trygghet, tilhørighet, kjærlighet, styrkebasert- og mestringsorientert tilnærming, mangfold som ressurs, aktivitetsbasert læring, kulturopplevelser, å være aktør i eget liv, livskraft, glede og humor.

7.1 Tilknytning

Barn kommer til verden med en fantastisk iboende kapasitet til å inngå i samspill med sine foreldre/ foresatte og omgivelsene fra første stund. Vårt medfødte potensial for utvikling og læring realiseres i tilknytningsrelasjonen. Barnet støttes til å mestre og regulere sin tilstand gjennom foreldrenes regulerende bruk av sansestimulering ved stemme, berøring, lukt og varme. Barnet erfarer trygghet, kjenner seg beskyttet og tatt vare på. Barnets utvikling og hjernens modning avhenger av denne interaksjonen med omgivelsene. Tidlige relasjonserfaringer har dermed avgjørende betydning for hvordan det medfødte potensialet realiseres. Vi vet at tidlige forhold har stor betydning for mental og fysisk helse senere i livet.

Tilknytningsteorien er egnet for å beskrive hvordan våre relasjoner helt fra begynnelsen former vår kapasitet til å inngå i samspill, utvikling, lek og læring. Tilknytning kan forstås som et stressregulerende og stressreducerende system. I den primære tilknytningsrelasjonen er den viktigste oppgaven, de tre første leveårene, å støtte barnet i å regulere sin indre tilstand. Gjentatte erfaringer av å bli sett, forstått og hjulpet til å mestre egen tilstand er byggesteinene i følelsesreguleringen. Denne ytre støtten og reguleringen blir over tid barnets indre kapasitet.

7.2 Trygghet

I alle faser i livet trenger barnet tilknytning til sentrale personer i eget liv. Tilknytningssystemet sikrer at barnet får mulighet til å kjenne trygghet og utvikle selvregulering, og er et område for selvutvikling livet ut. I samspill med de primære omsorgspersonene danner barn generaliserte forventninger i samspill; en prototyp eller «arbeidsmodell» på hvordan barnet inngår i senere relasjoner. Ved overgangen til primærarenaene barnehage, skolefritidsordning og skole introduseres barnet for nye viktige voksne med potensiale som tilknytningspersoner for barnet. Barnet møtes med kunnskap og bevissthet om hvordan daglige samspillserfaringer og utviklingsstøtte bygger trygghet, tillit, støtter utforskning og fremmer tilhørighet. I nye tilknytningsrelasjoner gis barnet mulighet til å utvikle og endre sine arbeidsmodeller for relasjon. Barnehagen og skolen har som pedagogisk

utviklingsoppgave å bidra til et samspill som støtter barnets emosjonsregulering. Nettopp fordi barnets utvikling støttes ved gjentatte erfaringer i hverdagen har primærtjenestene stor kraft til å påvirke barnets utviklingsveier. Trygghet og økt kapasitet til å mestre egne følelser vil støtte barnet i sin utforskning, lek og læring.

7.3 Tilhørighet

Vennskap og nære relasjoner til andre mennesker bidrar til en følelse av tilhørighet. Alle barn trenger å ha minst en venn og gode relasjoner til minst en sentral, trygg voksen.

Forskningen viser en sammenheng mellom sosial støtte og helse. Det er økt fare for både fysiske og psykiske lidelser ved manglete sosial støtte. Sosial støtte har en generell helsefremmende effekt, men sosial støtte virker også beskyttende på helsen i situasjoner der mennesker er utsatt for stressende livshendelser. Med andre ord vil sosial støtte bidra til å bygge robusthet og styrke. Gode relasjoner er avgjørende for opplevelsen av sosial støtte, og kvaliteten på disse relasjonene blir viktig å ha i fokus.

Å kjenne seg betydningsfull i fellesskapet bidrar også til følelsen av å høre til. Fra barn er ganske små kan de kjenne en betydningsfull rolle i fellesskapet gjennom for eksempel å hjelpe til med å rydde, gå ut med søpla, re senga si, dekke bordet eller gjøre andre oppgaver i familien eller i barnehagen. Med økende alder kan følelsen av å være verdsatt og ha medansvar komme gjennom å lære bort til andre, løse reelle samfunnsutfordringer eller på annet vis gjøre innsats for andre.

7.4 Kjærlighet

Å bli møtt med kjærlighet er en vesentlig faktor for å bygge god selvfølelse.

Følelsen av å ha foreldre/foresatte eller andre betydningsfulle voksne som er der uansett, har enormt mye å si for barns utvikling. En annen faktor som er betydningsfull for barns utvikling er å være trygg på sin egen verdi som menneske. Barn som møtes med betingelsesløs kjærlighet, utvikler evne til å forholde seg konstruktivt til andre og bygger sine egne relasjoner til andre. Mange av oss undervurderer hvor viktige vi er for barna vi omgir oss med. Å bli vist kjærlighet gjennom et varmt blikk, et anerkjennende nikk eller en liten hilsen er ofte viktigere for barnets selvfølelse og opplevelse av å være en verdifull person enn voksne tror.

Ordet kjærlighet er tatt inn i barnevernloven i 2018 fordi barn og unge selv er tydelige på at voksne som skal jobbe med dem må ha evnen til å bli glad i dem;

«Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår.»

I håndbøker utarbeidet av barnevernproffene står det at profesjonelle bør *«arbeide med hjertet foran, og alt de har lært og kan i en sekk på ryggen»*.

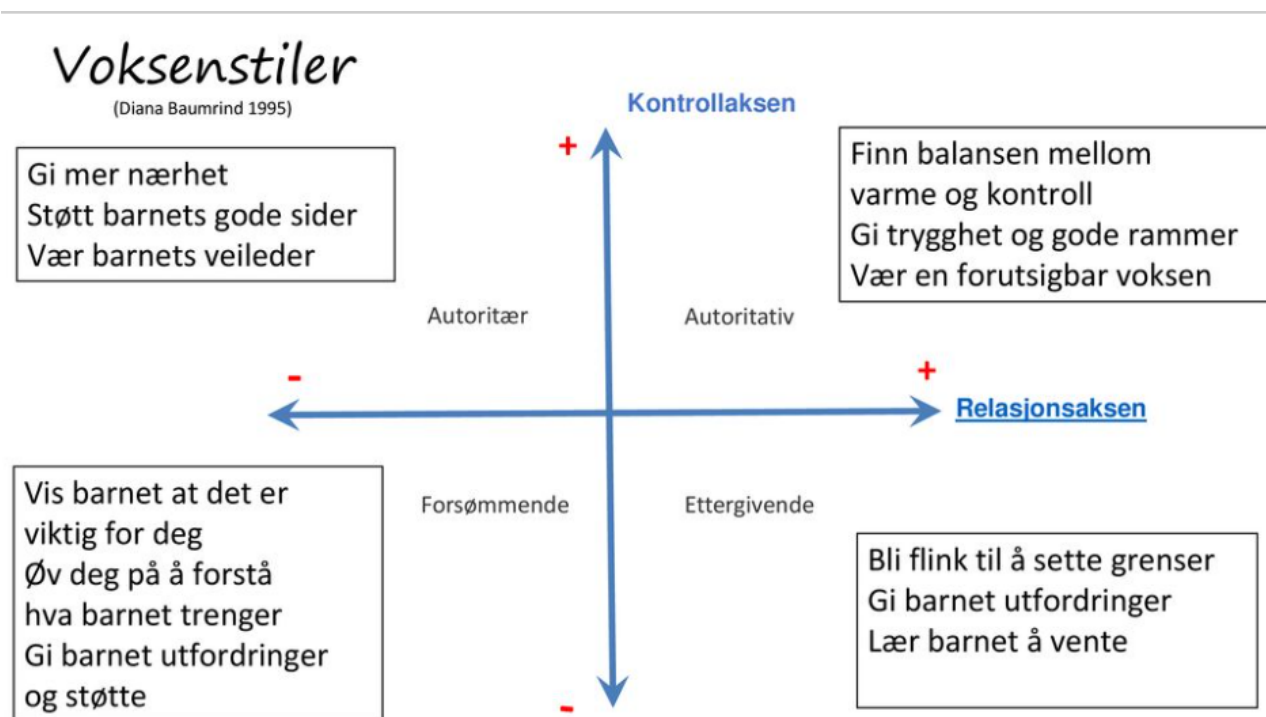
Å vise kjærlighet må ikke forveksles med å være ettergivende. Begrepet «tøff kjærlighet» brukes ofte for det å være en klok og tydelig voksen som er støttede med tydelige forventninger og som setter grenser med varme. Ved tøff kjærlighet idylliseres ikke virkeligheten. At livet kan være tøft og fylt med utfordringer skal ikke skyves under teppet, men håndteres ved hjelp av refleksjoner og strategier. Barn og unge utvikler mestringsstrategier gjennom å møte utfordringer dersom de får støtte slik at de forstår, håndterer og finner meningsfulle

sammenhenger i utfordringen. Så lenge barn og unge er i trygge rammer der det er lov å prøve og feile, de forstår at livet byr på gleder og sorger, der det er et støttestillas som trekker grensene mellom frihet og ansvar, vil barn og unge langsomt takle større og større utfordringene. Å mestre i dag det du ikke fikk til i går bygger selververd. De voksne i laget rundt barn og unge representerer en vesentlig rolle når støttestillas skal bygges og voksenrollen i relasjon til den enkelte og grupper av barn og unge, er med andre ord av stor betydning. Voksenstilen som fremholdes som helsefremmende kalles ofte autoritativ voksenstil. Kjennetegn hos voksne med autoritativ voksenstil er at de bygger gode, varme relasjoner som hele tiden pleies og holdes ved like, samtidig som de stiller krav.

Kravene kan dreie seg om oppførsel, det kan være forventninger til oppgaver som skal utføres eller et oppdrag om noe bestemt som skal læres.

Teorien om autoritativ voksenstil handler om de to dimensjonene varme og relasjonsbygging på den ene siden og grensesetting og krav på den andre. Disse fungerer best når de får virke sammen. De to sidene ved teorien styres av noen prinsipper:

– Grenser skal settes med respekt og de skal begrunnes. Krav skal stilles ut fra hvor modent barnet er og barnet skal ha medvirkning. Det er noen av de viktige prinsippene for teorien.

7.5 Å kjenne på mestring og å bli sett for sine styrker

Alle mennesker trenger å bli møtt med tillit og å behandles med respekt. For å bli den beste utgaven av oss selv, trenger vi å bli sett for våre styrker, ikke feil og mangler. Bestemors lov sier at vi skal gripe barn og unge i å gjøre

noe riktig, noe ønsket og fortelle at vi har sett det. I Færder kommune skal voksne være opptatt av å gå på lysglimtjakt og å lete etter og finne barn og unges styrker.

Gjennom å anerkjenne og bygge på styrker, ikke fokusere på feil og mangler, vil voksne lettere kunne bidra til at barn og unge motiveres og engasjeres. På den måten opplever barnet å bli sett og hørt for sin verdi, og vil oppleve mening og sammenheng i sin utvikling. Barn og unge får selv øye på sine iboende ressurser.

Gjennom styrkebasert læring tar barn og unge nettopp utgangspunkt i det de kan og er og bygger videre læring eller utvikling derfra. Det er mulig å gjøre om det som kan oppleves som et strev til en styrke. Eksempelvis har et barn eller et ungt menneske med diagnosen ADHD ofte mye energi. Dersom barn eller ungdom opplever å være i et miljø som anerkjenner det å ha mye energi som en styrke, vil hen se på sine egenskaper som en styrke, ikke som et hinder for et godt liv.

Barn og unges potensial kan ligge ett eller flere steder og i både mer teoretiske, kunstneriske eller praktiske evner. Det er derfor viktig å finne barn og unges unike styrker og anerkjenne disse. I Færder kommune er vi opptatt av å tenke på barnets og ungdommens potensial som umulig å sette grense for. Det handler mest av alt om å gi barn eller unges tid i et godt tilrettelagt eller beriket leke- og læringsmiljøet og å tenke; barnet eller ungdommen er bare ikke der ENNÅ, men én dag mestrer hen. (The POWER OF YET, Carol Dweck)

Den kjente filosofen Søren Kierkegaard sier at vi må finne barn og unge der barn og unge er og begynne der, det er hemmeligheten i all hjelpekunst. Dersom avstanden mellom det barnet eller ungdommen kan og det han eller hun skal lære blir for stor, mister barnet/ungdommen troen på at hen kan lære. Mestringspotensialet mistes av syne og motivasjon for videre læring svekkes. Tilrettelagt lek og læring må derfor bygge på mestringspotensialet og ikke bli mer av det barnet eller ungdommen har vansker med. Tidligere spesialpedagogisk hjelp eller spesialundervisning tok ofte utgangspunkt i at barnet eller ungdommen trengte mer av det som var vanskelig å få til. Fokuset var i liten grad mestringsorientert. Dersom en tar tak i barn og unges styrker og potensialer, gir rom for medvirkning og sammen med barn og unge finner nye måter å kombinere og utløse dem på, virker det bedre enn å forsøke å tette hull i kompetansegrunnmuren. Kombineres Kierkegaard sin filosofi med varme, tydelige voksne eller det som også kalles en autoritativ voksenstil skapes grobunn for vekst og utvikling innenfor trygge rammer.

7.6 Aktør i eget liv

Mennesket skaper sitt liv gjennom de små og store valgene man tar underveis i livet. Alle mennesker kan velge å være aktive deltakere i eller passive tilskuere til eget liv. For å være i kontakt med andre er det grunnleggende nødvendig å være i kontakt med seg selv.

Begrepet medvirkning omtales i Grunnloven, i FNs barnekonvensjon og i ramme- og læreplanverket for barnehage, skolefritidsordning og skole.

I rammeplanen for barnehagen står det at barnehagen skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet og barna skal få gi uttrykk for sine synspunkter på egne vilkår og ut fra egen alder. Barnehagen skal observere og følge opp alle barns ulike uttrykk og behov, og synspunkter skal tillegges vekt som samsvarer med det ansvar de er modne til å ta.

Rammeplanen for skolefritidsordningen fra 2021 legger vekt på at barn skal få uttrykke sin mening og påvirke innholdet i sin hverdag på SFO.

Læreplanverket for skole (LK20) slår fast at elever skal delta i vurdering av eget arbeid og egen kompetanse. Barn og unge skal ha innsikt i sin egen faglige og sosiale utvikling og delta i beslutninger som gjelder egen læring, for eksempel hvordan de skal lære. Planen har tidligere omtalt betydningen av medvirkning som helsefremmende faktor. Å være aktør i eget liv og medvirkende i egen læring i det daglige er både en viktig vekstbetingelse og en helsefremmende faktor.

Det å ha innsikt i sin egen læring, få tid og rom til å utforske, reflektere, lage egne forskningsspørsmål og kunne svare på spørsmål som hva en skal lære, hvor en er i læreprosessen og hvordan en lærer best, er avgjørende for læringsutbyttet. Forskning viser at å ha metakognitiv forståelse for egen læring, er den faktoren som mest av alle faktorer fremmer læring. Å hjelpe barn til innsikt i egen læring er derfor en veldig viktig vekstbetingelse.

Forskning viser at denne vekstbetingelsen får best vilkår i et trygt miljø der det er lov å prøve og feile, der feil blir sett på som forsøk på å lære og at feil bare er bevis på at man ikke ennå har lært. Det betyr ikke at man ikke kan lære.

Carol Dweck har forsket på betydningen av å utvikle et lærende tankesett hos barn og unge. Barn og unge som har tro på egne muligheter for å lære, har større potensial for læring. Hvis det er noe barn og unge med et lærende tankesett ikke forstår eller får til, har de tro på at de kan få det til med tiden bare de fortsetter å øve. De gir ikke opp selv om det krever mye innsats. Tilbakemeldinger forsøker de å lære av. De er opptatt av egen framgang og måler seg ikke med andre.

Det motsatte beskrives som et fastlåst tankesett. Barn og unge med et fastlåst tankesett er redde for å feile og tror at det er medfødte evner eller talenter som avgjør om vi lykkes eller ei. Møter de motstand i form av kritiske tilbakemeldinger eller gjør feil, gir disse barn og ung raskt opp og blir veldig ulykkelige.

Heldigvis er det ikke slik at vi enten er lærende eller har et fastlåst tankesett og i hvilken grad vi utvikler det ene eller andre, avgjøres av miljøet vi er i. Dersom leke- og læringsmiljøet er raust, tåler at man gjør feil, legger til rette for undring, utforskning, utprøving, kreativitet og samskaping utvikles et lærende tankesett. Et lærende tankesett og mestringstro fremmes også når tilbakemeldingene peker på at innsats, utholdenhet og endrede læringsstrategier er nøklene til å lykkes. Mestringstro er helt avgjørende for fortsatt motivasjon og læringsglede.

7.7 Lek, kultur og aktivitetsbasert læring

Barnekonvensjonen slår fast at barn har rett til hvile, fritid og lek.

Barn og forskere er enige, lek er veldig viktig for mennesker. Uttrykket «Homo ludens» ble innført av den nederlandske kulturhistorikeren Johan Huizinga i 1938 for et menneske slik det handler under trangen til lek og spill. Han brukte *Homo Ludens* som tittel på en fagbok om lek, ei bok som regnes som en klassiker i forskningen på lek. Huizinga sier at i tillegg til å være en utviklende arena i seg selv, er leken en arena som får oss inn i en tilstand hvor tid og sted forsvinner. Det lekne mennesket opplever å ha lyst til, å være til stede i øyeblikket, å ha lite fokus på seg selv, å improvisere, å ha en følelse av kontroll og mestring, å være påkoblet, være en del av noe og å være glad.

Lek stimulerer mange sider ved menneskers utvikling. Det språklige, sosiale, emosjonelle og motoriske livet vokser gjennom leken. Fri lek og tilrettelagt lek stimulerer til kreativitet, skapende virksomhet og gir opplevelser alene og sammen med andre.

Lek omtales ofte som innovasjonens mor og evnen til å være innovativ og tenke nytt er definert som en veldig viktig framtidskompetanse. I tillegg til å gi glede og gode opplevelser er derfor lek noe som alle mennesker trenger, uansett alder. Fordi lek er «på liksom», er det å være i lek på mange måter den ufarlige arenaen vi trenger for å prøve, øve og feile i et samfunn som ofte trenger en motvekt til det å være prestasjonsstyrt.

Verken barn eller voksne kan kommanderes til å leke, men tilrettelegging for lek kan bidra til at leken hjelpes i gang. Selv om vi lærer masse gjennom leken, oppfattes den ikke slik. Forskning viser at lek stimulerer nevronvekst i hjernen på samme måte som annet læringsarbeid, men i en mye mer lystbetont form. Derfor er en viktig vekstbetingelse at lekenhet ikke tar slutt, men varer hele livet.

I boka «Det musiske menneske» omtaler John Roar Bjørkvold kultur og kulturopplevelse på samme måte som Huizinga omtaler lek. Bjørkvold sier at kultur ikke er avkobling, det er tilkobling. Han sier at tid og sted forsvinner når vi er i kulturopplevelsene og at vi er i følelsen når vi utsettes for kultur eller selv er skapende individer. Økt tilgang til kulturelle aktiviteter og opplevelser er derfor en viktig vekstbetingelse i Færder kommune, noe også kunnskapsgrunnlaget utarbeidet av alle oppveksttjenestene løfter fram. Det finnes mye forskning om hva musikk og kunst gjør med selvet og hvordan man kan føle tilhørighet og mestring igjennom musikk og kunst, uansett kulturell bakgrunn.

Læring, vekst og utvikling skjer på mange arenaer og på mange måter. For mange er det å være aktiv i lek eller aktivitet både naturlig og viktig. Forskningen viser at mennesket sitter mer og mer stille, også i læringsarbeidet. Særlig gutter, men også mange jenter trenger og ønsker seg mer aktive, utforskende og skapende læringsaktiviteter i skolen. I det fornyede læreplanverket for skole er utforskende læring nevnt mange ganger uansett alder.

LK 20 legger vekt på dybdelæring som motsetning til overfladisk læring. Dybdelæring beskrives som det å gradvis utvikle kunnskap og varig forståelse av begreper, metoder og sammenhenger i fag og mellom fagområder. Det innebærer at vi reflekterer over egen læring og bruker det vi har lært på ulike måter i kjente og ukjente situasjoner, alene eller sammen med andre.

Dybdelæring defineres i to ulike retninger. Den ene retningen bygger på kognitivistisk orientert læringsteori som i hovedtrekk sier at læringen skjer gjennom stimuli av hjernen, løsrevet fra alt annet og at det som skjer i kroppen er irrelevant. Dybdelæring oppnås gjennom instruksjon der store mengder kunnskap overføres fra lærer til elever.

Den andre retningen bygger på læringsteori som gir rom for følelser, kropp, sanselighet, relasjoner, det å både skape sammen med andre og alene. Her forstås læring som noe relasjonelt, noe som skapes mellom ulike aktører der kropp, følelser og kognisjon settes i bevegelse, altså der også sosial og emosjonell utvikling er sentralt. Om slik læring brukes også begrepet embodied cognition eller kroppslig situert læring som også omtales senere i planen.

7.8 Mangfold som ressurs

Mennesker er ulike og har ulike ressurser. Det er derfor viktig at alle mennesker verdsettes for sitt potensial og ikke for et felles idealbilde. Å leve i et samfunn som verdsetter og anerkjenner at mennesker er forskjellige og har ulike kvaliteter og styrker, gir egenverd og fremmer toleranse. Når samfunnet preges av toleranse og verdsetter mangfold, vil dette berike og styrke samfunnet og bidra til at trygge og gode relasjoner mellom mennesker utvikles.

«Mennesker liker hverandre fordi vi kjenner hverandre. Vi kjenner hverandre fordi vi har kontakt med hverandre. Vi har kontakt med hverandre fordi vi lever sammen.» (Mangfolds- og radikaliseringskoordinator i Sørøst Politidistrikt.)

Det er mange faktorer som gjør at vi kan oppleve å være mer eller mindre inkludert i samfunnet. Alder, kjønn, etnisitet, utdanningsnivå, religiøs tilhørighet, kulturell og sosial tilhørighet, utseende, funksjonsnivå, seksuell legning, geografisk opprinnelse, bosted og språk er faktorer som kan føre til at vi får svekket eller styrket følelsen av å høre til. Ved å se og anerkjenne ulike menneskers styrker og ressurser og bidra til at disse beriker hverandre, vil samfunnets kapasitet øke og samfunnet blir rausere. Når barn og unge får oppleve og erfare at de har en betydningsfull rolle i fellesskapet, vil dette bidra til å fremme tilhørighet og redusere utenforskap.

7.9 Vennskap

Vennskap og nære relasjoner er viktige faktorer for å leve gode liv. Forskning viser at det å være en del av et fellesskap, oppleve sosial støtte og å ha nære relasjoner i form av gode vennsapsrelasjoner er gode beskyttelsesfaktorer og bidrar til god psykisk helse.

Med tiden blir venner og vennerelasjoner stadig viktigere for barnets utvikling. Sosial kompetanse og evne til å bygge vennskap utvikles i møte med andre barn. Evne til selvregulering og empati er for eksempel to ferdigheter som er avgjørende for selvkontroll, vennskap og forventet væremåte og gjør det lettere å fungere sosialt. Denne selvreguleringen vil også ha betydning for senere læring og mestring. Mot slutten av barnehagen og i de første trinnene på skolen/skolefritidsordningen handler det om å opprette effektive relasjoner til jevnaldrende, altså det å få og bevare venner. Å være inkludert blant venner i barnehagen er en forløper for god tilpasning på skolen, både sosialt og faglig. Barn som faller utenfor det sosiale samspillet allerede i barnehagen, har lettere for å falle utenfor det sosiale samspillet i barneskolen. Å sikre et godt og trygt psykososialt leke- og læringsmiljø fritt for mobbing og andre krenkelser gjennom hele oppveksten, er derfor veldig viktig.

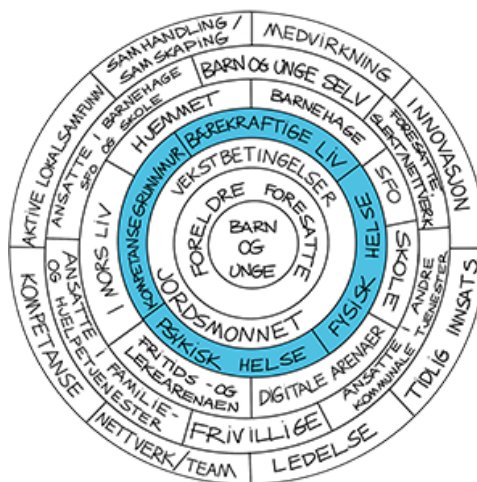
Ungdom befinner seg i et spenningsfelt mellom tilknytningen til foreldrene/foresatte og sosiale fellesskap. Hva venner mener og deres rolle i livet blir stadig viktigere. Den innflytelsen jevnaldrende har på hverandres utvikling er sterkt undervurdert i forskning og teori, mener forskere. Vennskap opptre som en beskyttende faktor mot ensomhet, mobbing, vegring mot å være på fellesarenaer og følelsen av å ikke helt være som alle andre.

8 Økt tilførsel av helsefremmende faktorer – de fire prioriterte områdene

Proessen med å lage *Helhetlig Plan for Oppvekst* i Færder kommune (se vedlegg om prosessen) har definert fire områder der det er særlig viktig å øke tilførsel av helsefremmende faktorer eller der økt tilførsel av helsefremmende faktorer vil ha særlig stor effekt. Disse områdene er fysisk helse, psykisk helse, kompetansegrunnmur og bærekraftige liv.

8.1 De fire områdene sett i sammenheng

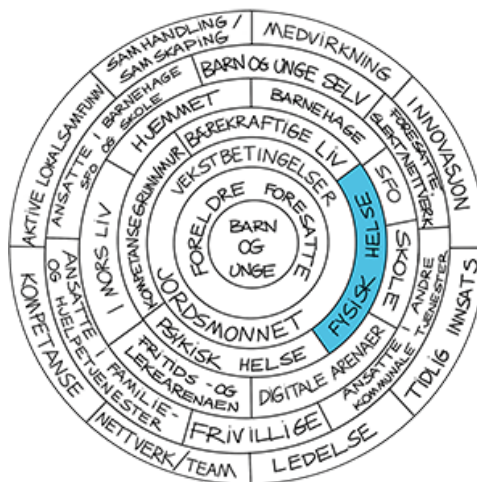
De fire områdene hvor helhetlig plan har mål om å øke tilførsel av helsefremmende faktorer, fysisk og psykisk helse, kompetansegrunnmuren og evne til å leve bærekraftige liv, kan ikke ses isolert fra hverandre. Områdene er gjensidig avhengige av hverandre og økt tilførsel av helsefremmende faktorer i ett område kan også ha positiv effekt på andre områder. Dersom barn og unges liv fylles med bedre muligheter til å bygge god fysisk helse, vil det kunne påvirke psykisk helse, kompetansegrunnmuren og evnen til å leve bærekraftige liv. Dersom barn og unges liv fylles med bedre muligheter til å bygge en sterk og god kompetansegrunnmur for framtida, vil det kunne påvirke evnen til både å leve et mer bærekraftig liv i et mer bærekraftig samfunn og det vil kunne øke forståelsen for fysisk og psykisk helse. I de neste avsnittene omtales de fire områdene hvor helsefremmende innsats skal styrkes, og det utdypes hvordan områdene virker isolert og sammen.

8.2 Fysisk helse

Allerede 9 uker inn i svangerskapet begynner det ufødte barn å bevege seg. Aktivitetsnivået påvirkes av lys og lyd og av mors emosjoner og aktivitetsnivå. For nyfødte starter all læring og utvikling med kropp og bevegelse. Menneskekroppen er skapt til bevegelse. Bevegelse er del av barns DNA.

Mestring av kroppslige utfordringer utgjør en stor del av det første barn lærer. Gode opplevelser med bevegelse og aktivitet i ung alder, gir ofte bevegelsesglede som varer livet ut. Å gi barn og unge gode muligheter for å oppleve glede i bevegelse og aktivitet og i fellesskap med andre, men ut fra egne forutsetninger, har derfor stor betydning for utvikling av god fysisk helse. Gjennom å øke tilførsel av faktorer som fremmer hverdagsaktivitet, organisert og uorganisert lek, bevegelse og aktivitet, vil de fleste barn og unges aktivitetsnivå øke. Det igjen vil kunne ha positive effekter på fysisk og psykisk helse og på læring, vekst og utvikling generelt.

Helsedirektoratet anbefaler barn i barnehagealder å være i jevn aktivitet gjennom hele dagen. I mai 2022 kom oppdaterte nasjonale råd om fysisk aktivitet. Barn under ett år bør være i bevegelse flere ganger om dagen og på ulike måter. Tid i ro bør begrenses. 1–5 åringer skal være i allsidig fysisk aktivitet med varierte bevegelser, aktivitet og lek i minst 180 minutter, altså til sammen 3 timer, fordelt utover dagen. For barn i alderen 3–5 år bør minst 60 minutter av aktiviteten være i moderat til høy intensitet der barna blir varme, andpustne og slitne. Undersøkelser viser at spesielt gutter, er nærmest å innfri folkehelseinstituttets anbefalinger om fysisk aktivitet i barnehagen.

Gjennom skoleårene synker aktivitetsnivået for begge kjønn. For barn og unge i alderen 6-17 år er anbefalingen å være fysisk aktiv i minst 60 minutter hver dag. Aktiviteten bør ha moderat til høy intensitet. Alle barn og unge anbefales å være regelmessig og tilstrekkelig aktive, og redusere stillesitting og tiden i ro. Derfor anbefales regelmessige økter med aktivitet i løpet av dagen for å redusere tiden i ro og å skape balanse mellom stillesitting og fysisk aktivitet.

Generell økning av fysisk aktivitetsnivå i skole og SFO og bruk av fysisk aktivitet som et pedagogisk virkemiddel for læring, har positiv effekt på fysisk, psykisk og sosial helse. I tillegg har det en positiv effekt for vekst, utvikling og generell kompetansegrunnmur. Særlig tydelige er forskningsfunnene på at barn og unge får mer energi og bedre konsentrasjon dersom aktivitetsnivåene øker. Funnene er også veldig tydelige på at leke- og læringsmiljøene som barn og unge er del av blir bedre når hverdagen fylles med mer organisert og uorganisert aktivitet.

I Færder kommune har SFO-ansatte og lærere på barnetrinnet gjennomført en etter- og videreutdanning i fysisk aktiv læring/bevegelsesbasert læring. Studiet bygger på teorien om at læring skjer på mange måter og på mange arenaer. Læringen blir dyp og varig dersom både kroppen og hodet er koblet sammen i læringsarbeidet. Dette prinsippet kalles «Embodied cognition» eller «Empodied pedagogy». Ved å ta kroppslig bevegelse, lek og aktivitet inn i forståelsen av hvordan vi lærer sikrer vi at naturlig bevegelsestrang vedlikeholdes, det totale læringsutbyttet forsterkes og helsen påvirkes positivt.

Satsingen i skole og skolefritidsordning skal videreføres og suppleres med tiltak med tilsvarende effekt for barnehagebarn og ungdommer. Lek og aktivitet for opplevelse og læring skal være en naturlig del av barn og unges oppvekst. For å gjøre Færder kommune til en bevegelsesglad kommune, trengs også en samfunnsutvikling som ivaretar behovet for hverdagsaktivitet for alle barn og unge uansett funksjonsnivå. Det bør legges til rette for mer uorganisert og organisert aktivitet uansett alder og forutsetninger og det må sikres tilstrekkelig kompetanse på alle nivåer.

8.3 Psykisk helse

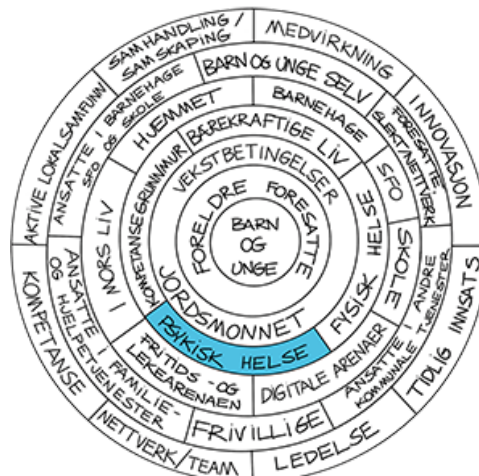
Psykisk helse er mye omtalt i dagens samfunn. Ofte er fokuset på psykisk uhelse eller utfordringer knyttet til psykisk helse. I den helsefremmende forståelsen er det viktig å flytte fokuset vekk fra det som gjør psykisk uhelse og over på det som bygger psykisk helse. Folkehelseinstituttets kunnskapsoversikt over barn og unges psykiske helse viser at svært få av oppsummeringene har et helsefremmende fokus. Det er generelt lite forskning på psykisk helse i et helsefremmende perspektiv.

Å bygge psykisk helse må ses i sammenheng med det som beskrives som gode vekstbetingelser og utgjør jordsmonnet i barn og unges liv. Tiltak som styrkes og iverksettes må derfor ha fokus på det som har

grunnleggende positiv betydning for barn og unge som trygghet, tilknytning, tilhørighet, mestringsopplevelser, sosial kontakt med andre, gode relasjoner, kjærlighet, respekt, toleranse, å få være aktør i eget liv og aktivitet, opplevelse og følelse av mening.

Helsedirektoratet løfter 5 små grep som bidrar til å bygge psykisk helse for alle mennesker:

1. Være aktiv
2. Knytte bånd
3. Fortsette å lære
4. Være oppmerksom
5. Bidra til andre

Økte muligheter for fysisk aktivitet omtales under fysisk helse, men har også betydning for psykisk (og sosial) helse. De som er

aktive sammen med andre, enten fysisk eller gjennom opplevelser og utfordringer, erfarer ofte at det sosiale bidrar til økt trivsel og godt humør. Utendørsaktiviteter gir frisk luft og sollys, og det kan redusere stress, øke energinivået og virke positivt både på livskvalitet og søvn.

Mennesker trenger å være del av sosiale fellesskap for å føle tilhørighet og mening, noen mer enn andre. Gode menneskemøter som knytter bånd, bygger fellesskap og nettverk kan gi økt følelse av velvære og mening. Arbeid som øker antall gjensidige valg i en gruppe mennesker som i en avdeling i barnehagen eller på SFO, i en klasse eller i en gruppe, i en fritidsaktivitet, kan derfor påvirke deltakernes psykiske helse positivt.

Å lære hele livet har betydning for optimisme, glede og selvfølelse. Mennesker som fortsetter å utfordre seg selv, prøver å løse utfordringer etter beste evne og uten å gi opp, opplever stolthet og mestringstro mer enn andre. Arbeid som utvikler et lærende tankesett hos barn og unge og tro på at de kan fortsette å lære hele livet, gir psykisk styrke.

I den digitale og hastige verden kan det være vanskelig å legge merke til det som er fint og gir mening til livet. Gjennom å øve seg på å være oppmerksomme, legge merke til noe vakkert eller uvanlig kan følelsen av glede og følelsen av å være mer til stede i livet, øke. Barn og unge er naturlig til stede i lek. Å skape situasjoner der barn og unge får oppleve fri og tilrettelagt lek og indre motivert læring er derfor særlig viktig.

Gjennom å legge til rette for at barn og unge føler seg betydningsfulle i fellesskapet, innfris helsedirektoratets anbefaling om å la mennesker få følelsen av å gi til andre. Det trenger ikke være store ting, men man kan for eksempel føle seg betydningsfull når man får lov til å hjelpe til i familien, i barnehagen, på SFO eller på skolen. Det å gjøre tjenester eller gjøre noe hyggelig for andre gir en positiv opplevelse, både for den som gir og den som mottar.

I kunnskapsgrunnlaget har Færder kommune særlig vært på leitning etter hva forskningen sier om hva som bygger robuste barn. Danske forskere peker på fire veier til robuste barn;

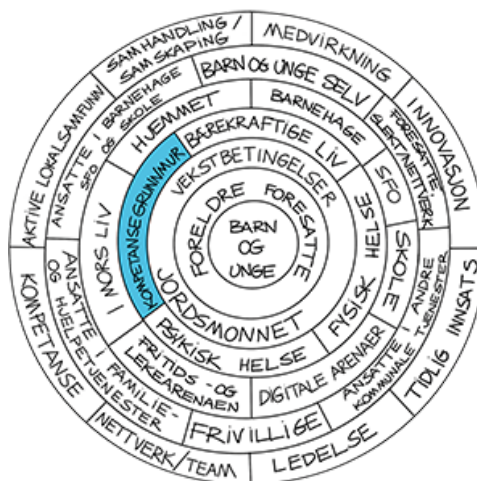
1. **Fastholde normer og rammer;** Å gå over broen til barn og unges følelser, men allikevel holde fast ved normer og rammer som å si at «*Her i huset hjelper alle til med å ta av bordet*» eller «*I vår familie bærer vi sekken vår selv eller henger opp jakka og sykkelhjelmene selv*».
2. **Involvere barn og unge;** Det er viktig å gi barn og unge eierskap til normene ved at de blir involvert og er med på å ta avgjørelser slik at de også blir forpliktet til det de gjør.
3. I våre **tilbakemeldinger** til barn og unge skal vi ha fokus på prosessen mer enn resultatet. I stedet for å si så flink du er, så skal vi heller si hva synes du om det. «*Hvordan gikk det? Fortell meg om tegningen din? Hvor fikk du ideen fra?*».
4. **Nærvær;** Det å speile barn og unges følelser og være i følelsen sammen med dem, er av stor betydning. I stedet for å kommandere barnet til å legge seg når det ikke vil, så si heller: «*Du er trøtt, men har det så gøy. Nå hjelper jeg deg av med klærne, så kan du legge deg.*» eller «*Nå begynner du å rydde, så se jeg etter deg om tre minutter.*».

8.4 Kompetansegrunnmur

Å ha en kompetansegrunnmur som rustet deg til å møte din framtids utfordringer, er av svært stor betydning. Kompetanse defineres som det du gjør og får til i møte med en utfordring eller som evnen du har til å løse en kompleks utfordring, oppgave eller aktivitet (DESECO). I det fornyede læreplanverket for skole defineres kompetanse som;

«*Å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning.*» (LK2020)

Samfunnets utfordring er til enhver tid å gi barn og unge den kompetansen barn og unge vil trenge for å møte sin framtids utfordringer. Deres framtids utfordringer er ikke nødvendigvis de samme utfordringer som da foreldre, besteforeldre og pedagoger gikk på skolen og var barn. Det er samfunnets oppgave å vurdere og ha et bevisst forhold til hvilken kompetanse barn og unge vil trenge. Det er også viktig å finne ut hvilken kompetanse barn og unge kan synes å mangle for å takle sitt liv. Det er for eksempel viktig å avdekke hvor sviktende kompetanse kommer til uttrykk som strev. Kompetanse i å mestre livets opp- og nedture og kompetanse i å leve bærekraftig er to eksempler hvor barn og unge som vokser opp i dag vil trenge for å styrke sin kompetanse for å møte sin tids utfordringer. Andre områder som forskningen trekker fram som særlig viktig i framtidens samfunn er blant annet;

- Sosial og emosjonell kompetanse
- Samhandlings- og samarbeidskompetanse
- Evne til å lede seg selv og andre
- Digital kompetanse
- Evne til å skape og være kreative
- Innovasjonskraft og entreprenørskaps ånd
- Evne til kritisk tenking
- Problemløsningsferdigheter
- Helse- og livsmestringskompetanse

De grunnleggende ferdighetene; lese, skrive, regne og uttrykke seg muntlig er videreført i det fornyede læreplanverket for skole og utgjør en slags grunnstamme i barn og unges kompetansegrunnmur. Tilstrekkelige grunnleggende ferdigheter regnes som avgjørende for gjennomføring av videre utdanning og yrkesliv. Disse ferdighetene er nødvendige redskaper for all annen læring og faglig forståelse. De er også viktige for utviklingen av elevenes identitet og sosiale relasjoner. Det innebærer at solid kompetansegrunnmur også handler om å bli kjent med egne styrker og sitt følelsesregister slik at man utvikler trygghet i seg selv og i relasjon til andre.

Utvikling av de grunnleggende ferdighetene har betydning gjennom hele opplæringsløpet. Det går for eksempel en sammenhengende linje fra den første lese- og skriveopplæringen til det å kunne lese avanserte faglige tekster i videregående opplæring. Grunnleggende tallforståelse har avgjørende betydning for det å kunne gjøre avanserte beregninger i voksen alder. Det er derfor av avgjørende betydning at opplæringen i alle grunnleggende ferdigheter også har god progresjon gjennom hele læringsløpet.

Behovet for å kunne mye tradisjonell viten eller kunnskap, er mindre nå enn tidligere. Kunnskapstilfanget er så stort at det er umulig å huske for den menneskelige hjerne og fordi viten er tilgjengelig digitalt når vi trenger det.

Fordi utfordringene samfunnet skal løse er mer komplekse nå enn tidligere, stilles det større krav til samhandling og kommunikasjon mellom mennesker som løser hver sin del av utfordringene. Selv om det digitale tar over mange arbeidsprosesser og erstatter mange yrker, øker allikevel antall arbeidstakere som er i direkte kontakt med andre mennesker, menneskebehandler yrker. Begge disse forholdene tilsier at samhandlingskompetanse, evne til å lede seg selv og andre, evne til å kommunisere og forstå hele og deler av arbeidsprosesser, får økende betydning.

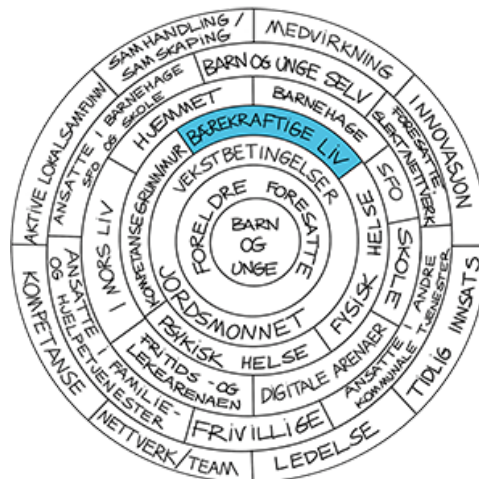
Det teknologiske, globaliserte og flerkulturelle samfunnet i sterk endring utfordrer oss på en helt annen måte enn tradisjonell faginndeling ivaretar. Uttrykket «verden er ikke inndelt i fag» antyder at barn og unges læringsarbeid må bygges opp på en helt annen måte enn gjennom tradisjonelle fagsøyler som norsk, samfunnsfag og musikk. Framtidens kompetansebehov nås bedre gjennom tverrfaglig tilnærming og arbeid med realistiske samfunnsutfordringer. Fagområder, fag og kompetanser utvikles best i kombinasjoner der barn og unge arbeider praktisk, relevant, utfordrende, variert og aktivt, noen ganger alene, men mest sammen med andre.

8.5 Bærekraftige liv

Bærekraftig livsførsel defineres ofte som å leve på en sann måte at dagens behov imøtekommes, uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, ledet av tidligere statsminister i Norge Gro Harlem Brundtland, innførte begrepet bærekraftig

utvikling i 1987. Dette ble gjort i et arbeid som representerer en milepæl i vår tid for å finne bærekraftige løsninger på mange av verdens utfordringer. I 2015 kom FN's bærekraftsmål, FN-landenes viktigste verktøy for å skape mer en bærekraftig verden. De 17 målene ble satt med utgangspunkt i en ny forståelse for at økonomi, ulikhet og miljø påvirker hverandre i større grad enn det man trodde tidligere.

Barn og unge som vokser opp i dag trenger særlig kompetanse i hvordan de kan forvalte egne, medmenneskers og naturens ressurser på en sånn måte at FNs bærekraftsmål nås. Dersom verden, Norge og Færder kommune skal nå sine klima- og miljømålsettinger og bidra til bærekraftig samfunnsutvikling, trengs stor innsats og høy kompetanse. Barn og unge vil som oppvoksende generasjon, få et særlig ansvar i dette arbeidet.

I *Helhetlig Plan for Oppvekst* vil Færder kommune ta arbeidet med bærekraftmålene inn i de arenaene barn og unge lever livene sine og på en sånn måte at barn og unge får anledning til å påvirke samfunnsutviklingen positivt, både sosialt, økonomisk og klima- og miljømessig. På den måten vil barn og unge oppleve at det er håp om å nå bærekraftmålene, deres interesse for klima- og miljøutfordringene vil bli støttet og de vil utvikle en mer bærekraftig livsførsel enn tidligere generasjoners.

For å bidra til bærekraftig livsførsel knyttes innsatsen til noen områder. Opphold i naturen skal hjelpe barn og unge til å utvikle respekt for naturen, lære av og i naturen, bli glade i naturen og dermed også ta vare på naturen. Det kan bidra til å sikre arts mangfold, trygg luft og redusere støy.

Gjennom tilrettelegging for lokal matauke, vil barn og unge lære å forvalte naturressursene klokt. Det kan være gjennom å høste fra hav og dyrke i jord, samarbeide med lokale matprodusenter og redusere matsvinn.

Færder kommune har rike kulturminner og kulturmiljøer. Ved å lære om og oppleve i kulturminner og kulturmiljøer vil alle barn og unge gis mulighet til å engasjere seg i og ta ansvar for ulike former for kulturminner og mangfoldige kulturmiljøer.

Skal barn og unge lære å påvirke til bærekraftig og helhetlig samfunnsutvikling, er det viktig at de får medvirke i planarbeid, enten det er i barnehagen, på skolefritidsordningen og skolen eller på fritiden. Det kan for eksempel være gjennom bidrag til kommunale planprosesser eller for det de skal leke eller lære i barnehagen eller på skolen.

Dersom barn og unge lærer avfallshåndtering og opplever verdien ved gjenbruk vil det redusere forbruk og derved redusere avfallsmengder og forurensing som skader helse og miljø.

Norge har mål om å bli et lavutslippssamfunn innen 2050 og klimanøytrale innen 2030. Gjennom å lære barn og unge et levesett der de tar aktive valg som å fly mindre, kjør mindre bil, spare energi og forbruke mindre, kan oppvoksende generasjon bidra til å nå målene.

Verden, Norge og også vi i Færder kommune, opplever store endringer i klima. Barn og unge trenger å lære om hvordan samfunnet kan forberedes og tilpasses klimaendringene. De trenger også å lære om hvordan ressurser

forvaltes ulike steder i verden for å kunne påvirke gjennom sin egen livsførsel.

Det viktigste tiltaket for utvikling av en bærekraftig livsførsel vil være å lage en plan for opplæring i bærekraftig utvikling, men temaet er så viktig at det må ha fokus på all aktivitet på alle arenaer barn og unge lever livene sine. Tidligere generasjoner og alle aktører som kan påvirke helsefremmende faktorer i barn og unges liv, har et særlig ansvar for å støtte barn og unge i deres og vår felles kamp for et mer bærekraftig samfunn da vi har bidratt til at utfordringene er større for barn og unge enn de var da vi vokste opp.

Bak denne planen ligger en tanke om at det mest bærekraftige Færder kommune kan bygge er barn og unge. Bare ved å legge forholdene til rette slik at barn og unge kan forvalte seg selv og sine medmenneskers ressurser på en god måte for framtida, kan vi ha sjanse til å reversere eller bremse de vår tids største samfunnsutfordringer.

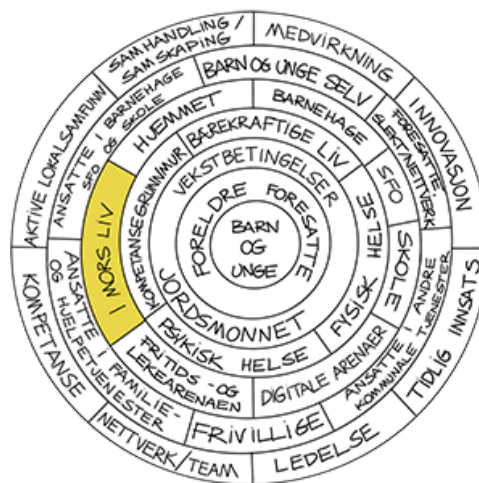
9 Arenaer der barn og unge lever livene sine

En helsefremmende livsstil skapes der mennesker lever livene sine. Ved å øke de helsefremmende faktorene på de arenaene barn og unge lever livene sine, vil det kunne påvirke livskvaliteten positivt.

De viktigste arenaene i barn og unges liv er; i mors liv, hjemmet, barnehagen, skolefritidsordningen og skolen, nærmiljøet sitt, lek og fritid og digitale/ sosiale medier.

9.1 Mors liv

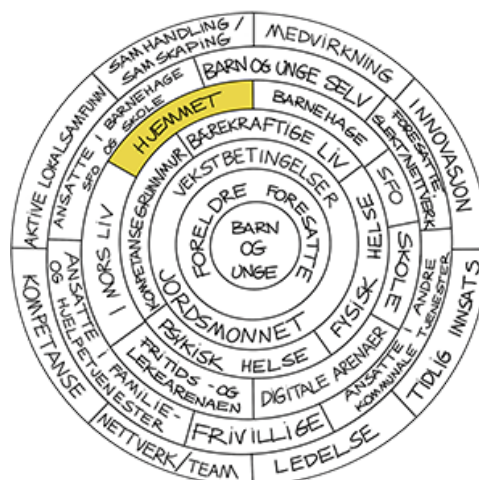
Allerede mens barnet er i mors liv, spiller vekstbetingelsene en viktig rolle. Fosterets utvikling påvirkes av miljøet det vokser i. Det er lenge siden vi ble klar over at hva mor spiser og drikker og om mor røyker eller ruser seg, påvirker barnets utvikling. At mors emosjonelle tilstand også har betydning, får vi stadig kunnskapsbasert informasjon om. Det er derfor viktig at den gravide tar godt vare på deg selv og får god støtte i svangerskapet. Å bidra til glede og positiv forventning, ha kunnskap og ferdigheter som kan virke støttende inn i foreldrerollen på et tidlig stadium, er viktige forhold som kan gi en god start for et nyfødt barn.

9.2 Hjemmet

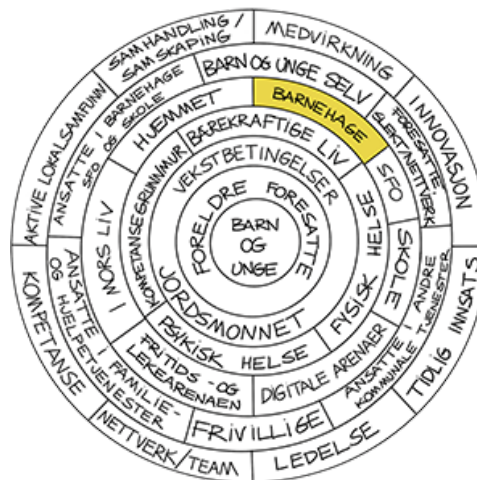
Hjemmet og familien regnes som den viktigste rammen rundt barn og unges liv og utvikling. Barn og unge som lever i utviklingsstøttende hjem med kjærlighet og trygghet, har gode forutsetninger for å utvikle blant annet god psykisk helse. Rikelig med kjærlighet, trygghet og stimuli for vekst og utvikling vil kunne sette barnet i stand til å ta vare på seg selv og etter hvert andre. Barnet vil også kunne ha de beste forutsetninger for å utforske verden og utvikle seg optimalt. Å sikre at hjemmet er trygt og utviklende for alle, er en av samfunnets mest sentrale oppgave.

Å være forelder lærer vi ikke på skolen. Det lærer vi fra våre egne foreldre/foresatte og fra kulturen vi er en del av. Alle foreldre/foresatte møter små og store utfordringer i oppdragelsen av barna sine. Mediene er for eksempel fulle av gode råd om hvordan takle trassalder og ungdomstid. Det er naturlig å føle at man ikke strekker til. Systematisk og god støtte fra nettverket sitt, fra det offentlige eller fra frivillige, kan være det lille foreldre/foresatte trenger for å stå i rollen. Det kan også bidra til at sårbare familier med sammensatte utfordringer får hjelp før strevet har vokst seg stort.

9.3 Barnehage, skolefritidsordning og skole

I ettårsalder begynner de aller fleste barn på et mer organisert utviklings- og læringsløp. Arenaene for å bygge god helse, i tillegg til i familien, er barnehagen, skolefritidsordningen og skolen. Rammeplanen for barnehage og skolefritidsordning, samt læreplanverket for skolen har felles verdigrunnlag og helhetlig sammenheng i det barn og unge skal lære. Tillit, respekt, forventninger og toleranse er sentrale verdier. For å sikre progresjon og gode overganger i utviklings- og læringsløpet må barnehage, skolefritidsordning, skole og hjemmet samarbeide tett og ha god støtte fra andre tjenester. Barn og unge skal oppleve helhet og sammenheng i leke- og læringsmiljøet sitt. Barn og unge skal oppleve at «hva, hvorfor og hvordan» er klart for dem, og lyst til å utvikle seg eller lære mer må bevares gjennom hele læringsløpet.

Siden 70-tallet har barnehagens betydning som helsefremmende arena vært stadig økende, både fordi flere barn går i barnehage og fordi innholdet i økende grad er utviklingsstøttende. De aller fleste barn går i barnehage. Barnehagen er ikke lenger kun et sted barn oppholder seg mens mor og far er på arbeid, men barnehagen har også et selvstendig ansvar for å bidra til barnets utvikling. Rammeplanen for barnehage har tydelige forventninger til et leke- og læringsstøttende innhold. Barnehagen skal dekke behov for trygghet, omsorg, lek og danning. Barnehagen skal støtte barnas lyst til å leke, utforske, lære og mestre. Fordi kommunikasjon og språk påvirker og påvirkes av alle sider ved barnets utvikling, er kommunikasjonsstimulering særlig vektlagt. Det samme er utvikling av sosiale og emosjonelle ferdigheter som trengs for å utvikle vennskap og inngå i sosiale relasjoner.

Skolefritidsordningen (SFO) er lovfestet i opplæringsloven av 1998 i forbindelse med Reform 97 da 6-åringene begynte på skolen, men de fleste kommuner fikk skolefritidsordning før og etter skoletid på slutten av 80-tallet. Skolefritidsordning (SFO) er et frivillig, kommunalt tilbud for barn fra første til fjerde årstrinn. Fra 2021 ble barn på 1.trinn gitt gratis tilgang til skolefritidsordningen i 12 timers kjernetid og fra 2022 ble ordningen utvidet til også å gjelde 2.trinn. Dette tiltaket signaliserer at skolefritidsarenaen er viktig for alle barn og et viktig sosialt utjevnerende tiltak.

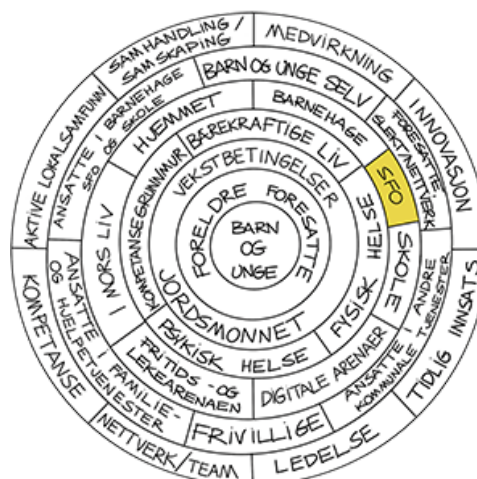
Barn med spesielle behov kan søke plass i skolefritidsordningen frem til 7. klasse.

I 2021 fikk Norge sin første rammeplan for skolefritidsordningen.

Rammeplanen sier at skolefritidsordningen skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i alder, funksjonsnivå og interesser hos barna, samt gi barna omsorg og tilsyn.

Skolefritidsordningens innhold kan tilpasses lokale forhold og for å sikre et helhetlig perspektiv på barnas oppvekst og utvikling skal barnehage, SFO og skole samarbeide tett.

Opplæringsloven sier at skolen, i samarbeid og forståelse med hjemmet, skal åpne dører mot verden og framtida, samt gi barn og unge historisk og kulturell innsikt og forankring. Gjennom kompetansebaserte

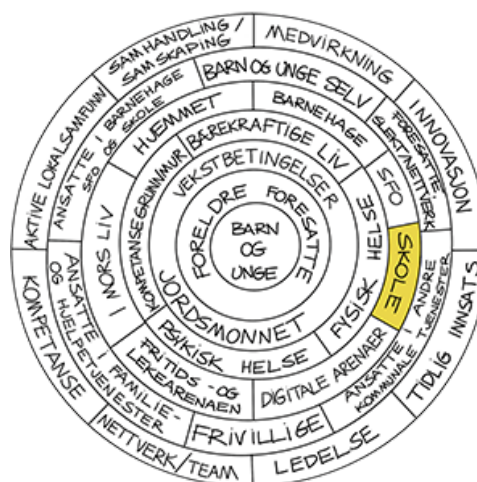

læreplaner og tverrfaglige temaer skal barn og unge få stimulert skaperglede, engasjement og utforskertrang. Evne til å tenke kritisk og handle etisk og miljøbevisst skal utvikles.

Skolen skal bygge videre på grunnlaget fra barnehagen i et dannings- og utdanningsoppdrag. Sammenhengen mellom fagområdene i barnehage og kompetansebeskrivelsene i læreplanverket for skole er tydelige. Samtidig blir innholdet i skolens dannings- og utdanningsoppdrag stadig mer komplekst.

Egenarten på de ulike trinnene i skole kan oppleves som brudd, men om overgangsarbeidet er godt vil følelsen av trygghet og tilhørighet ivaretas. Det er derfor viktig å jobbe spesielt med gjenkjennbarhet, sammenheng og progresjon gjennom hele læringsløpet fra barnehage og ut videregående opplæring.

Kommunen har ansvar for barnehage, skolefritidsordning og grunnskole. Fylkeskommunen har ansvar for den videregående opplæringen. Skal helhet og sammenheng sikres fra grunnopplæring til videregående opplæring, må kommune og fylkeskommune samarbeide tett. Ungdom fra Færder kommune starter ikke nødvendigvis på videregående opplæring i egen kommune. Ca. 70 % starter i Tønsberg eller Sandefjord kommuner. Det stiller krav til samarbeid også med omliggende kommuner og fylkeskommunen. For å sikre høy grad av gjennomføring og et tilpasset læringsløp, må oppfølging av læringer og samhandling med oppfølgingstjenesten prioriteres.

9.4 Fritids- og lekearenaen

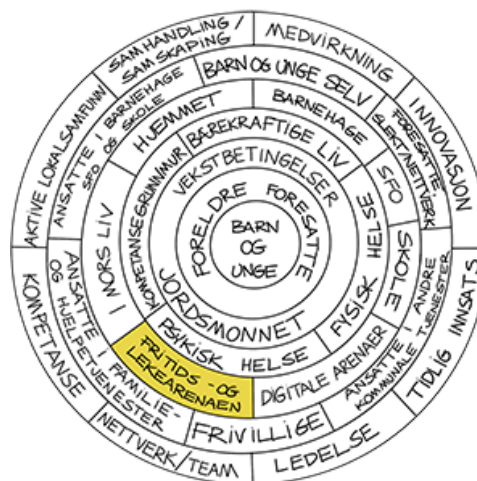
Fritidsarenaens betydning nevnes i artikkel 31 i FNs barnekonvensjon;

«Alle barn har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.»

Å få delta i alderstilpasset lek og fritidsaktivitet, kulturliv og kunstnerisk virksomhet på trygge og utviklingsstøttende arenaer skal komme alle barn og unge til gode. Fritidsaktivitet er utviklende for alle, gir mulighet for å inngå i sosiale fellesskap, etablere vennerelasjoner og bidrar til å fylle livet med mening. Derfor er det viktig at alle barn, også barn som lever i lavinntektsfamilier eller på andre måter utsatte familier, får den samme tilgang til fritidsaktiviteter. Slik er det ikke i dag og frafallet i organiserte aktiviteter bekymrer mange frivillige organisasjoner.

I Færder kommune finnes et bredt spekter av frivillige organisasjoner som tilbyr fritidsaktiviteter til barn og unge. Fritid Færder tilbyr gratis tilgang til fritidssentre for ungdom og et variert utvalg ferieaktiviteter for barn og unge.

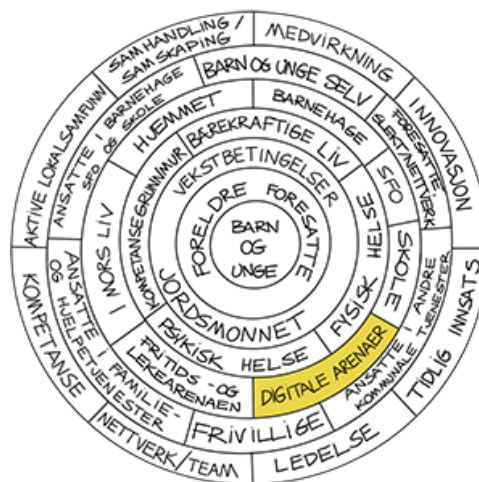
I mange nærmiljøer finnes leke- og møteplasser der barn og unge spontant kan møtes, men det er også områder der barn og unge selv ønsker seg steder som er tilrettelagt for at de kan være sammen.

9.5 Den digitale arenaen

Den digitale arenaens betydning i barn og unges liv er økende. De fleste norske barn har sin egen smarttelefon allerede fra de er ni år. Ved fylte 13 år er nesten alle på sosiale medier. 96 % av alle gutter og stadig flere jenter i alderen 9-18 år spiller dataspill/gamer. For barn og unge utgjør sosiale medier og gaming en viktig mulighet for vennskap og for å lære samarbeid, kreativitet, problemløsning, språk og for eksempel historie. Uten å være kompetente mediebrukere kan den digitale arenaen også være skadelig. Det er derfor viktig at voksne er til stede og følger med på den digitale arenaen og at barn og unge selv lærer kildekritikk, nettvett og personvern.

Den digitale arenaen skiller seg fra andre arenaer som for eksempel barnehage og skole. Arenaen er både mål og virkemiddel, læremiddel og læringsressurs, arbeidsmåte og arbeidsverktøy, læringsarena og infrastruktur. Det stiller ekstra store krav til barn og unges digitale kompetanse.

10 Aktører - En hel landsby oppdrar barn og unge

10.1 Barn og unge selv

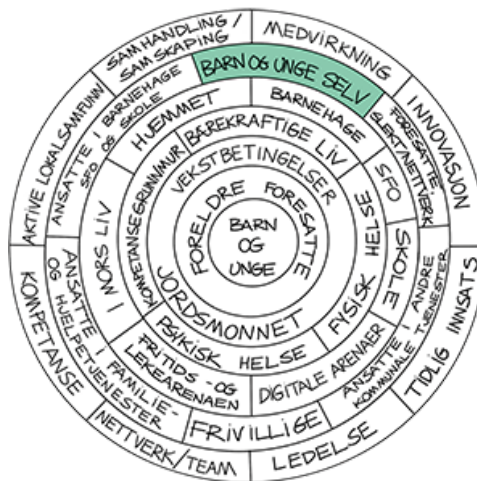
Barn og unge er ikke passive mottakere av voksnes kjærlighet og innsats. De er i aller høyeste grad selv i stand til å være den forandringen de vil se i verden. Gjennom aktive livsvalg kan de forme sitt eget liv, men det går enda bedre om vi er flere om det bygge gode støttestillas. Det er mange som kan støtte og påvirke barn og unges oppvekst. Aller viktigst er barnets foreldre og slekt og nettverk. Men venner og andre mennesker barn og unge er sammen med, har også stor betydning.

Begrepet “It takes a village to raise a child”, det tar et helt lokalsamfunn å oppdra barn, brukes ofte i denne sammenhengen for å beskrive at det er mange som kan og skal bidra til å gi barn og unge en god oppvekst. For en normalklasse i skolen dreier det seg om rundt 50 voksne som kan jobbe sammen for å støtte og inkludere alle barn og unge. Landsbyen finnes på alle arenaene; i hjemmet, i barnehagen, i skolefritidsordningen, på skolen, i fritidsaktiviteter, i forebyggende helsetjenester som helsestasjon og skolehelsetjenester, men også blant naboer, frivillige og i det offentlige forøvrig. Særlig god effekt vil aktørenes bidrag ha om det er god sammenheng mellom det de ulike aktørene bidrar med, om innsatsen er innrettet mot felles mål og er samordnet og koordinert.

For at barn og unge skal utvikle selvstendighet og robusthet og kjenne tilhørighet, er det viktig å lytte til barn og unges stemme, involvere og snakke med og ikke til. Ikke minst bør landsbyen gi barn og unge følelsen av å være betydningsfulle for fellesskapet.

10.2 Foreldre/ foresatte, slekt og nettverk

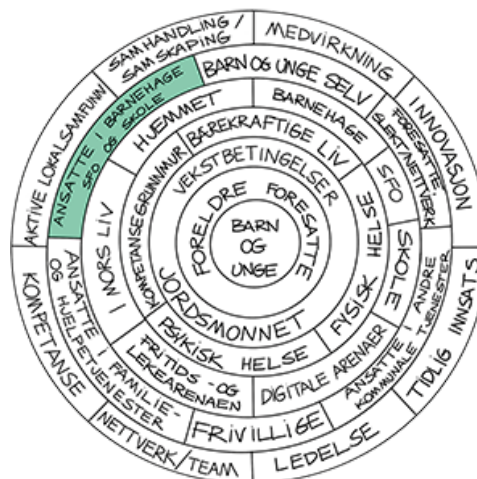
På verdensbasis er det nå økende bevissthet om å investere i barnets første leveår. Å bidra til at de nære og første omsorgspersonene styrkes og at alle barn får en god følelsesmessig start på livet, trekkes fram som en viktig samfunnsoppgave. I barnets første levestår bidrar foreldre/foresatte til barnets regulering, ut fra barnets behov. Foreldre/foresatte må være påpasselige med å regulere barnets fysiologiske behov. Det gjelder for eksempel vekslende mellom søvn og våken tilstand, mellom mat og hvile og aktivisering. Omsorgspersonenes eller foreldrenes viktigste oppgave blir å regulere og justere seg etter barnets behov, slik at barnet får en myk overgang fra mors liv til den ytre verden. Etter hvert styrkes relasjonene som hjelper barnet i den emosjonelle knyttingsprosessen mellom barnet og nære omsorgspersoner. Disse relasjonene er avgjørende for barnet her og nå fordi de hjelper barnet til å gjenkjenne hvem som er tilgjengelige når det trenger trøst og hjelp.

Gjennom barnets videre oppvekst utfordres foreldre-/foresattrollen på mange måter. Påvirkningene barn og unge utsettes for er store. Det kreves ekstra innsats å mobilisere foreldre/foresatte, slekt og nettverk. Gjennom barnevernforsøket Færder kommune har vært en del av, viser det seg at å mobilisere ressurser i barnets nære slekt og nettverk har stor betydning for trygghet, tilknytning og tilhørighet.

10.3 Ansatte i barnehage, skolefritidsordning og skole

Etter barnets første leveår utvides antall betydningsfulle voksne i barnets liv. Ansatte i barnehagen og etter hvert ansatte i skolefritidsordning og skole tilbringer mange viktige timer med barnet. De blir nære voksne som kan komme i posisjon til å være større, sterkere, klokere og god, slik Færder kommune beskriver det i den store satsingen på å innføre «trygghetssirkelen» som forståelsesmodell i møte med barn og unge. Gode, varme, tydelige og forståelsesfulle relasjoner gir best mulighet til vekst og utvikling. Når barn opplever at voksne er til stede for dem og vil støtte dem – også når vanskelige situasjoner oppstår, skapes en grunnleggende relasjonell trygghet som er gunstig for barnets utfoldelse og læring.

10.4 Ledere i fritidsaktiviteter og andre frivillige

Organiserte fritidsaktiviteter kan bidra til meningsfylt aktivitet, vennskap og følelse av tilhørighet. I hvilken grad avhenger blant annet av de voksnes evne til å bygge gode relasjoner, trygghet og tilhørighet.

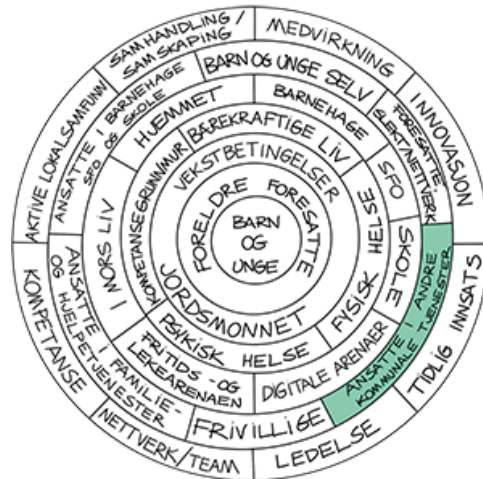
Ledere i fritidsaktiviteter kan ta en rolle som betydningsfulle voksne i barn og unges liv dersom de klarer å være tilgjengelige personer som gir støtte og omsorg og er gode rollemodeller. Slike signifikante andre er med på å danne vår identitet. Engasjerte voksne som bryr seg, inkluderer alle og skaper aktivitet for alle, bidrar derfor veldig positivt. Dersom ledere på fritidsarene også jobber aktivt for å mobiliserer barn og unges iboende ressurser til selv til å aktivisere seg selv og andre, blir tilbudene særlig bærekraftige.

10.5 Ansatte i familie-, hjelpe- og støttetjenester og andre offentlige tjenester

I laget omkring barn og unge finnes mange voksne som kan gjøre en stor forskjell. Dersom ansatte i det offentlige og frivillige retter innsatsen sin nær barnet, kan de sammen bidra til gode oppvekstbetingelser og til at barn og unge får rett hjelp til rett tid.

En tjeneste som følger barnet eller ungdommen jevnt og trutt fra fødsel og utvideregående skolegang, er helsestasjon og skolehelsetjenesten. Fordi tjenesten over tid har mulighet til å utvikle en helhetlig forståelse av barn og unge, foreldre/foresatte, familier og samfunn – og deres helse, har hen med sine helsefaglige briller en spesiell mulighet til å se utvikling og forhindre eventuelt strev.

Ansatte i de ulike kommunale tjenestene skal bidra til at hjelpen/støtten er samordnet og koordinert.

11 Systemforutsetninger

Hovedmodellen i *Helhetlig Plan for Oppvekst* er kompleks og må forstås systemisk. Det ytterste laget beskriver systemforutsetninger. Det er når innsatsen i de ulike nivåene i hovedmodellen er optimal og visse systemforutsetninger er på plass, at barn og unges oppvekst i Færder kommune blir unik. Det er ikke ett veivalg eller en strategi alene som vil gi barn og unge forbedrede oppvekstsvilkår. Det er et system av innsatser og tiltak som skal virke sammen. Dersom tiltak settes inn etter hverandre i kjede, får de langt mindre effekt enn om flere tiltak settes inn samordnet og koordinert. Sånn er det også med hovedmodellen for en helhetlig oppvekst i Færder kommune. Innsatsene og nivåene må ses i sammenheng og spille godt sammen.

Viktige systemforutsetninger i god kommuneutvikling generelt og for et godt resultat i et optimalt oppvekstmiljø spesielt, er mange. Innsatsen må settes inn tidlig. Utviklingen må skje gjennom samskaping, samhandling og innovasjon. Systemer som bidrar til reell medvirkning, må på plass i alle tjenester og nivåer. Det trengs tydelig ledelse og kontinuerlig kompetanseheving, blant annet gjennom lærende fellesskap på arbeidsplassene og i samfunnet ellers. Det må bygges en kultur for kontinuerlig kvalitetsforbedring. Utviklingsprosesser må følges med på og implementeringen må være så god at praksis virkelig endres. Ikke alle innsatser kan gjennomføres samtidig. Det må prioriteres og innsatsene må være riktig dimensjonerte.

Sammen får vi til mer enn hver for oss, og det å få lag eller team til å fungere godt, er en viktig forutsetning for å lykkes med den store og viktige oppgaven som barn og unges oppvekst utgjør. Det å bygge mestringsorienterte og helsefremmende kulturer med anerkjennende og oppmuntrende kommunikasjonsform, vil bygge endringskapasitet.

11.1 Tidlig innsats

Tidlig innsats er en viktig forutsetning for å sikre barn og unge en god oppvekst.

Tidlig innsats kan bety to ting; Tidlig innsats er viktig i barnets tidlige liv og tidlig innsats må settes inn raskt når barn og unge opplever strev, uansett alder.

I de første årene i et barns liv dannes grunnlaget for barnets psykiske og fysiske helse og trivsel. Denne tidlige fasen påvirker barnet resten av livet, og mulighetene for å bidra med gode vekstbetingelser gjennom å ha et kvalitativt godt arbeid i denne fasen av barnets liv vil gi positive effekter. Gjennom støttende relasjoner og en trygg oppvekst utvikler barna evnen til å regulere sine egne følelser, styre egen atferd og etablere positive relasjoner på egen hånd i fremtiden. Dette legger grunnlaget for god psykisk helse, som er sentralt for god trivsel og livskvalitet.

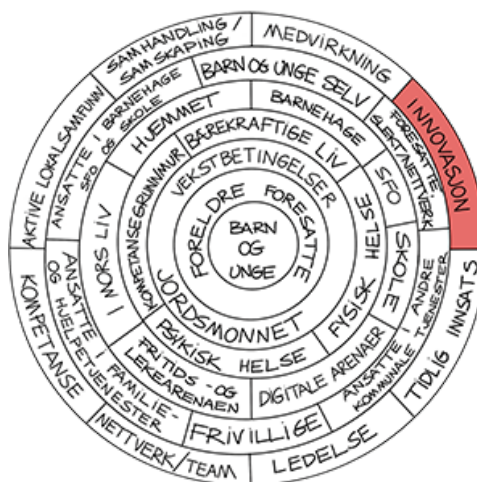
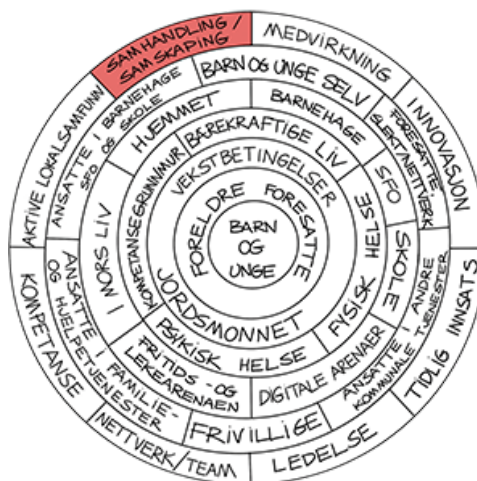
Innsats i barnets tidlige liv lønner seg, sier samfunnsforskere. Universell innsats i spebarns- og førskolealder gir de beste utviklingsmuligheter for flest, også for de som er i risiko for å utvikle strev. Tidlig innsats i barnets tidlige liv reduserer derved den prosentvise andelen barn som har forhøyet risiko for ikke å utvikle seg optimalt.

Det viser seg at rask intervensjon når barn og unges utvikling eller læringsprogresjon ikke er som forventet, gir best effekt. Det er enklere og krever mindre innsats dersom risikofaktorene eller strevet oppdages og kompenseres for før det har vokst seg for stort og derved blitt mye vanskeligere å reparere.

11.2 Samskaping, medvirkning og innovasjon

At utvikling søkes gjennom samskaping, medvirkning og innovasjon er en viktig forutsetning og et kjennetegn på en framtidsrettet kommune. Slik kommuneutvikling omtales gjerne som kommune 3.0 og defineres som en metode hvor ansatte, politikere, innbyggere, frivillighet og næringsliv sammen finner ut hvordan et behov eller en utfordring skal løses. I kommune 3.0 er fokus mestring og ansvarliggjøring av egne innbyggere i alle livets faser. Slike utviklingsprosesser eller mobiliseringsprosesser hjelper alle til selv å få øye på løsningen. I tillegg kjenner du deg sterkt forpliktet til selv å bidra både for å bygge et godt liv for deg selv og for medmennesker.

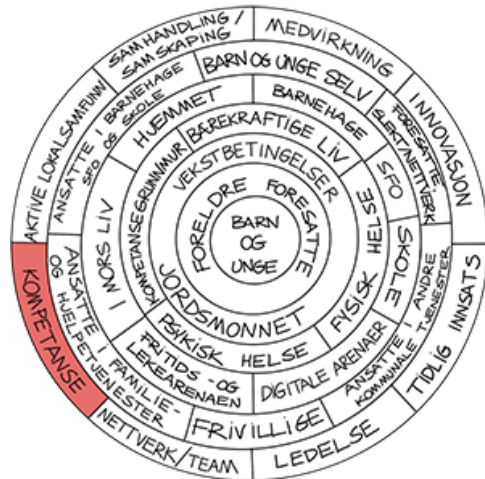
11.3 Kontinuerlig kompetanseutvikling

Å lære hele livet er svært viktig for å kjenne på utvikling i jobben og for å tilpasse seg endrede kompetansebehov. I det vi forlater yrkesutdanning er vi kvalifiserte for arbeidet, men da starter profesjonaliseringen.

Kontinuerlig kompetanseheving søkes gjennom lærende fellesskap eller lærende nettverk, også på tvers av fagprofesjoner og gjennom arbeidsplassbasert kompetanseutvikling

Å gi alle ansatte muligheter for kontinuerlig kompetanseutvikling er en viktig forutsetning for optimal utvikling av oppvekst i Færder kommune. Alle virksomheter skal kontinuerlig søke forbedring gjennom å definere og øve på beste praksis og gjennom reflekterende fellesskap, se veien til neste praksis. Å lykkes med et system for kontinuerlig læring vil ikke Færder kommune klare alene. Særlig fokus på høy kvalitet i utdanning og

profesjonalisering må skje i nært samarbeid med universitets- og høyskolemiljøene. Universitetskommunesamarbeidet med Universitetet i SørØst-Norge er viktig for Færder kommune.

11.4 Ledelse

Å øve på å lede seg selv og andre er en viktig framtidskompetanse.

I møte med barn og unge tar voksne mange lederbeslutninger hver dag. Å lede små og store grupper barn slik at leke- og læringsmiljøet blir både trygt og utviklende for alle, krever avanserte lederferdigheter.

I alle virksomheter har oppvekst formelle ledere som skal sikre gode og utviklende arbeidsmiljøer for de ansatte. Ledere som deltar aktivt sammen med sine ansatte skaper de mest utviklende arbeidsmiljøene. Ledere som er sammen med pedagoger, assistenter og andre ansatte i virksomhetens læreprosesser, har størst innflytelse på kvaliteten i barn og unges læringsutbytte.

Kapasitet for endring bygges når ledere er tett på kjerneoppdragene i virksomhetene. Et svært viktig ledergrep er å bidra til anerkjennende og helsefremmende arbeidskulturer der leder hjelper medarbeidere til kloke valg i egen praksis gjennom coachende væremåte og bidrar til kontinuerlig refleksjon og forbedring. I helsefremmende arbeid er forutsigbare strukturer, systemer og prosesser som fremmer medvirkning også en forutsetning for å lykkes i endringsarbeidet. Det er derfor viktig at ledere har rammer som gir mulighet for å være tett på medarbeidere og har sitt hovedfokus der barn og unge lever livet sitt.

Ledere i alle virksomheter i oppvekst er i et kompetanseutviklingsløp som skal sikre at utvikling skjer gjennom medvirknings- og samskappingsprosesser i sine enheter.

Prosessledelseskompetanse gir økt kraft til å realiser de endringsprosessene og tiltak som fellesskapet har valgt ut. Å etablere arenaer som bidrar til felles innsats og gode prosesser i og på tvers av tjenester i kommunen og sammen med barn, unge, foresatte og frivillighet, er derfor avgjørende for kvaliteten på barn og unges hverdag..

Alle ledere i oppveksttjenestene har i oppdrag å utarbeide og målrette sin innsats gjennom årlige utviklings-/handlingsplaner med strategier og prosesser som involverer medarbeidere, samt barn og unge (m. fl). Det overordnede ansvaret for implementeringen av nasjonale rammeverk og *Helhetlig Plan for Oppvekst* ligger

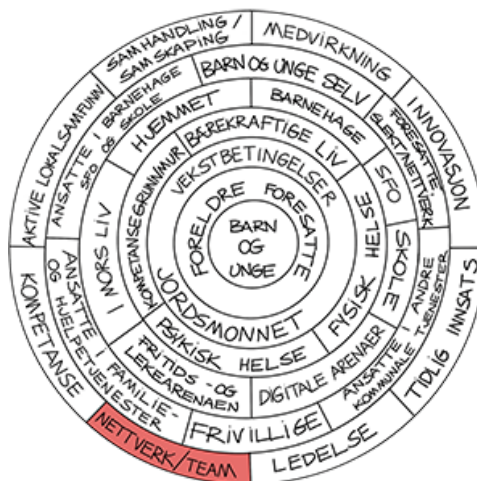

hos ledere. Hos dem ligger også ansvaret for implementering av *Helhetlig Plan for Oppvekst*, men lederne etablerer og reetablerer felles ansvar og eierskap i kontinuerlige prosesser med alle andre.

11.5 Nettverk og team

Foresatte og alle medarbeidere og ledere i oppvekst har et felles ansvar for at alle barn og unge har de oppvekstsvilkår de fortjener. *Helhetlig Plan for Oppvekst* skal bidra til at innsatsen kanaliseres i felles «voksen-løft» der barn og unge er en selvsagt medeier.

Bruk av nettverk og team mer systematisk enn tidligere kan bidra til opplevelse av en mer brukervennlig organisasjon fordi flere opplever helhet og mening gjennom medvirkning. En dreining fra en mer hierarkisk og byråkratisk organisering til selvstyrte team er krevende, men kan gi positive resultater. Oppveksttjenestene gjennomfører omorganiseringer som skal bidra til sterkere lag eller team der utfordringer løses i gjennom samhandling, gjerne på tvers av fagprofesjoner. Å få en organisasjon til å opptre fleksibelt, kunne tilpasse seg forholdene, ha god informasjonsflyt til alle medarbeidere og god samhandling mellom faggrupper som også ser verdien i hverandres kompetanse, er sentrale faktorer som bidrar positivt i denne organisasjonsendringen.

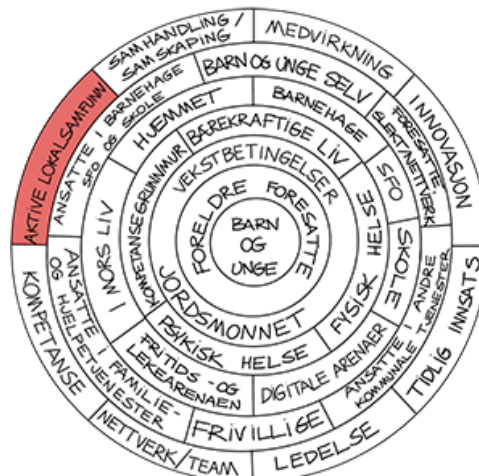
11.6 Lærende fellesskap

Betydningen av lærende fellesskap på arbeidsplassen omtales i både rammeplan for barnehage og SFO, samt i overordnet del i LK20. At ansatte får være del av lærende nettverk eller profesjonsfaglige fellesskap der ansatte, ledere og eventuelt også barn og unge reflekterer over felles mål og verdier og vurderer og videreutvikler sin praksis, er veldig betydningsfullt for motivasjon for innsats og videre lærelyst.

Organiseringer der ulike fagperspektiver beriker hverandre for å komme til ny innsikt, vektlegges som særlig viktig i framtiden fordi utfordringene vi står overfor er så komplekse at en fagprofesjon ikke vil være i stand til å løse utfordringene alene. Å arbeide sammen og lære sammen vil øke kapasitet for både endring og læring.

11.7 Aktive lokalsamfunn

Aktive lokalsamfunn brukes flere steder i landet som en betegnelse på et nærmiljø der frivilligheten har tatt et utvidet ansvar for å styrke tilhørigheten, fellesskapet og aktivitetsnivået blant innbyggerne. Færder kommune har et stort potensial for å øke engasjement og innsats for barn og unges oppvekst gjennom samhandlingsmodeller mellom det private, det offentlige og det frivillige. Gjennom å innrette seg mot felles mål i likeverdige partnerskap, kan det forløses en kraft som en ikke ville klart å forløse uten.

11.8 Følge med på for å forbedre og lære

En helsefremmende arbeids- og læringskultur bidrar til at ansatte får øye på sin egen vekst og utvikling. For å kunne gi barn og unge og ansatte gode og nyttige tilbakemeldinger underveis, slik at de vet hvor de er i læringsprosessen, må en ha systemer for å systematisere informasjon om læring. Det er viktig å følge med for å kunne veilede, forbedre og lære mer. Det finnes mange kilder til informasjon om læring som kan gi oversikt og hjelp til å tilpasse utviklings- og læringsløpet, men bruk av små og store data krever analysekompetanse og handlingskompetanse

11.9 Bedre tverrfaglig innsats, BTI

Kommunen har gjennom flere år hatt en satsing på implementering av en felles arbeidsmodell som skal sikre aktiv deltagelse fra barnet, ungdommen og foresatte, tidlig og tverrfaglig innsats. Modellen bidrar til en systematikk som er vesentlig for å komme tidlig i posisjon med aktuelle tiltak, evaluering av tiltak og ikke minst tverrfaglig innsats som er koordinert og samkjørt. Dette implementeringsarbeidet fortsetter, samtidig som satsingen på det helsefremmende som er beskrevet i denne planen vil være en vesentlig utfyllende faktor for at modellen skal fungere etter intensjonen.

12 Handlingsplan

I det neste kapitlet beskrives de viktigste veivalgene i *Helhetlig Plan for Oppvekst*. Veivalgene og tiltakene er mange. Det betyr at ikke alt kan realiseres med en gang. Det forventes at *Helhetlig Plan for Oppvekst* danner grunnlag for prioriteringer i mange år. Tiltakene som framkommer i handlingsplanen, gjelder kommunenivået og vil tjene som forpliktende «hjørneflagg» for alle virksomheter og andre som kan påvirke barn og unges oppvekst.

Helhetlig plan for oppvekst i Færder er en overordnet plan. Det vil si at planen skal gi retning på kommunens satsinger fremover. Tiltakene som ligger i planen vil i stor grad bli organisert som prosjekter. Det vil bli etablert prosjektgrupper og styringsgrupper med ansvar for å drive utviklingsarbeidet fremover ved hjelp av tydelige prosjektbeskrivelser, der mål, tiltak og evaluering av effekt er sentrale punkter. Videre vil alle virksomheters utviklingsplaner inneholde aktuelle og prioriterte tiltak fra Helhetlig plan for oppvekst.

Planen beskriver tiltak på flere nivåer. Dette skyldes at noen av tiltakene allerede gjennomføres eller er under utarbeidelse, noe som gjør at disse kan beskrives mer spesifikt enn andre. Andre tiltak er mer overordnede og må operasjonaliseres. Dette vil prosjektgruppene jobbe videre med og forankre både hos aktuelle deltakere og politisk nivå. Noen tiltak har økonomiske konsekvenser, og vil ikke bli gjennomført før politisk beslutning er fattet.

Tiltaksområdene presenteres med nåværende ståsted og hvilken utfordring som skal møtes, målsettingen med innsatsen, kjennetegn på måloppnåelse, forslag til tiltak og hvilken effekt tiltakene skal ha. Modellen fungerer som en ramme for tiltakene. Det betyr at tiltakene følger hvert område i hovedmodellen. Å la tiltakene følge planens hovedmodell er et bevisst valg for å sikre helhet og sammenheng, samt at tiltak iverksettes på flere nivå og dermed gir synergieffekt.

Hoveddelen i Helhetlig plan for oppvekst gjelder for hele planperioden. Handlingsdelen må evalueres og justeres årlig. Implementering av helhetlig plan for oppvekst vil være synlig i kommunens utfordringsdokument.

12.1 Jordsmonnet/vekstbetingelsene

Ståsted og utfordring:

Barn og unge i Færder kommune har det gjennomgående bra, men andelen som viser strev er allikevel for høy. For mange barn og unge vegrer seg for å gå på skolen, andelen som opplever seg krenket eller utsatt for hatefulle ytringer, har spiseforstyrrelser eller tyr til vold og utagering som uttrykk for strev, øker.

For å styrke vekstbetingelsene viser kunnskapsgrunnlaget behov for sterkere tilknytning, trygghet og tilhørighet. Det vil også være bra for barn og unge å være del av oppvekstmiljøer med mer varme og kjærlighet, men også tydelighet og raushet. Barn som ikke blir sett for sine styrker, mister troen på seg selv. Vi trenger å bli sett av de voksne vi har rundt oss, sier barn og unge. Barn og unge sier også at alle trenger en venn eller flere venner.

Alle trenger å anerkjennes for den de er. Et samfunn som ser på mangfold som berikelse og som jobber for at alle skal ha en betydningsfull rolle i fellesskapet, har plass til flere og tåler barns strev bedre. At barn ikke får til, er oftest et uttrykk for at de ikke har lært. Å bli møtt med muligheten til å bli veiledet og få sjansen til å øve og prøve til du en dag får til, gir mestringstro. Å få fortsette å leke, skape, oppleve og være i aktivitet sammen med andre uansett alder, gjør oss glade, sier barn og unge selv.

Færder har mange barn og unge som utvikler seg godt, men også mange barn og unge som ikke når sine fulle potensial og/ eller som strever. Dersom jordsmonnet styrkes med mer av vekstbetingelsene beskrevet her, vil det ha positiv effekt for alle, også de som strever.

Langsiktig målsetting:

Alle barn og unge skal være del av varme og rause oppvekstmiljøer som gir trygghet, tilknytning og tilhørighet. Innenfor denne rammen vokser barnet opp til å bli selvstendige og ansvarlige på vegne av seg selv, sine medmennesker, samfunnet og kloden.

Kjennetegn på et jordsmonn med helsefremmende vekstbetingelser er at barn og unge

- Opplever grunnleggende tilknytning, trygghet og tilhørighet
- Opplever kjærlighet, men også tøff kjærlighet, altså varme og tydelighet
- Opplever å kjenne mestring og bli sett for sine styrker
- Opplever å være aktører i eget liv, medvirkende i egen utvikling og læring
- Opplever et liv fylt av lek, aktivitet og kultur
- Opplever at mangfold ikke bare anerkjennes, men ses på som en ressurs og berikelse
- Opplever å ha en betydningsfull rolle i fellesskapet.

Tiltak som skal øke helsefremmende faktorer i jordsmonnet/ vekstbetingelsene

Tiltak som skal øke helsefremmende faktorer i jordsmonnet/vekstbetingelsene:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:

Tiltak som skal øke helsefremmende faktorer i jordsmonnet/vekstbetingelsene:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Tiltak som bidrar til opplevelse av medvirkning, helhet, sammenheng, mestring og mening: 1) Prosjekt som sikrer gode overganger i barn og unges liv, 2) Prosjekt for å fremme medvirkning/empowerment for individet, i demokratiske prosesser og i lek og læring, 3) Prosjekt som fremmer lærende tankesett for barn og unge.	For at reell medvirkning skal oppnås må barn og unge selv forstå konteksten de skal medvirke inn i. Det betyr at de må involveres i «helhetsbildet» for å finne mening i å engasjere seg. Det er viktig at laget rundt barn og unge legger vekt på at alle prosesser som involverer barn og unge, enten som enkeltindivider eller større grupper sikrer medvirkning. Det er viktig at laget rundt barn og unge samordner seg slik at virkeligheten på de forskjellige arenaene oppleves som helhetlig og sammenhengende og at barn og unge opplever mestring og mening.	Aktive, robuste og ansvarlige barn og unge som gjennom sin oppvekst gradvis lærer at deres engasjement og initiativ blir verdsatt og til nytte på vei ut i tidlig ung -og voksentilværelsen. Voksne i Færder skaper handlingsrom for barn og unge slik at de innenfor rammen av fellesskapet stegvis utvikler robusthet og handlekraft i samsvar med alder og individuelle forutsetninger. Voksne har det langsiktige målet for øye: barn og unge skal bli selvstendige og ansvarlige voksne som lever et godt liv med mening og mestring.
Tiltak som gjør at barn og unge opplever å være betydningsfull for andre: 1) Oppgaver og ansvar hjemme, 2) Oppgaver og ansvar i barnehage, SFO og skole, 3) Feriejobb, også et rekrutteringstiltak, 4) Innsats for andre på ungdomstrinn og videregående skole, 5) Trygghetsledere, trivselsledere, aktivitetsledere, kulturverter.	Det å samarbeide med andre, å oppleve en følelse av samhold og tilhørighet ligger øverst på listen hos lykkeforskerne. Sammenhengen mellom gode gjerninger og fellesskapet i flokken er entydig. Det betyr at voksne må legge til rette på en systematisk måte slik alle barn og unge får erfare gleden ved å gjøre gode gjerninger.	Alle barn og unge i Færder opplever å være betydningsfulle i fellesskapet. Alle barn og unge kjenner på tilhørighet fordi de opplever å ha en rolle i de små og store sosiale fellesskapene.

Tiltak som skal øke helsefremmende faktorer i jordsmonnet/vekstbetingelsene:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Tiltak som sikrer varme og tydelige voksne som ser seg selv utenfra og barn og unge innenfra: 1) Prosjekt «Sammen mot» med Trygghetssirkelen og opplæringsprogrammer er videreføres/ gjennomføres i barnehager og skoler, 2) Universelt program for foreldrestøtte utvikles og innføres.	Det er viktig at voksne rundt barn og unge er den trygge og sikre havnen. Når barnet er utforskende beveger det seg ut fra den trygge havnen, men er fremdeles avhengig av voksne i form av støtte og hjelp ved behov. Å være en trygg voksen innebærer også å ha forventninger ut fra barnets forutsetninger, og at den voksne utøver positiv grensesetting. Sammen mot er et nasjonalt Folkehelseprosjekt som har til hensikt å forebygge vold og overgrep i et folkehelseperspektiv. Sammen Mot skal bidra til en endring av det forebyggende arbeidet mot vold og overgrep mer i retning av et primærforebyggende og universelt perspektiv. I Færder handler dette om å implementere verdigrunnlaget og forståelsesgrunnlaget knyttet til Trygghetssirkelen i alle tjenester som jobber med barn. I tillegg utvikles opplæringsprogrammer i barnehage og skole for å bidra til å heve kompetansen til barn og unge om temaet vold.	Alle voksne i Færder kommune møter barn og unge med varme, tydelighet, respekt og forståelse. Gjennom å møte voksne med en autoritativ voksenstil kjenner barn og unge på rom for å utforske verden med en trygg havn å søke tilbake til.

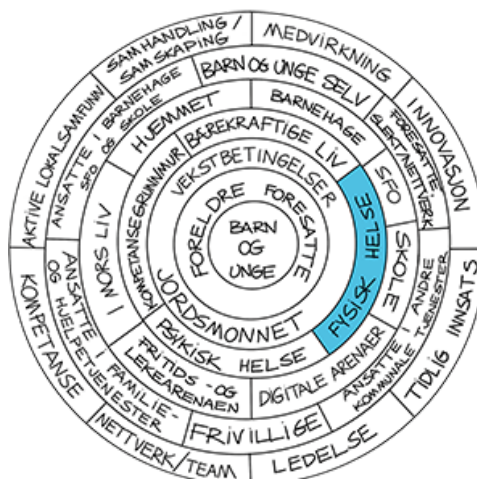
12.2 God fysisk helse

Ståsted og utfordring:

I Færder kommune ligger mye til rette for at barn og unge kan være fysisk aktive, men undersøkelser viser at nasjonale aktivitetsmål ikke nås. Verdens Helseorganisasjon har som mål at andelen inaktive barn og unge skal reduseres med 10 prosent i perioden 2010 til 2025. Inaktivitet vil i denne sammenhengen si at du er fysisk aktiv mindre enn 60 minutter per dag (WHO).

Gutter er mest aktive og i bedre fysisk form enn jenter i alle årsgrupper. Mest aktive er seks år gamle gutter, der 94 prosent oppfyller anbefalingen om å være fysisk aktiv i minst 60 minutter om dagen. Minst aktive er 15 år gamle jenter, der bare 40 prosent oppfyller anbefalingen.

Kosthold og søvn er også viktig for fysisk helse. Barn som vokser opp i Norge starter livet med gode muligheter for god fysisk helse og et langt liv. Bekymringsfulle utviklingstrekk er lite inntak av frukt, grønnsaker og fisk og for mye fett og sukker. Helserisikoen er ulikt fordelt, avhengig av sosioøkonomisk tilhørighet. Søvn spiller en sentral rolle i barn og unges utvikling. Det gjør også deres psykiske helse og adferd, og evne til læring og konsentrasjon.

Alle barn og unge skal oppleve glede og utvikling i og gjennom bevegelse og aktivitet. Andelen som når anbefalingen om fysisk aktivitet ved utgangen av videregående skole skal øke. Barn og unge skal også gradvis tilegne seg forståelse for at god fysisk helse også henger sammen med kosthold, søvn og andre livsstilsfaktorer.

Helsefremmende miljøer som fremmer god fysisk helse **kjennetegnes** ved at barn og unge:

- opplever bevegelsesglede/glede når de er i fysisk aktivitet
- opplever både utfordringer og mestring i lek, aktivitet og bevegelse
- opplever å møte lek, aktivitet og bevegelse tilpasset egne forutsetninger
- opplever å være fysisk aktiv sammen med andre
- opplever tilhørighet i sosiale fellesskap i lek, aktivitet og bevegelse
- opplever å leke, lære og utvikle seg gjennom aktivitet og bevegelse
- får være aktive deltaker i forståelse av betydningen av fysisk aktivitet og gjør egne valg deretter
- når Folkehelseinstituttets anbefalinger om fysisk aktivitet
- opplever at et balansert kosthold, nok søvn og et balansert forhold mellom konsentrasjon og hvile har betydning for helsen

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer innen fysisk helse

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer innen fysisk helse:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer innen fysisk helse:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
«Aktiv i barnehagen», en satsing på mer og bedre fysisk aktivitet i leken i barnehagealder	Mange barn er aktive ute og inne i barnehagen fordi lek ofte også er aktivitet, men barn er ikke så aktive som anbefalingene tilsier. En satsing der tilretteleggingen for lek og aktivitet er mer alderstilpasset, øker aktivitetsnivået og sikrer kroppslig/motorisk utvikling med god progresjon, bør gjennomføres.	Miljøene er lagt til rette for kroppslige utfordringer tilpasset barnas forutsetninger og behov for progresjon. Alle barnehager har kompetanse nok og er fysisk utformet slik at barnas aktivitetsnivå øker uansett alder og forutsetninger. Alle barn og unge får muligheter til å utvikle kroppslig/ motoriske kompetanse med god progresjon gjennom barnehagealder.
«Aktiv i skole», en videreføring og utviding av satsingen på FAL og annen fysisk aktivitet i skolealder	Barn og unge i skolealder er på skolen store deler av dagen. Det er derfor viktig både for psykisk og fysisk helse at dagene har jevnlig innslag av fysisk aktivitet både som adspredelse og som læring. Gjennom opplevelser, erfaringer og kunnskap tilegner barn og unge seg kompetanse om at jevnlig bevegelse gir velvære og helse, i kombinasjon med andre livsstilsfaktorer som kosthold og søvn. Aktuelle tiltaksområder: Kroppsøving, læring gjennom aktivitet (Embodied Cognition) og «Ladepauser»/ aktivitetsinnsats i løpet av dagen og aktive friminutt.	Miljøer og læringsopplegg bidrar til at anbefalt aktivitetsnivå nås. Miljøer og læringsopplegg fører til indre motivasjon/ egendriv til å være fysisk aktiv gjennom hele livet.
Økt fokus på betydningen av hverdagsaktivitet og økt hverdagsaktivitet	Menneskers liv har blitt mer stillesittende enn det som er bra for helsa. Mer hverdagsaktivitet og mindre stillesitting er gode grep for å ta godt vare på kroppen som er skapt for bevegelse. Det bør derfor jobbes i alle ledd i hele kommunen for å øke alle innbyggers aktivitetsnivå i hverdagen, også barn og unges.	Lokalmiljøene er lagt til rette på en slik måte at det gir høyere aktivitetsnivå i dagliglivet. Grønn transport som å gå eller å sykle er den foretrukne måte å ferdes på. Færder kommune utmerker seg som en kommune som jobber for at alle innbyggere skal ha et høyt aktivitetsnivå.

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer innen fysisk helse:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Anlegg for organisert og uorganisert aktivitet	Å ha anlegg for organisert og uorganisert aktivitet i sitt nærmiljø, øker innbyggers aktivitetsnivå. Det bør derfor lages en sammenheng mellom kommunens anleggsplan og barn og unges nærmiljøer som sikrer mer aktivitet og det bør vurderes om anleggene i tilstrekkelig grad treffer aktivitetsønskene til alle.	Barnehage- og skolegårder er utformet på en sånn måte at de stimulerer til aktivitet for alle. Parker og andre møteplasser er utformet på en sånn måte at de stimulerer til aktivitet og de er plassert slik at alle lokalmiljøer har slike anlegg.

12.3 God psykisk helse

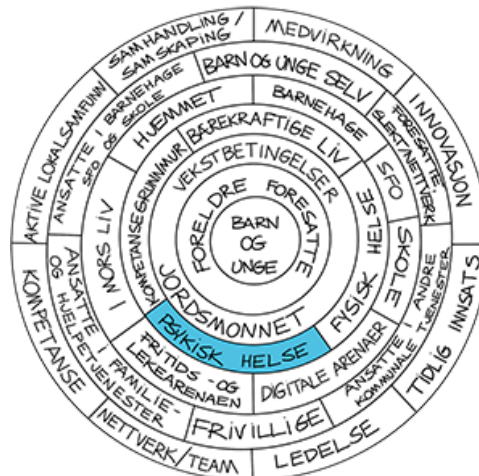
Ståsted:

Det er relativt sett lav sosial og økonomisk ulikhet i Norge, selv om den har vært økende. Det norske samfunnet har høy grad av tillit mellom befolkningen og myndighetene. Dette danner en god ramme rundt barn og unges oppvekstsvilkår.

I Ungdata-undersøkelsen fra 2022 svarer de aller fleste ungdommer at de har god livskvalitet, og at de lever aktive liv. Det store flertallet ungdommer opplever at de har gode venner, og de aller fleste har tette og tillitsfulle relasjoner til foreldrene sine. Likevel er det ikke alle barn og unge som føler seg inkludert, og for mange faller ut av fritidsaktiviteter og leke – og læringsarenaer. Andelen som ikke trives eller kjeder seg på skolen, øker. Det samme gjør andelen som ikke kommer på skolen. Dette gjenspeiles også videre i livet hvor for mange står utenfor skole og arbeidsliv i voksen alder.

Norske studier viser at rundt 7 prosent av barn og unge i alderen 4-14 år har en psykisk lidelse. I 2020 ble 5 prosent av barn og unge diagnostisert med en psykisk lidelse i spesialisthelsetjenesten. Andelen barn og unge som blir diagnostisert med en psykisk lidelse i spesialisthelsetjenesten har økt de siste ti årene – spesielt for jenter og kvinner i alderen 12-24 år. Det har også vært en økning i totalbruken av legemidler for psykiske lidelser blant barn og unge de siste ti årene.

Langsiktig målsetting:

Alle barn og unge opplever å ha meningsfylte, lærende og aktive liv der de kjenner på glede, knytter bånd, opplever tilhørighet og bidrar til at andre har det bra og ser lyst på fremtiden.

Kjennetegn:

Helsefremmende miljøer som fremmer god psykisk helse kjennetegnes ved at barn og unge:

- får medvirke, samskape og kjenne på ansvar for seg selv og for andre, tilpasset alder og individ
- opplever sammenheng og helhet, samt mening og mestring (sense of coherence) i tilværelsen
- opplever at lek -og læringsprosesser er virkelighetsnære, meningsfulle og tilpasset den enkelte og aldersgruppen
- utvikler robusthet slik at de tåler medgang og takler motgang og utfordringer
- opplever å bety noe for andre
- opplever relasjoner mellom barn/barn og barn/voksne som er preget av respekt, humor og glede
- opplever å ha vennerelasjoner
- opplever at kropp og sinn fungerer best når det er balanse i livet
- har trygghet til å være seg selv sammen med andre
- opplever at mangfold anerkjennes og er en berikelse
- får likeverdige muligheter til vekst og utvikling tilpasset den enkelte
- får utvikle sosial- og emosjonell kompetanse
- får rike tilganger til lek, aktivitet, kulturopplevelser og kulturutøvelse

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer innen psykisk helse

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer innen psykisk helse:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig	Målsetting:

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer innen psykisk helse:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig	Målsetting:
Plan for utvikling av sosial - og emosjonell kompetanse	Utvikling av barn og unges sosiale og emosjonelle kompetanse er et tydelig oppdrag i ramme- og læreplaner, men hvordan dette skal gjøres systematisk, er ikke like tydelig beskrevet. Færder kommune mangler felles verktøy som sikrer at barn og unge utvikler nødvendig sosial og emosjonell kompetanse, men er veldig godt i gang med voksenrollen i trygghetssirkelen. Utvikling av sosiale – og emosjonelle ferdigheter krever at «voksenlaget» modellerer og mobiliserer samlet og målrettet og at barn og unge får trene seg på sosiale og emosjonelle ferdigheter.	Barn og unge møter varme, trygge og autoritative voksne (se foreldre/ foresatte i Færder). Barn og unge utvikler sosial og emosjonell kompetanse som gjør dem trygge og robuste slik at de tåler medgang og takler motgang i livet. Leke- og læringsmiljøene er frie for mobbing og andre krenkelser.
Utvikle et venneprogram som sikrer at alle barn og unge opplever å ha venner og sosiale støtte i livene sine.	Forskning viser at det å være en del av et fellesskap, ha venner og oppleve sosial støtte er viktige beskyttelsesfaktorer for god psykisk helse.	Alle barn og unge opplever å ha venner og sosial støtte i livene sine. Det er etablert strukturer som sikrer at alle barn og unge har en eller flere venner på de arenaene de lever livene sine og at voksne omkring kan legge til rette for at vennskap og relasjoner utvikles og opprettholdes.
Etablering av flere sosiale møteplasser, eksempelvis: åpen barnehage, foreldrekafe/ temakvelder som organiseres av kommunen, øke kapasiteten og tilgangen til Frivillighetssentralene, Fritid Færder, møteplasser eller frivillige lag som har plass til alle, og barselgrupper.	En viktig del av en god psykisk helse er å ha et sosialt liv der en får møte andre og bety noe for andre, enten det er i form av å ha samtaler med, ha aktivitet sammen med eller gjøre mindre eller større handlinger som har betydning for andre. Det er derfor viktig at samfunnet består av varierte sosiale møteplasser der alle kan finne plassen sin. Det å øke kapasiteten til og tilgangen til Frivillighetsentralen, Fritid Færder, møteplasser eller frivillige lag som har plass til alle, blir derfor viktig.	Færdersamfunnet er fylt av sosiale møteplasser der folk bor. Møteplassene er tilgjengelige for alle, og legger opp til at mangfold skal berike og relasjoner bestå.

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer innen psykisk helse:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig	Målsetting:
Tiltak som bidrar til at barn og unge finner en god balanse i livet. Balanse som bidrar til å regulere stress og som gir mestringsopplevelser.	Det er en sammenheng mellom livsstil og hvordan vi opplever balanse i livet. Dersom barn og unge lærer å regulere forholdet mellom for eksempel søvn, hvile, arbeid, tid i sosiale medier, kosthold og aktivitet, vil det gi bedre helse på alle vis, også psykisk.	Barn og unge skal utvikle strategier som gir gode muligheter for å regulere stress og leve balanserte liv med regelmessige mestringsopplevelser.

12.4 Solid, framtidsrettet kompetansegrunnmur

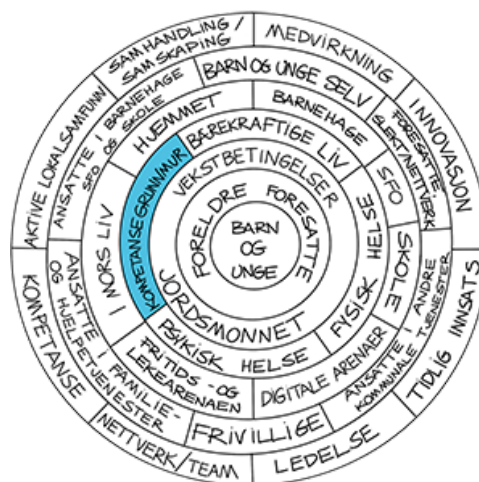
Ståsted i Færder:

Nasjonale rammeplaner for barnehage og skolefritidsordning, og læreplanverk for skole, er nylig revidert for å møte framtidens kompetansebehov. En av utfordringene vi ser i dag, er at rammeplaner og læreplaner tolkes forskjellig og at det er for store forskjeller mellom kommuner, mellom barnehager og skoler og mellom avdelinger og klasser. Det er derfor nødvendig å øke fokus på hva som virkelig er framtidens kompetansebehov og å sikre jevnere og høyere kvalitet.

Det er fortsatt sånn at tradisjonelle kompetanser som å lese og skrive, regne matematikk og lære viten på tradisjonelle, «skolske» måter, vektlegges tungt. Det betyr at barn og unges lek og læring i for liten grad tar opp i seg framtidens kompetansebehov og dekker behovet for lek, aktivitet og innovasjon. Lek omtales ofte som innovasjonens mor da det er gjennom lek og utprøving vi får nye idéer. Lek er grunnlag for kreativitet og mye skapende aktivitet. Det er viktig å leke gjennom hele oppvekstløpet og passe særlig på at praktisk, relevant, utfordrende, variert og aktiv læring er stor del av hele læringsløpet. Færder kommune har god erfaring med å utarbeide og følge en felles plan for språkutvikling, «Språkplanen». Denne erfaringen vil overføres til andre områder. Det skal derfor lages tilsvarende planer som kan tjene som hjørneflagg for barnehager og skoler og også hjelpe foreldre/foresatte og støttetjenestene til å stimulere kompetanseutvikling innen matematisk, digital og sosial- og emosjonell kompetanse. For å sikre de tverrfaglige temaene i læreplanverket og andre framtidskompetanser, skal det lages et felles rammeverk for helhet og sammenheng i leke- og læringsløpet.

Langsiktig målsetting:

Barn og unge har en kompetansegrunnmur som åpner dører til videre utdanning og yrkesliv og som rustet dem til å møte sin framtid.

Kjennetegn:

Barn og unge har en kompetansegrunnmur for framtiden der de:

- tilegner seg et funksjonelt språk som fremmer læring, og sosial tilhørighet og tilknytning
- tilegner seg de grunnleggende ferdighetene regne, lese, skrive, samt muntlige - og digitale ferdigheter i tilstrekkelig grad til videre utdanning og yrkesliv
- lærer å lære (metakognisjon)
- utvikler omstillingskompetanse
- utvikler kompetanse i innovasjon og entreprenørskap, også sosialt entreprenørskap (forske, utprøving, prøving og feiling)
- utvikler kreativitet og skaperevne
- utvikler digital kompetanse der teknologiens nye muligheter tas i bruk på en hensiktsmessig måte
- utvikler helsekompetanse, det vil si kompetanse som gjør deg i stand til å leve et liv med god helse

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer og styrke barn og unges kompetansegrunnmur for framtiden

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer og styrke barn og unges kompetansegrunnmur for framtiden	Beskrivelse hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Etablere tverrfaglige og gjennomgående temaer i barnehage og skole for fremtidsrettede kompetanser	Verden er ikke oppdelt i fagområder eller fag. Det er viktig at barnehage og skole legger vekt på helhetlige og tverrfaglige utviklings -og læringsprosesser. Slik organiseringen gir rom for å vektlegge fremtidsrettede kompetanser som for eksempel utforskning, samskaping, innovativt tankesett, det å «prøve og feile», å lære å lære, hvilket i seg selv fordrer medvirkende og medskapende barn og unge.	Alle barn og unge møter helhetlige og tverrfaglige leke- og læringsprosesser som muliggjør bygging av en framtidsrettet kompetansegrunnmur.

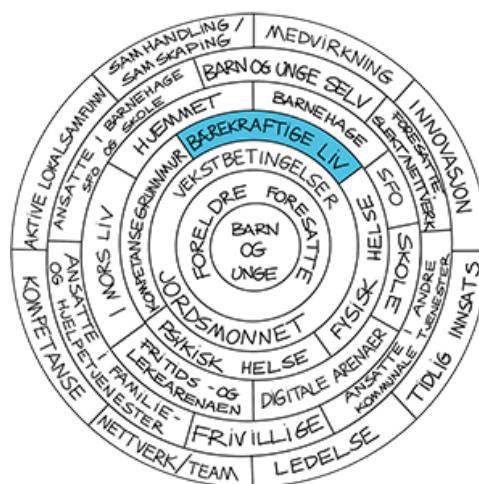
Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer og styrke barn og unges kompetansegrunnmur for framtiden	Beskrivelse hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Tiltak innen kultur, musisering og skapende virksomhet for alle barn og unge: 1) Inntektsregulere tilbudene i kulturskolen, 2) Integrere elementer fra praktisk-/estetiske fagene som mål og middel i alle barnehagenes og skolenes tema-/periodeplaner og 3) Styrking av kulturelle og musiske opplevelser for alle barn og unge.	Det er en klar sammenheng mellom helse og kultur, viser de siste årenes forskning. Når barn og unge opplever og får støtte til å uttrykke seg gjennom kunstneriske uttrykksformer, får de også en kanal for kommunikasjon og kontakt, gode mestringsopplevelser og en mulighet til å bryte barrierer i eget liv. Derfor er det viktig at andelen kulturopplevelser, kultur- og kunstnerisk utøvelse økes på alle arenaer der barn og unge lever livene sine. Det gjelder i lek og læring i barnehage, SFO og skole, men også i mer spesifikke ordninger. Den kulturelle skolesekken, den nasjonale satsingen som skal bidra til at alle skoleelever i Norge får møte profesjonell kunst og kultur av alle slag i skolehverdagen, er godt innarbeidet i Færder. Ordningen bør utvides til også å gjelde barnehage. Færder kommunale kulturskole krever i dag foreldrebetaling i de fleste av sine tilbud. Her trengs økonomiske støtteordninger.	Alle barn og unge får mulighet til å oppleve, gjøre seg kjent med og delta i dramaaktiviteter, scenekunst, visuell kunst, håndverk, musikk, film, litteratur og kulturarv.
Plan for matematisk kompetanse	Plan for matematisk kompetanse er viktig for å kvalitetssikre helhet og sammenheng i utviklingen av matematisk kompetanse hos barn og unge i tråd med de mål som rammeplanen og læreplanen setter. Planen gjelder for alle aldersgrupper i barnehagen og alle trinn i grunnskolen.	Gjennom plan for matematisk kompetanse sikres jevnere og høyere kvalitet og god progresjon på utviklingen av matematisk kompetanse gjennom hele læringsløpet for alle barn og unge.

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer og styrke barn og unges kompetansegrunnmur for framtiden	Beskrivelse hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Innføring av digitale enheter til alle barn og unge i skolealder	Digitale enheter til alle barn og unge i skolen vil bidra til å utjevne digitale sosiale forskjeller og bidra til at det ikke utvikler seg et gap mellom barn og unge i Færder sin digitale kompetanse og tilsvarende kompetanse hos barn og unge ellers i vår region. Barn og unge vil ved hjelp av digitale enheter og mer målrettet opplæring, tilegne seg digitale ferdigheter og digital kompetanse som er ettertraktet og nødvendig i dagens samfunn. Hvordan det er mulig å sikre at innføring av digitale enheter i barns liv gjøres på en hensiktsmessig og helsefremmende måte, er omdiskutert. Det er derfor viktig at forskningsbasert profesjonsfaglig kompetanse tilføres alle ansatte og foreldre.	Alle barn og unge i Færder har tilgang til digitale enheter og bruker sin digitale kompetanse til samhandling, innovasjon, kreativitet, berikelse og et optimalisert læringsutbytte.

12.5 Bærekraftig utvikling for den enkelte, for fellesskapet og for kloden

Ståsted:

Vår tids største samfunnsutfordring er at ressurser ikke forvaltes bærekraftig og rettferdig. All forskning sier at vi må endre levestett for å kunne videreføre velferdsstaten og en klode som er bærekraftig for kommende generasjoner. Barn og unge i Færder er veldig opptatt av alle sider ved bærekraftutfordringene, både sosiale, økonomiske eller miljømessige forhold. Rammeplanene for barnehage og skolefritidsordning og læreplanverket for skole støtter opp under verdier, holdninger og handlinger som fremmer bærekraftig utvikling og livsførsel. Mye ligger godt til rette for å leve bærekraftig i Færder, men potensialet kan ikke hentes ut uten at barn og unge får økt sin kompetanse i hvordan de kan bidra til et mer bærekraftig samfunn. Kommunen har et eget klimaregnskap. Mange barnehager og skoler har startet opp med skolehager og samarbeid med lokale matprodusenter. Det er barnehager og skoler som har egne planer for bærekraft eller gjennomfører gode læringsprosesser med utgangspunkt i det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling og

entreprenørskap. Verdifulle idéer og erfaringer som bygger nødvendig kompetanse i bærekraftig livsførsel, bør videreutvikles, samtidig som fokus på sosial bærekraft bør økes. God helse og livskvalitet (mål 3), god utdanning (mål 4), likestilling mellom kjønnene (mål 5), mindre ulikhet (mål 10) og fred, rettferdighet og sterke institusjoner (mål 16) er bærekraftsmål som er vektlagt særlig i denne planen.

Langsiktig målsetting:

Færder kommune er en foregangskommune i bærekraftig livsførsel og alle barn og unge har nødvendig kompetanse til å forstå grunnleggende dilemmaer og utviklingstrekk i samfunnet, og bidrar til å håndtere de sosiale utfordringene og klima- og miljøutfordringene barn og unge møter nå og i voksenlivet.

Kjennetegn:

Helsefremmende miljøer som fremmer endret leveste for å kunne videreføre velferdsstaten og en klode som er bærekraftig for kommende generasjoner og i tråd med FNs bærekraftsmål kjennetegnes ved at barn og unge:

- får være aktive deltakere slik at bærekraftig utvikling forstås og de kan gjøre kompetente valg deretter
- kan delta i de fritidsaktiviteter de ønsker uavhengig av familiens økonomiske situasjon
- opplever gode naturopplevelser
- opplever at de er likestilte, uansett kjønn, legning, etnisitet, religion, livssyn og funksjonsevne
- får oppøvd kompetanse innenfor klima og miljø slik at man lærer å forvalte ressurser bærekraftig
- har mulighet til å tilegne seg kompetanse til å kunne være ansvarlige forbrukere
- får muligheten til å tilegne seg demokratisk tankesett og ferdigheter
- oppmuntres til å reflektere og handle etisk og miljøbevisst
- får de samme mulighetene slik at sosial utjevning blir et av flere mål innenfor bærekraft

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer og gjøre det lettere å leve bærekraftige liv

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer og gjøre det lettere å leve bærekraftige liv:	Beskrivelse på hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
--	---	-------------

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer og gjøre det lettere å leve bærekraftige liv:	Beskrivelse på hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Tiltak i barnehage, skoler som øker barn og unges bevissthet om et bærekraftig samfunn: 1) Lære om dyrking av matgjennom å tilrettelegge for dette, 2) Lære om håndtering av avfall, gjenbruk og forbruker-bevissthet, 3) Lære om bruk av naturen ved å oppholde seg i naturen, 4) Tilrettelegge for entreprenørskap for bærekraftig utvikling.	Dersom barn og unge får erfare matproduksjon enten i barnehage, SFO og skole, samt opplever å høste av det naturen byr på, vil de bedre forstå hvor maten vi spiser kommer fra. De vil også lære hvordan de kan berge seg selv og andre gjennom matproduksjon og matauk. Å sortere og gjenvinne avfall og andre restprodukter og å forbruke mindre varer, er viktig for å nå flere bærekraftsmål. En tredjedel av produsert mat går bort i matsvinn, altså uten å bli spist. Mange deler av samfunnets samlede ressurser kan brukes lenger og avfall kan gjenbrukes. Dersom barn og unge utvikler naturglede vil det kunne bidra positivt til å ta vare på naturen, men det vil ikke være nok. Skal en bygge opp igjen det som allerede er ødelagt, må barn og unge lære å tenke nytt om naturforvaltning.	Barn og unge lærer å ta vare på seg selv, hverandre og naturen som omgir oss.
Tiltak som bidrar til sosial bærekraft: 1) barn og unge med behov for ekstra støtte får dette – for å sikre at alle får like muligheter, 2) gjennomføre sosiogrammer systematisk for å sikre at alle barn og unge blir sett, 3) fordele ressurser etter sosioøkonomisk faktor, 4) Legger til rette for at mennesker som bor i lokalsamfunnet, kan påvirke forhold i nærmiljøet og ellers i kommunen, 5) Legger til rette for deltakelse og samarbeid.	Et sosialt bærekraftig samfunn gir alle tillit, trygghet, tilhørighet og tilgang til goder som arbeid, utdanning og gode nærmiljø. Barrierer for sosial mobilitet er brutt ned. For å kunne bidra til at alle barn og unge får de samme muligheter, vil det noen ganger være viktig å ha ulik innsats og ulikt fokus ettersom barn og unge har ulike forutsetninger og utgangspunkt. I teorien snakkes det om equity og equality. Equity-begrepet er vanskelig å oversette til norsk. Mens equality kan oversettes med likhet, innebærer equity en kvalifisering av likhetsbegrepet; like muligheter eller lik tilgang. Med dette kan det forstås at det å få lik mulighet eller lik tilgang vil medføre at noen barn trenger mer støtte og hjelp enn andre barn i perioder for å få reell lik mulighet. Fire mål er viktige i planlegging av sosialt bærekraftige lokalsamfunn: at innbyggerne har god tillit til samfunnet og hverandre, har tilgang til arbeid, utdanning og gode nærmiljø, at de føler at de hører til, og at de opplever trygghet.	Forskjellighet oppleves som en berikelse. Muligheter for sosial mobilitet finnes for alle.

Tiltak som skal øke tilførsel av helsefremmende faktorer og gjøre det lettere å leve bærekraftige liv:	Beskrivelse på hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Tiltak som bidrar til fornybar energi og redusert klimaavtrykk: 1) øke andelen plusshus eller energipositive kommunale bygg og bruke løsningene til læring, 2) utfordre barn og unge på å forske i fornybare energiløsninger, 3) involvere barn og unge i kommunens klimaregnskap for å skape engasjement for klima- og miljøtiltak og hva vi kan gjøre for å få klimaavtrykket ned.	Et plusshus, eller et energipositivt bygg, er konstruert slik at det i løpet av sin levetid produserer mer energi enn det som går med til å produsere materialer, bygge, drifte og til slutt rive huset. Skal man oppføre bygninger som er energipositive, som plusshus, må man ha fokus på dette helt fra planleggingsstadiet; byggets planløsning, fasader, vindusløsninger og elementer for innvinning av solenergi eller termisk energi er viktige valg. Disse planprosessene og valgene kan barn og unge lære mye av. Den totale mengden klimagasser eller karbondioksid (CO2) som slippes ut i atmosfæren som følge av ulike aktiviteter skal ned. Norges mål er å redusere utslippet av klimagasser med 50 til 55 prosent innen 2030. Færder kommunes målsetting er den samme som den nasjonale, 50% reduksjon sett i forhold til 2009. I 2030 vil en 7.trinnselev være 20 år og bære et stort ansvar for å nå klimamålsettingene. Det er derfor viktig at dagens oppvekst rustet barn og unge særlig godt til å møte klima- og miljøutfordringene	Alle barn og unge har innsikt i energieffektive og fornybare energiløsninger.

12.6 Arenaene der barn og unge lever livene sine

Ståsted og utfordring:

Et godt liv med god helse bygges der barn og unge lever livene sine. I Færder kommune ligger mye til rette for at alle barn og unge skal få den samme tilgangen til gode og utviklingsstøttende arenaer, men det er mer å gå på. Arenaene har ulikt innhold og ulik kvalitet. I Færder ligger det godt til rette for å jobbe med målrettet kompetanseutvikling på tvers av enheter. Et tettere og mer systematisk samarbeid med hjemmet og tettere samarbeid med fritidsarenaen for flere barn og unge fremmer muligheten for å øke tilførsel av helsefremmende faktorer.

Langsiktig målsetting:

Arenaene der barn og unge i Færder lever livene sine skal være helsefremmende, tilgjengelige for alle og fylt med gode vekstbetingelser og god støtte av laget rundt barn og unge.

Kjennetegn:

- arenaene der barn og unge lever livene sine er fylt av helsefremmende faktorer
- arenaene der barn og unge lever livene sine er fylt av gode vekstfaktorer som trygghet, tilknytning og tilhørighet, helhet, mening og sammenheng, mestringsopplevelser og anerkjennelse
- barn og unge har mulighet til å medvirke i utformingen av de arenaene der de lever livene sine
- arenaene der barn og unge lever livene sine er fylt av mennesker som utgjør et lag for og med barn og unge
- alle barn og unge har tilgang til trygge og utviklingsstøttende arenaer
- alle barn og unge har tilgang til de samme arenaene og de arenaene de ønsker å være på
- den digitale arenaen er trygg og regulert

Tiltak som skal styrke arenaene der barn og unge lever livene sine:

Tiltak som skal styrke arenaene der barn og unge lever livene sine:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Home start, et familiestøtteprogram hvor frivillige besøker hjemmet til småbarnsfamilier med minst et barn under skolealder, noen timer i uken	Det er gode, men travle hverdager med småbarn i hjemmet. Av og til er det bare de små forskjellene som gjør at vi mestrer hverdagen bedre. Ikke alle har nettverk rundt seg, og ensomhet er en situasjon som påvirker oss negativt. Home start er mennesker som møter mennesker.	Frivillige aktører bidrar til at det gis støtte i hjemmet slik at familier får omsorg og støtte i livssituasjoner som oppleves utfordrende.
Etablere aktive lokalsamfunn, nærmiljøer der frivilligheten og det offentlige tar et utvidet og felles ansvar for å styrke tilhørigheten, fellesskapet og aktivitetsnivået blant innbyggerne	Det norske samfunnet hviler på tre bein, det private, det offentlige og det frivillige. Kommunal innovasjon der disse tre aktørene innretter seg mot felles mål, kan utgjøre en kraft som Færder kommune kan utnytte enda bedre. Engasjement på tvers av barnehager, skoler, FAU, idrettslag og andre frivillige lag og foreninger som samlet gjør en innsats for lokalmiljøet styrker fellesskapsfølelsen og tilhørigheten. Innen Administrasjon, kultur og levekår og i Fritid Færder har kommunen noen slike ressursmobiliseringstiltak som denne planen ønsker å bygge videre på.	Det private, det offentlige og frivilligheten innretter seg mot felles mål, løser samfunnsutfordringer og tar samfunnsansvar som ingen ville klart alene. Idrettslag og andre frivillige organisasjoner bidrar til å styrke tilhørighet, felleskap og tilby aktiviteter i nærmiljøene sammen med det offentlige og det private.

Tiltak som skal styrke arenaene der barn og unge lever livene sine:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Etablere sterke oppvekstsentre	Alle lokalsamfunn der barn vokser opp trenger minst ett sterkt oppvekstsenter for at barn og unge får mulighet til å realisere sine potensial og få støtte i sin utvikling. Oppvekstreformen og St.meld 6 "Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO" vektlegger at kompetansen og støtten må være tett på barn og unge for å virke godt.	Alle barn og unge opplever å høre til i sterke og utviklende oppvekstarenaer.
Det gis mulighet for barnehageplass til barn født i desember det året de fyller 1 år	Alle barn har rett til å få plass i barnehage etter søknad det året de fyller ett år så lenge de er født fra og med januar til og med november. Barn som fyller år innen utgangen av august, skal ha plass fra august. De barna som fyller år i en av de tre påfølgende månedene, skal ha barnehageplass innen utgangen av bursdagsmåneden. Barn som er født i desember har krav på barnehageplass først i august i det påfølgende året. Det betyr at desemberbarn ikke gis samme tilgang til barnehage som arena for lek, aktivitet og meningsfylte opplevelser som andre.	Desemberbarn får også barnehageplass innen utgangen av bursdagsmåneden.
Fritidstilbud til alle: barn i 5.-7. trinn, åpen arena i ferier	Tilgang på fritidsaktiviteter bidrar til inkludering og forebygger ensomhet og utenforskap, men i dag har ikke alle barn og unge tilgang til slike arenaer. Frafallet fra fritidsaktiviteter øker når levekostnader øker. At alle barn og unge, uansett bakgrunn, kan delta i fritidsaktiviteter og sosiale møteplasser er et mål som kan løses ved flere gratistilbud eller bedre betalingsordninger. Dette kan også bidra til utjevning av sosiale forskjeller.	Sosiale møteplasser og minst en fritidsaktivitet er tilgjengelig for alle barn og unge som ønsker det.

Tiltak som skal styrke arenaene der barn og unge lever livene sine:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Det etableres flere møteplasser for gravide og foreldre/foresatte i svangerskapspermisjonen eller som ikke har barnehageplass; åpen barnehage i kommunal regi	De første årene i et barns liv danner grunnlaget for og preger barnets psykiske og fysiske helse og trivsel for HELE resten av livet. I løpet av de første leveårene utvikler hjernen seg raskere enn på noe annet tidspunkt i livet, og grunnlaget legges for nervebaner og områder i hjernen som påvirker læring, språkutvikling, følelsesmessig utvikling og atferd. Gjennom støttende relasjoner og en trygg oppvekst utvikler barna evnen til å regulere sine egne følelser, styre egen atferd og etablere positive relasjoner på egen hånd i fremtiden. Dette legger grunnlaget for god psykisk helse, som er sentralt for god trivsel og livskvalitet. Påkjenninger i løpet av de første årene, som mangel på nærhet, kjærlighet og et trygt forhold til foreldrene, omsorgssvikt, vold eller andre alvorlige trusler kan svekke grunnlaget for god psykisk helse permanent. Det er viktig å støtte foreldrene med gode møteplasser i den tidlige fasen i deres foreldreskap.	Sosiale møteplasser er tilgjengelig for alle foreldre. Åpen barnehage i kommunal regi er plassert sentralt på øya, lett tilgjengelig for alle som ønsker det.
Prosjekt «lek» Det etableres et eget prosjekt som skal bidra til å styrke fokuset på LEK som en viktig helsefremmende faktor i barn og unges liv	Barn og forskere er enige, lek er veldig viktig for mennesker. Lek er i tillegg til å være en utviklende arena i seg selv, en arena som får oss inn i en tilstand hvor tid og sted forsvinner. Det lekne mennesket opplever å ha lyst til å være til stede i øyeblikket, å ha lite fokus på seg selv, å improvisere, å ha en følelse av kontroll og mestring, å være påkoblet, å være en del av noe og å være glad. Lek stimulerer altså mange sider ved menneskers utvikling. Det språklige, sosiale, emosjonelle og motoriske livet vokser gjennom leken. Fri lek og tilrettelagt lek stimulerer til kreativitet, skapende virksomhet og gir opplevelser alene og sammen med andre. Lekens egenverdi bør oppleves gjennom hele livet.	Gjennom aktiv bruk av LEK utvikles barn og unge sosialt, språklig, motorisk og emosjonelt. Barn og unge opplever lekens egenverdi.

Tiltak som skal styrke arenaene der barn og unge lever livene sine:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Etablere en digital inngangsport til voksne som kan støtte barn og unge.	Barn og unge lever flere timer av livet sitt på digitale flater hver dag. For dem er det vanlig å søke løsninger på utfordringer i det digitale rom. Ungdom oppgir at de ønsker løsninger som gjør det lettere å komme i kontakt med voksenstøtte. En bør derfor søke å finne en digital løsning som gir denne muligheten.	Voksenstøtte oppleves bare et tastetrykk unna.

12.7 Aktører som kan øke de helsefremmende faktorene i barn og unges liv

Ståsted og utfordring:

Barn og unge i Færder kommune har store lag rundt seg. At barn og unge selv får medvirke og være aktive i eget liv, utgjør den aller viktigste kraften i barn og unges liv. Andre aktørers tilnærming og forståelse for sine bidrag i barn og unges liv er også veldig viktig.

Aller viktigste aktører i laget rundt barn og unge er foreldre/ foresatte, men helsesykepleiere, pedagogisk personell, naboer, slekt og nettverk, frivillige og andre som jobber i fritidsaktiviteter er også viktige. I hvilken grad det store laget er mobilisert og bevisst sin rolle som støttestillas for barn og unge varierer. Å få laget til å bidra i hovedmodellen, sikre et godt jordsmonn og bidra til å øke tilførsel av helsefremmende faktorer på de fire innsatsområdene på de arenaene der barn og unge lever livene sine er av avgjørende betydning.

Kommunens oppvekststjenester er i kontinuerlige utviklingsprosesser for forbedring. Et eksempel på dette er innføringen av nye planverk i barnehager, SFO og skoler. Virksomhetenes innføring av planverkene og de ansattes kompetanse og forståelse for oppdraget avgjør i hvilken grad de utgjør en forskjell i barn og unges liv. Et annet eksempel er de endrede retningsvalgene for å sikre barneverns- eller oppvekstreformens intensjoner om tidlig innsats og rett hjelp til rett tid.

Utvikling av tjenestene må bli mer brukerrettet med fokus på medvirkning og tiltak som barn og unge selv ønsker, ikke bare tiltak som tjenestene mener er riktige. Oppvekststjenestene i Færder kommune har gjennom flere år arbeidet systematisk og målrettet. *Helhetlig Plan for Oppvekst* har mål om å øke innføringskvaliteten, samordningen av innsatsen, sikre enda bedre medvirkningsprosesser og både engasjement og kompetanse hos alle aktører.

Langsiktig målsetting:

Alle aktører som utgjør laget omkring barn og unge er kjent med hva som **bygger** barn og unge og bidrar gjennom medvirkningsprosesser og kontinuerlig kapasitetsbygging til å øke helsefremmende faktorer i barn og unges liv.

Kjennetegn:

- foreldre/ foresatte har like muligheter for å bidra i barn og unges liv
- Foreldre/ foresatte og nettverk opplever individuell og gruppebasert støtte i rollen som de viktigste omsorgspersonene i barn og unges liv
- Foreldre/ foresatte står støtt i rollen gjennom hele oppveksten til barna sine
- Færder kommune benytter digitale løsninger for å gi foreldrestøtte
- Foreldre/ foresatte får god støtte til å holde familien samlet og støtte når det oppstår brudd
- Det store laget er mobilisert som støttestillas i barn og unges liv
- Frivillighet og det offentlige er i partnerskap og innrettet seg mot felles mål
- Forbedringsprosesser oppleves motiverende og mobiliserer kapasitet

Tiltak som skal styrke aktører som kan øke de helsefremmende faktorene i barn og unges liv og også styrke arenaene der barn og unge lever livene sine

Tiltak som skal styrke aktører som kan øke de helsefremmende faktorene i barn og unges liv og også styrke arenaene der barn og unge lever livene sine:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Prosjekt; “De 1000 første dagene i barns liv” tiltak som skal styrke barnets første leveår gjennom å styrke de voksne de små barna har rundt seg.	Ny forskning har vist at barnets inntrykk og opplevelser de tre første leveårene er enda viktigere for hjernens utvikling enn man tidligere har trodd. Å fylle barnets første leveår med det som gir trygg tilknytning, mye kjærlighet og stimulerer til optimal utvikling på alle områder, er et voksenansvar som krever innsikt og kapasitet. Mye forebyggende arbeid og tidlig innsats har vært rettet mot barnets mor. Det ligger et potensialet for å ivareta barnets og familiens livskvalitet ved å gjøre en bedre jobb i å inkludere begge foreldrene i møtet med svangerskapsomsorgen, helsestasjonstjenesten og etter hvert barnehage og skole.	Alle barn og unge opp til 3 års alder skal møte av voksne som bygger trygg tilknytning, gir mye kjærlighet og stimulerer til optimal utvikling. Begge foreldre/ foresatte skal få likeverdige muligheter til å være trygge, varme og tydelige voksne for sine barn gjennom hele foreldreskapet. Tidlig innsats tidlig i livet skal være synlig i planverk og prioriteringer i Færder kommune.

Tiltak som skal styrke aktører som kan øke de helsefremmende faktorene i barn og unges liv og også styrke arenaene der barn og unge lever livene sine:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Etablere et Foreldreprogram: et program som varer gjennom hele barne og ungdomspreioden for systematisk å styrke foreldrerollen	Foresatte er de viktigste å styrke for at de skal kunne bidra godt i barn og unges liv. Ved å mobilisere foresatte i alle barn og unges livsfaser vil foresatte bedre kunne rustes til å ta sunne livsvalg for seg selv og barna.	Foresatte skal oppleve støtte tilpasset barnets alder gjennom hele foreldreskapet.
Mobilisering av frivillige for et utvidet samfunnsansvar gjennom å etablere samhandlingsmodeller.	Kommunale tjenester kan ikke klare alle utfordringer alene. Det kan ikke frivilligheten heller. Å mobilisere økt kraft gjennom å etablere likeverdige partnerskap mellom kommunen og ulike frivillige aktører kan bidra til flere og bedre tjenestetilbud til barn, unge og familier. I tillegg vil opplevelsen av å bidra også berike de som deltar i det frivillige arbeidet.	Frivilligheten og kommunen skal være i likeverdige partnerskap og skape varierte og gode tilbud til barn, unge og familier sammen. Tilbudene skal bidra til opplevelse av tilhørighet, fellesskap, glede og mestring. Ungdom skal få mulighet til å innta betydningsfulle roller i frivillig arbeid som de kjenner de mestrer.
Fokus på barnehagekvalitet gjennom tiltak for å sikre god og rett bemanning og ønsket kompetanse i barnehage: 1) Sikre at alle som jobber i barnehagene har god og rett kompetanse, 2) Økt andelen barnehagelærere og fagarbeidere, 3) Øke andelen med master og ansette flere med spisskompetanse innen fagområdene, 4) Sikre tilgang på helsefaglig kompetanse i barnehagen, 5) Sikre god nok bemanning i hele barnehagens åpningstid.	Det finnes utfordringer i barnehagene knyttet til mangel på faglært personell, store gruppestørrelser, høyt stressnivå og mangel på tilstrekkelige ressurser og kompetanse. Det viktigste vi kan gjøre for å heve kvaliteten i barnehagene, er å sikre at barnehagene har ansatte med god og relevant kompetanse og som kan legge til rette for utviklingsstøttende miljøer. Selv om andelen barnehagelærere har økt de siste årene er de fortsatt i mindretall og omtrent en tredjedel av alle ansatte er uten utdanning. Med økt helsefaglig kompetanse vil barnehagens arbeid med et inkluderende miljø for alle bli ytterligere styrket.	Færder kommune skal sikre at alle barn har et barnehagetilbud av høy kvalitet med utviklingsstøttende innhold. Alle ansatte skal oppleve gode, anerkjennende arbeidsmiljøer og at de har kapasitet til å utgjøre en forskjell i barns liv.

Tiltak som skal styrke aktører som kan øke de helsefremmende faktorene i barn og unges liv og også styrke arenaene der barn og unge lever livene sine:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Bemanning og kompetanse i skole: 1) Inkluderingsveiledere i alle skoler, 2) Flere med spesialpedagogisk utdanning, 3) Etablering av sentralt læringsstøttende team, 4) Helsefaglig kompetanse i alle skoler.	Komplekse utfordringsbilder i barn og unges liv krever tverrfaglig kompetanse. Skolens hovedmandat er dannning og utdanning, men skal barn og unge komme i læringsmodus, kreves oftere enn før støtte som lærere ikke kan gi alene. Det er behov for å styrke laget omkring læreren.	Færder kommune skal sikre at alle barn og unge har skoletilbud av jevn og høy kvalitet. Alle ansatte i skole skal oppleve gode og anerkjennende arbeidsmiljøer og at de har kapasitet til å utgjøre en forskjell i barn og unges liv.
Bemanning og kompetanse i SFO: 1) Minst en person med pedagogisk utdanning i alle SFOer, 2) Flere fagarbeidere og aktivitetsledere i SFO	Skolefritidsordningen er ikke lenger bare et sted barn skal være mens foreldre/foresatte er i arbeid. SFO skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i alder, funksjonsnivå og interesser hos barna, og gi omsorg og tilsyn. Det krever kompetanse.	Færder kommunes skolefritidsordninger skal være læringsstøttende og fellesskapsbyggende arenaer for flest mulig barn. De ansatte på SFO skal oppleve å være del av gode, anerkjennende arbeidsmiljøer og at de har kapasitet til å gi utviklingsstøtte og bidra til en god og fellesskapsbyggende arena for barn.

Tiltak som skal styrke aktører som kan øke de helsefremmende faktorene i barn og unges liv og også styrke arenaene der barn og unge lever livene sine:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
FærderHuset etableres, avdeling for barn, unge og familier: aktører som kan gi lavterskel, rett hjelp til rett tid, tett samarbeid mellom FærderHuset og øvrige tjenester i oppvekst, etablere samarbeid med kommunens frivillighetssatsing, aktuelle møteplass for innbyggerne	Oppvekstreformen legger vekt på at barn og unge og deres familier skal få rett hjelp til rett tid når de trenger det. Tidlig innsats som mobiliserer iboende ressurser har vært utfordrende å få til. Som svar på denne utfordringer oppretter Færder kommune FærderHuset, avdeling barn, unge og familier, er et lavterskeltilbud. Lavterskel betyr lett tilgjengelige og gratis tilbud. Et møtested, tilgjengelige ansatte, rett hjelp til rett tid. I tillegg vil det være ulike temakvelder, kurs og lignende i regi av FærderHuset. Alt ettersom hva innbyggerne har behov for. FærderHuset skal sammen med planens helsefremmende innsats bidra til å realisere Oppvekstreformen.	FærderHuset skal oppleves som et lavterskeltilbud til barn, unge og familier med tilbud som er i tråd med det innbyggerne har behov for.

12.8 Systemforutsetninger for at verdiene, kunnskapsgrunnlaget og tiltakene i helhetlig plan skal føre til økt tilførsel av helsefremmende faktorer i barn og unges liv

Ståsted og utfordring:

Det ligger et potensiale i å bedre det tverrfaglige samarbeidet, herunder å styrke båndene mellom barnehagen og helsestasjonstjenesten, som begge spiller en viktig rolle i å ivareta velferden for de minste barna. Tjenestene har mandater som styrer de ulike innsatsene og flere av tjenestene har oppgaver som til tider kan være overlappende med andre tjenester. Å få innsatsene til å fungere som samhandlende, forsterkende og utfyllende til det beste for barn, unge og familier, krever en kultur som bærer preg av fellesskapsfølelse. Dette kan være utfordrende i en hverdag der oppgavene er mange og komplekse.

Det ligger også et potensiale i å styrke det tverrfaglige laget, på tvers av tjenester generelt og å flytte innsatsen tettere på barn og unge. Barnevernreformen som også omtales som oppvekstreformen, samt St. meld 6, Tettere på, vektlegger nettopp dette. Å ta i bruk samskaping og innovasjon i utviklingene av tjenestene er viktig, men krever økt kompetanse, ferdigheter og mye øving på å drive prosessarbeid. Å involvere innbyggerne i disse

prosessene kan bli sett på som risikofyllt og blir ofte møtt med at kommunen ikke har kapasitet, hverken økonomisk eller bemanningsmessig, til å imøtekomme innbyggernes ønsker og behov.

Kommunens tjenester er tradisjonelt sett på som et hierarkisk system der leder setter agendaen og forventningen til leder er å beslutte både smått og stort. Å bevege organisasjonen mer mot teamfølelse og nettverksarbeid utfordrer den tradisjonelle forståelsen for hvordan tjenester og kommunen som helhet drives, noe som er mer i tråd med kommune 3.0.

Langsiktig målsetting:

Det skal være systemforutsetninger på plass som gjør at alle nivåene i helhetlig plan for oppvekst fungerer optimalt og gir barn og unge mulighet til å nå sine fulle potensial innefor rammen av fellesskapet. oppvekst bidrar til å legge forholdene til rette for at tilførsel av helsefremmende faktorer øker og bidrar til gode liv for barn og unge gjennom samskaping, samhandling og innovasjon.

Kjennetegn:

- De tverrsektorielle / tverrfaglige samhandlingene er til beste for barn, unge og deres familier
- Tidlig innsats i barnets tidlige liv har prioritet
- Alle virksomheter har gode systemer for kontinuerlig læring med refleksjon over praksis
- Alle ledere er tett på barns og unges leke- og læringsmiljø og har høy kompetanse i å lede barns og unges og sine ansattes læring
- Kommunen har et velutviklet system for å følge med på, identifisere og sikre god progresjon for alle barns og unges utvikling og læring. Kommunen har også system for å handle raskt ved forhøyede risikofaktorer.
- Den spesialpedagogiske tiltakskjeden er på plass i alle barnehager og skoler
- Tjenestene bruker samskaping og innovasjon aktivt i utviklingen av sine tjenester, der involvering av innbyggerne er sentralt.
- Prosessarbeid er en naturlig og foretrukken arbeidsform i alle tjenester
- Alle oppvekstsentre har samhandlingsmodeller for frivillighet og det offentlige
- Det rekrutteres til frivilligheten gjennom å sette barn og unge i stand til å gjøre frivillig innsats

Tiltak som skal øke de systemiske forutsetningene for lykkes med oppvekstoppdraget

Tiltak som skal øke de systemiske forutsetningene for lykkes med oppvekstoppdraget:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
---	---	-------------

Tiltak som skal øke de systemiske forutsetningene for lykkes med oppvekstoppdraget:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Kvalitetssystem i alle virksomheter etableres: 1) alle virksomheter har kvalitetsplaner og årsmeldinger som svarer opp sentrale og lokale føringer, 2) kvalitetssamtaler i alle virksomheter, 3) systemisk innsats og forståelse, medvirkning, samhandling og innovasjon	Hva som er god kvalitet i møte med barn og unge og deres oppvekstbetingelser, må defineres med utgangspunkt i forskning og erfaring. Deretter trengs gode kvalitetssystemer i og på tvers av tjenester. For å sikre gjennomføring av nasjonale og lokale føringer, er det viktig at kvalitetssystemene gir innsikt for kontinuerlig forbedring. En tydelig utfordring er hvordan vi kan mobilisere et felles engasjement som virker helt inn i møtet mellom barn og unge og voksne, og som er preget av systemisk innsats og forståelse, samhandling og innovasjon. Det er behov for å øke den strategiske kraften i alle organisasjoner for å påvirke kjerneproduksjonen i tråd med det som vektlegges i Helhetlig plan for oppvekst.	Alle virksomheter har gode beskrivelser av kvalitet, kan følge med på hvordan egen utvikling svarer opp kvalitetsbeskrivelsene og kan legge kvalitetsbeskrivelsene til grunn for kontinuerlig forbedringsarbeid. Færder kommune skal være en kommune preget av systemisk innsats og forståelse, medvirkning, samhandling og innovasjon.
Planens verdier, kunnskapsgrunnlag og tiltak integreres i tjenestenes utviklingsplaner: 1) Tiltaksområdene prioriteres år for år i planens virkeperiode slik at innsatsen settes inn samtidig, 2) Lage prioriteringsplaner med maler	Planens kunnskaps -og verdigrunnlag må vektlegges gjennom hele perioden for å få effekt, men alle tiltak kan ikke gjennomføres samtidig. De må prioriteres periode for periode i prosjekter og prosesser. Kommunens overordnede årlige prioriteringer og tjenestenes årlige utviklingsplaner må dimensjoneres slik at de sikrer samordnet innsats og kraft.	Planens verdigrunnlag skal være godt kjent og ligge til grunn for alle møter med barn og unge og deres familier i alle tjenester. Tiltak skal være beskrevet og dimensjonert hensiktsmessig i tjenestenes handlingsplaner.

Tiltak som skal øke de systemiske forutsetningene for lykkes med oppvekstoppdraget:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Tiltak som bidrar til å styrke ledelse i alle nivåer: 1) Styrket fokus på ledelse av barn og unges læring, 2) Organisere og tydeliggjøre roller i barnehage slik at veiledning i større grad skjer i praksis, 3) Organisere skole og SFO slik at ledelsen kommer tettere på og i større grad følge opp barn og unge og de ansattes læring, blant annet skal inspektører bli avdelingsledere med personalansvar, 4) Læringssystemer i alle virksomheter der systemisk og praksisnær endring står i fokus og prosesslederkompetanse er en forutsetning for å lykkes	Å lede barn og unges utvikling og læring handler om mer enn å planlegge og gjennomføre opplegg med utgangspunkt i ramme- og læreplaner. Det trengs lederferdigheter for å skape trygge, forutsigbare rammer som muliggjør god utvikling og læring. Å lede i virksomhetene er både å utvikle ny kompetanse og styrke kvaliteten i eksisterende organisasjon. Å lage anerkjennende, helsefremmende og lærende fellesskap for alle er utfordrende, men veldig viktig. Ledelse handler både om å se den enkelte ansatte sitt potensiale, samt hele profesjonsfellesskapet som en enhet. Å lede handler også om å sikre at egen enhet ser seg selv som en del av et felles lag rundt barn og unge, og på en sånn måte at skillelinjene mellom virksomhetene blir uskarpe. Samtidig har ledelse ansvar for at lover og forskrifter følges.	Alle voksne i barnehager og skoler skal ha ferdigheter som setter dem i stand til å lede barn og unges utvikling og læring på sånn måte at oppvekst-/ læringsmiljøet er trygt og lærende Alle ledere skal bidra til kontinuerlig kompetanseutviklingsprosesser (livslang læring) der ansatte medvirker og utvikler seg gjennom hele profesjonsstigen. Ledere skal kunne bidra til systemisk og praksisnær utvikling som speiler tiden vi er i og fremtiden vi møter, og være tett på de menneskene de leder.

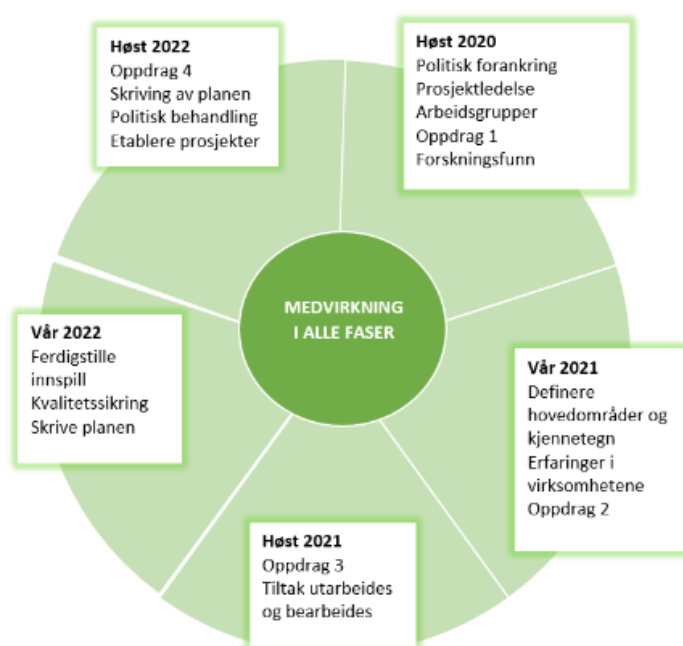
Tiltak som skal øke de systemiske forutsetningene for lykket med oppvekstoppdraget:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Kontinuerlig kompetanseutvikling: 1) Kompetanseplan i alle virksomheter; etter- og videreutdanningsbehov kartlegges og søkes dekket, 2) Lederprogram, 3) Universitetskommunesamarbeid, 4) Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis, 5) Kompetansepakker for HPO, 6) Kompetanseordningene samkjøres, 7) Oppfølgingsprogram for nyutdannede og 8) Assistent- og fagarbeiderskole for barnehage og SFO	Kompetanseutvikling innebærer formelle utdanninger, men også uformell, kontinuerlig kompetanseheving. Kontinuerlig kompetanseutvikling gjennom hele profesjonsløpet vil bidra til å motivere ansatte og kan mobilisere ansattes kompetanse. En plan som legger viktige prinsipper for felles satsing vil være forsterkende ved at alle tjenester inn mot barn og unge har felles utviklingsområder. Skal fokus på kompetanseheving økes, kan det være hensiktsmessig også å ta i bruk kreative løsninger. Å bruke digitale løsninger og mer skapende læring, kan kan skape ekstra engasjement og motivasjon hos ansatte.	Oppvekst skal ha en plan for kompetanseutvikling som bygger på felles satsinger i arbeidet med barn og unge. Alle ansatte skal oppleve å være lærende gjennom hele profesjonsløpet sitt. Alle nyansatte skal følges opp slik at flest mulig forblir i yrket sitt. Også ansatte uten utdanning skal tilegne seg grunnleggende kompetanse om barns utvikling, læring og behov. Alle virksomheter skal i stor grad drive kollektiv kompetanseutvikling.
Større utviklingsarbeider rigges som prosjekter med tilhørende prosesser i implementeringsfasen: 1) øke prosjekt- og prosesslederkompetanse, 2) lage handlingsplaner for implementering av helhetlig plan for oppvekst	For å lykkes med implementering av nye strategier eller tiltak blir kompetansen i det å drive prosessarbeid og implementeringsarbeid viktig. Å ha en god plan for dette vil være en viktig faktor for å lykkes. Oppvekst bruker, og skal fortsette å bruke, prosjektrigg som metode for å sikre plan og fremdrift, noe som vil være riktig også i videre utviklingsarbeid.	Prosjektrigg og plan for utviklingsarbeid skal bidra til fremdrift og god kvalitet på implementering av nye tiltak.

Tiltak som skal øke de systemiske forutsetningene for lyktes med oppvekstoppdraget:	Beskrivelse av hvorfor dette er viktig:	Målsetting:
Tverrfaglig samhandling med i fokus for å sikre helhet og sammenheng i overganger: satsingen på gode overganger mellom barnehage og skole utvides til også å gjelde andre overganger i barn og unges liv; mellom tjenester, innad i tjenestene, mellom tjenester og andre aktører	Overganger er ofte definert som en utfordring der vesentlige forhold knyttet til barn og unge kan «glippe» og der barn og unge er ekstra sårbare. Godt overgangsarbeid er en forutsetning for å forhindre at strev og brudd oppstår. Overganger skjer i mange ledd i barn og unges liv. Gode systemer som rommer overganger mellom tjenester, internt i tjenesten og mellom tjenester og sentrale aktører i barn og unges liv er sentrale områder.	Sentrale overganger i barn og unges liv skal kvalitetssikres gjennom rutinebeskrivelser som brukes og er godt kjent av alle ansatte og andre aktuelle aktører.

13 Vedlegg

13.1 Vedlegg 1: prosessen bak Helhetlig Plan for Oppvekst

Beskrivelse av prosessen med å skape Helhetlig Plan for Oppvekst i Færder kommune:

Beslutningen om at Færder kommune skulle utarbeide Helhetlig Plan for Oppvekst ble tatt av kommunestyret høsten 2019. En samlet ledergruppe i oppvekst startet prosessen med å innfri den politiske bestillingen med et Kick-off der ansatte fra alle tjenesteområder i oppvekst og relevante aktører fra andre sektorer var representert.

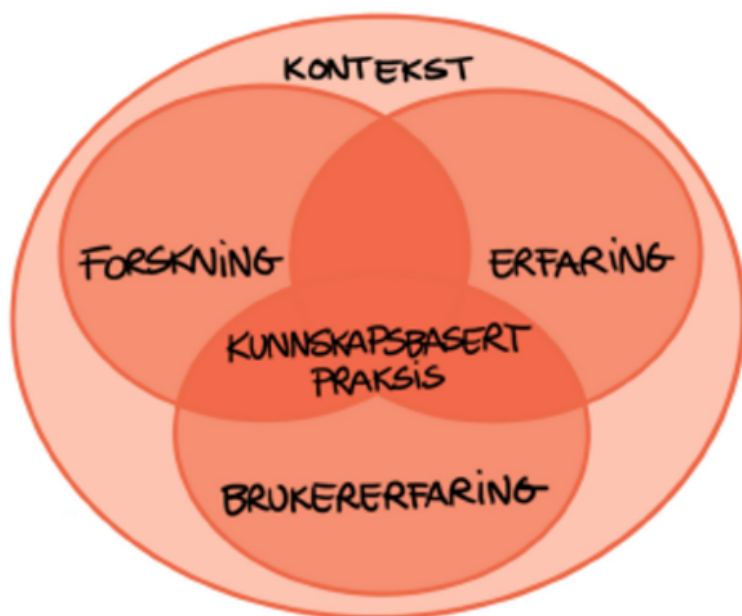
Det ble raskt etablert en prosjektledelse bestående av virksomhetsdirektør for oppvekst og to rådgivere med kompletterende pedagogisk og helsefaglig kompetanse.

Sentralt i prosessarbeidet har vært 5 arbeidsgrupper som aktivt har deltatt i hele prosessen. Ansatte i alle virksomheter søkte om å delta i arbeidsgruppene og gruppene ble satt sammen på bakgrunn av kompetanse og motivasjon. Det har vært avgjørende å sikre tverrprofesjonell/ tverrfaglig deltagelse i alle gruppene. Gruppene fikk et særlig ansvar for ulike aldersspenn i barns liv, der disse var overlappende for å sikre overganger.

Samskaping, medvirkning og systematisk prosessarbeid preger hele utarbeidelsesfasen. Fordi alle som skal følge og arbeide i henhold til planen har medvirket i hele tilblivelsesprosessen, kan en si at implementeringsprosessen begynte samtidig som arbeidet med å utvikle planen startet. Selve skrivingen av plandokumentet var noe av det siste som ble gjort, nettopp fordi den endelige planen først kunne ferdigstilles som et resultat av reelle medvirkningsprosesser.

Oppdrag ut i tjenestene for sikre medvirkning i alle ledd

Gjennom prosessen ble det gitt ut fire oppdrag til arbeidsgruppene og tjenestene i oppvekst.

Første oppdrag handlet om å få en oversikt over hva forskning sier om det som fremmer god helse og god oppvekst for alle. Dette oppdraget gikk primært til arbeidsgruppene som fikk i oppdrag å kartlegge forskning som fremmer god helse for alle innenfor de forskjellige fagfelt den enkelte i hver arbeidsgruppe representerte. Oppdraget munnet ut i fire hovedområder med underliggende kjennetegn.

- God psykisk helse som skaper motstandskraft og livsmestring (empowerment)
- God fysisk helse
- Solid kompetansegrunnmur
- Kompetanse som fremmer bærekraftig utvikling for den enkelte, for fellesskapet og for kloden

Vi du lese mer om kjennetegnene, les vedlegget.

Andre oppdrag ble gitt til alle tjenester og handlet om medarbeidernes erfaringer med det arbeidet som gjøres innenfor de fire hovedområdene som ble definert i første oppdrag. Tjenestene ble også utfordret på hvilke helsefremmende faktorer de selv tenkte bør vektlegges mer. Resultatet av arbeidet og summen av innspill viste at det allerede foregår mye helsefremmende arbeid ute i tjenestene i Færder kommune. Videre kom det frem at det kan være krevende å skille arbeidet med å nyansere hva som er helsefremmende-, forebyggende og «reparerende» tiltak.

Tredje oppdrag ble gitt til tjenestene, og handlet om utvikling av tiltak i tråd med mål og kjennetegn. I denne fasen ble alle medarbeidere, elevråd og ungdomsråd utfordret på å komme med innspill til tiltak som vil berike

oppvekstsvilkårene til barn og unge i Færder kommune. Både barn, unge og voksne deltok derfor i denne fasen av utforming av kunnskapsgrunnlaget for å si noe om hvilke tiltak må vi da iverksette utover de tiltakene som allerede eksisterer.

Det ble minnet om noen viktige faktorer før oppdraget ble gitt;

- Det er avgjørende at fokuset skal være på Barnet i sentrum
- Tiltakene skal være av helsefremmende art
- Universelt fokus

Oppgaven ble først modellert for ledere av tjenestene sammen med prosjektgruppene. Videre ble oppgaven gjennomført i den enkelte tjeneste av ledere eller med hjelp av støttepersonell i prosjektet. Alle innspillene ble samlet og kategorisert av prosjektgruppene. Se kjøreplan for opplegget vedlagt (Vedlegg nr ...).

Oppdrag fire handler om å få innspill til teksten for å øke kvaliteten på planen. Oppdraget ble gitt til prosjektgruppene og ledere for alle virksomheter. Det ble bedt om tilbakemelding på teksten og innspill for å øke kvaliteten på planen.

Oppgaven som ble gitt:

- Les igjennom planen og noter dine tanker underveis slik at du har poengene dine klare når du skal svare på spørsmålene.
- Svar på en formsundersøkelse.
- Skriv inn forslag til tekst, særlig i tabellene i Handlingsdelen som ikke er fylt ut. Funksjonen spor endringer er satt på. Det betyr at din tekst vil få en farge og spores av oss. Du kan også bruke funksjonen sett inn merknad.

Lederne innhentet innspill fra ansatte, for å sikre at det ikke foreligger viktige "blindsoner" i planen. Prosjektledelsen går igjennom alle innspill og slutfører plandokumentet.

13.2 Vedlegg 2: oppvekstreformen

Innledning

Oppvekstreformen/barnevernsreformen trådte i kraft 1.1.2022. Det er innført et krav om at kommunestyret selv skal vedta en plan for kommunens arbeid for å forebygge omsorgssvikt og atferdsproblemer. Lovkravet bidrar til en overordnet forankring av det forebyggende tilbudet og fordelingen av kommunens ressurser. Planen skal være et viktig verktøy for å sikre forpliktende og systematisk innsats for helhetlige tjenester. Planen for det forebyggende arbeidet skal inneholde en beskrivelse av:

- Overordnede mål og strategier for det helhetlige tjenestetilbudet til barn og unge
- Hvordan ansvaret skal fordeles mellom tjenestene
- Hvordan oppgaveløsningen skal organiseres

- Hvordan ulike tjenester skal samarbeide

Færder kommune var en av tre kommuner som deltok i Barnevernsforsøket med utprøving av overtakelse av statlige oppgaver for å sikre at barn og unge og deres familier får rett hjelp til rett tid. Kommunen har derfor gjort seg verdifulle erfaringer og har iverksatt flere av tiltakene som nå skal på plass i forbindelse med reformen, selv om reformen ikke ble så omfattende som utprøvingen i forsøket.

Færder kommunes helhetlige plan for oppvekst er selve grunnlaget for realiseringen av oppvekstreformen. Dette vedlegget gir mer spesifikk informasjon om hvordan kommunen svarer opp den nye reformen, da med utgangspunkt i forventinger fra statlig hold. Vedlegget er tenkt som et supplement til selve planen.

Helhetlig plan for oppvekst i Færder har et tydelig verdigrunnlag basert på Helsefremmende prinsipper. Empowerment begrepet er sentralt i dette, og empowerment kan forstås som «*En prosess der personer oppnår større kontroll over beslutninger og handlinger som påvirker deres liv*». Å sette barn og unge i stand til å ta gode valg for seg selv, er derfor en nøkkel i denne sammenheng. For å lykkes med empowerment blir medvirkning både individuelt, men også systemisk, sentralt.

Planen vektlegger at tjenestenes bidrag skal være tuftet på dette verdigrunnlaget, noe som er særlig synlig i det som beskrives som «Jordsmonnet» i planen.

Oppveksttjenestene må derfor ha fokus på helhet og sammenheng i alt tjenestene gjør, ha tjenestene lett tilgjengelig for de som trenger det, og ikke minst ha gode strukturer for samhandling seg imellom.

Barnevernsreformen/Oppvekstreformen, hva handler den om?

Formålet med reformen

Plan som blir vedtatt i kommunestyret bidrar til overordnet forankring av det forebyggende tjenestetilbudet og av fordelingen av kommunens ressurser til dette arbeidet.

Planen vil være et viktig verktøy for å sikre forpliktelse til og systematisk innsats for å legge til rette for helhetlige tjenester til barn og unge.

Kommunens ansvar i realiseringen av oppvekstreformen

Kommunene har et ansvar for å fremme gode oppvekstsvilkår for barn og unge. I tillegg skal kommunen samordne tjenestetilbudet til barn, unge og familier og iverksette tiltak for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsvansker.

Barnevernets ansvar

Barnevernets ansvar er å gi hjelp, omsorg og beskyttelse når det er nødvendig på grunn av barnets omsorgssituasjon eller adferd. Dette innebærer tiltak rettet mot barnets omsorgssituasjon eller adferd. Barnevernet har også et ansvar for å forebygge at omsorgssvikten og problemutvikling eskalerer – unngå behov for mer inngripende tiltak. Videre skal barnevernet gripe inn når barnet trenger beskyttelse (akutt, eller

inngripende tiltak) – dette er også tidlig innsats. Kommunen står fritt til å vurdere hvilke oppgaver barneverntjenesten skal ha, ut over de lovpålagte oppgavene.

Færder kommune har valgt å etablere en ny tjeneste, som er et lavterskeltilbud til barn, unge og deres omsorgspersoner (se mer om dette under kap. Organisering av kommunens forebyggende tiltak).

Videre skal barnevernstjenesten gi en årlig rapportering til kommunestyret.

Økonomi og finansiering

I reformen har kommunen fått et større ansvar for barnevernet og som et virkemiddel for å motivere kommunene til større forebyggende innsats (grønn sone) ble kommunens satser for statlige barneverntiltak (rød sone) økt (se tabell). Barne-, ungdoms og familieetaten (Bufetat) som er den statlige delen av barnevernet har kun bistandsplikt til kommunene på institusjonsplasser, beredskapshjem og spesialiserte fosterhjem. Ordinære fosterhjem må kommunen rekruttere selv.

I tilfeller der det er behov for utredning av barn sammen med en eller begge foreldrene og bekymringen for omsorgen er for stor til at utredningen kan utføres hjemme vil det i noen tilfeller være behov for å benytte senter for foreldre og barn. Siden det er ikke lenger er bistandsplikt på dette tiltaket, vil kommunen risikere å måtte kjøpe tiltaket privat til en månedspris på kr 200 000.

Oversikt over kommunens egenandel ved kjøp av statlige tiltak:

Tiltak	Sats per måned
Barnevernsinstitusjoner	kr 175 000
Barnevernsinstitusjoner – enslige, mindreårige asylsøkere og flyktninger fra omsorgssentre og asylmottak*	kr 87 500
Senter for foreldre og barn (døgnoophold på senter)	kr 73 000
Senter for foreldre og barn (hjemmebasert/poliklinisk)	kr 11 500
Beredskapshjem og spesialiserte fosterhjem**	kr 87 500
MST (Multisystemisk terapi)	kr 15 500
FFT (Funksjonell familieterapi)	kr 15 500

Fosterhjemsområdet:

Som en del av forsøket utviklet Færder barneverntjeneste Fosterhjemtjenesten. I forsøksperioden bestod tjenesten av tre ansatte som jobbet med rekruttering og godkjenning av fosterhjem samt veiledning og oppfølging av fosterhjemmene. I forbindelse med overgangen til ordinær drift innebærer omstilling av tjenesten at kommunen ikke lenger har kapasitet til å jobbe med rekruttering av fosterhjem. Dette betyr at barneverntjenesten ikke lenger har et systematisk arbeid knyttet til rekruttering av fosterhjem.

Barneverntjenesten søker alltid i slekt- og nettverk når barn ikke kan bo hjemme, og Familieråd brukes aktivt som metode enten planlagt eller akutt i slike situasjoner.

Krav til kompetanse og veiledningsplikt:

Barnevernet har fått et kompetansekrav som er virksomt fra 2031, og som innebærer at alle ansatte skal ha a) masterutdanning eller b) relevant bachelor, minst 4 års barnevernserfaring og relevant videreutdanning tilsvarende minimum 30 studiepoeng.

For å sikre at kompetansekravet innfris er flere ansatte ved barneverntjenesten i gang med videreutdanninger, og det utarbeides nå en kompetanseplan som skal sikre at tjenesten når målet innen 2031. Dette vil medføre økte kostnader i form av utgifter til utdanning, samt at lønnsnivået heves fra bachelor- til masternivå.

For å sikre at barn og familier som har behov for bistand fra barnevernstjenesten oppdages og tilbys hjelp tidlig nok har barneverntjenesten under forsøket opprettet to nettverkskontaktstillinger som har jobbet ut mot barnehager og skoler. Stillingene er etter forsøket videreført og flyttes nå over til den nye tjenesten (FærderHuset, avdeling barn unge og familier) som en del av kommunens satsning på lavterskel, lett tilgjengelig bistand og hjelp til både ansatte og innbyggere.

Barneverntjenesten har valgt å beholde mottakskoordinatorstillingen som ble opprettet under forsøket, og som tar imot drøftinger og bekymringsmeldinger. Mottakskoordinatoren skal i tillegg veilede på grenseoppgangen mellom taushetsplikt, avvergeplikt og meldeplikt samt delta i samarbeidsfora for å sikre gode samarbeid med instansene i kommunen.

Overføring av ansatte til ny tjeneste:

I forbindelse med at forsøket er avsluttet og at barneverntjenesten er i ordinær drift, er det besluttet at fire av stillingene i barneverntjenesten overføres til den nye tjenesten, FærderHuset. Begge nettverkskontaktene, en PMT-O-terapeut (Parent management training- Oregon) og en familierådskoordinator blir en viktig del av laget som skal sikre at innbyggerne våre får rett hjelp til rett tid på rett sted.

Barneverntjenestens oppgaver:

Barneverntjenesten skal fortsatt ta imot og behandle bekymringsmeldinger, utføre undersøkelser, tilby både frivillige hjelpetiltak, tvungne hjelpetiltak, behandling i institusjon eller tilby andre omsorgsbaser når innbyggerne har behov for og krav på slike tjenester etter Barnevernloven. I tillegg har barneverntjenesten ansvar for å føre tilsyn med alle fosterhjem som ligger i Færder kommune.

Barnevernet fikk en ny barnevernlov 01.01.2023.

Forebyggende helsetjenester barn og unge

Forebyggende helsetjenester retter seg mot alle barn og unge i alderen 0-20 år, i tillegg til gravide og foreldre. Det er en lovpålagt tjeneste som skal ivareta den psykiske og fysiske helsen til barn og unge gjennom et helsefremmende og forebyggende tilbud. Tjenesten skal så tidlig som mulig fange opp barn og unge som har behov for hjelp, gi dem et tilbud og henvise videre ved behov. Alle tilbudene i forebyggende helsetjeneste er lavterskeltilbud og gratis for kommunens innbyggere.

Svangerskap og barselomsorgen, alle gravide får tilbud om ni individuelle konsultasjoner, i tillegg til ammeveiledningsgruppe og fødselsforbedrende gruppe. Alle fødende som tilhører Færder kommune tilbys barselbesøk av jordmor etter fødsel.

Helsestasjonen er et lett tilgjengelig lavterskeltilbud for barn og foreldre. En viktig oppgave for helsestasjonen er å støtte og veilede foreldre i foreldrerollen, slik at barnet får en trygg oppvekst og utvikler seg normalt både psykisk og fysisk. Tilbudet består av:

- Helseopplysning og forebygging av sykdom og skade
- Veiledning
- Nettverksbygging
- Helseundersøkelser og vaksinasjon
- Oppfølging av sped- og småbarn med spesielle behov
- Oppfølging av foreldre med behov for utvidet støtte
- COS-P-kurs til foreldre på helsestasjonen (0-5 år)
- Fysioterapeut og ergoterapeut ved behov for vurderinger og oppfølging av motorisk utvikling.
- Bassenggruppe

Helsestasjonen har tverrfaglig kompetanse: lege, jordmor, helsesykepleier, familieterapeut, fysioterapeut, ergoterapeut og tilgang på psykolog.

Skolehelsetjenesten skal bidra til god helse blant barn og ungdom, slik at de opplever mestring og trivsel. Skolehelsetjenesten underviser i helserelaterte temaer for at barn og ungdom selv kan ta gode valg som fremmer helse. Tilgjengelighet og åpen dør er en unik ordning som gir barn og ungdom lett tilgjengelig hjelp. Skolehelsetjenesten er tilstede på alle barneskoler, ungdomsskoler og videregående skoler, og er tverrfaglig bemannet med helsesykepleier og fysioterapeut. Dette er tilbud i regi av skolehelsetjenesten:

- Skolestartsamtale til alle barn i første trinn og deres foreldre
- Helsesamtale til alle unge på 8. trinn
- Undervisning i helserelaterte temaer (psykisk helse, normalutvikling, kosthold, søvn, fysisk aktivitet, pubertet, seksualitet og rus)
- Vaksiner etter barnevaksinasjonsprogrammet
- Vekst-, syn-, hørselskontroll
- Helseinformasjon på foreldremøter
- Samtalegrupper
- Individuelle samtaler ved lettere psykiske helseplager

- Oppfølging av fysioterapeut (aktivitet, kosthold, søvn)

Helsestasjon for ungdom (HFU) er et tilbud for ungdom mellom 12-20 år. Her kan ungdom få råd og veiledning fra helsesykepleier, lege og evt. jordmor, psykolog og fysioterapeut. Ungdom kan ta opp temaer som kropp, helse, identitet, seksualitet, prevensjon, kjønnssykdommer, følelser og bekymringer. Helsestasjon for ungdom tilbyr også gratis testing av seksuelt overførbare sykdommer. Åpningstiden er onsdager mellom 14-17.

Friskliv Ung er for barn (6 år+) og deres foreldre som ønsker endring og støtte i forhold til trening, kosthold, søvn og/eller psykisk helse. Eleven og foreldre kan velge det som passer dem:

- - Individuell samtaleoppfølging for barn, ungdom og foreldre
 - Trening, treningsgrupper og bassenggrupper
 - Kurs for ungdom: Mestringskurs om tanker og følelser, og søvnkurs

PPT – Pedagogisk psykologisk tjeneste

Fritid Færderers innsats

Fritid Færder gir tilbud om aktiviteter og tjenester med fokus på inkludering, relasjonsbygging og mestring. Tilbudene i skoleruta er først og fremst rettet mot ungdomsskoleelever og opp til 18 år, men det er et mål å utvikle møteplasser som også kan ivareta de som har et par år igjen på barneskole. Tilbudene skal være gratis slik at unge kan delta uavhengig av familiens sosioøkonomiske bakgrunn.

Medvirkning og empowerment ivaretas ved å gi mulighet til at unge får påvirke innholdet på fritidssentrene og i ferieaktivitetene. Begge fritidssentrene har et valgt ungdomsstyre. Ansatte på Fritid Færder skal ha fokus på å være lyttende og anerkjennende i forhold til spontane og prosessvedtatte innspill fra ungdommene – i tillegg til at de skal bruke sin kompetanse innenfor for eksempel gaming, rockeverksted, kreativitet m.m., i takt med den enkeltes behov. Gjennom organisatorisk plassering i Familiens hus ivaretas også mulighet for å samarbeide om utsatte barn og familier, men det viktigste er at Fritid Færder oppfattes som et tilbud for alle.

Fritid Færder driver pr. 1.3.2023 Fritidssenter Færder 2-3 ganger i uka, Onsdagsaktivitet på Tjømø 1 gang pr. Uke, samt Åpen basketball en kveld i uka. I skoleferiene er det utvidede tilbud på dag og kveldstid. Fritid Færder er ikke en konkurrent til lag og foreninger i Færder kommune. Fritid Færder er et supplement til andre fritidstilbud, samtidig som det også eksisterer et bredt samarbeid mellom Fritid Færder og flere lag og foreninger som sikrer at flere barn og unge får prøve aktiviteter de kanskje ikke ville oppsøkt utenfor samarbeidsavtalen.

Overordnede mål og strategier for det helhetlige tjenestetilbudet

Kommunens Helhetlig plan for oppvekst svarer opp overordnede mål og strategier for helhetlig tjenestetilbud i kommunen. Det vises derfor til selve plandokumentet for dette punktet.

Hvordan fordeles ansvaret mellom etatene/tjenestene i oppvekst?

Færder kommune har hatt sine forebyggende tilbud/tiltak til barn, unge og familier spredt i ulike tjenester. For å få en bedre oversikt over tilbudene som gis, samt å kunne bidra til å realisere forventningene knyttet til oppvekstreformen, har kommunen valgt å samle forebyggende tilbud/tiltak som ligger utenfor tilbud i regi av helsestasjon og skolehelsetjeneste, ved å opprette en ny tjeneste – FærderHuset, avdeling barn, unge og familier. Det blir viktig å understreke at denne tjenesten skal være et kraftsenter for tilbudene som gis i tett samarbeid med barnehager, skoler og hjelpe/støttetjenester. Særlig viktig er det å etablere gode samarbeidsrutiner og overganger mellom barnevernstjenesten og FærderHuset, slik at tiltakene når de målene som settes, og en unngår barnevernssak.

Hvordan skal de ulike tjenestene samarbeide?

Færder kommune bruker arbeidsmodellen Bedre tverrfaglig innsats (BTI) for å fange opp barn, unge og deres familier som har behov for hjelp og støtte. Denne modellen gir tydelige føringer på hvordan de ulike tjenestene skal samarbeide, og er et viktig verktøy i realiseringen av oppvekstreformen. Modellen er implementert i alle tjenester og har vært i bruk i flere år. I tillegg til å sikre samhandling mellom tjenestene bidrar den til at barn, unge og foresatte er delaktige i egen prosess og ikke minst at innsats iverksettes på et så tidlig tidspunkt som mulig. Evaluering underveis er også en viktig nøkkel for å sikre at riktig tiltak gis.

Modellen har en systematikk som bidrar til å gi innsikt og oversikt i situasjoner knyttet til barn og unges eventuelle strev, og vil gi viktig informasjon i de situasjoner der meldeplikten til barnevernstjenesten utløses.

En egen handlingsveileder for barnehage og en for skole gir en systematisk «oppskrift» til hvordan ansatte skal jobbe. Les mer om BTI på kommunens hjemmeside [Her](#)

Opplæring av modellen skjer årlig for eventuelt nyansatte og andre som har behov for å oppdatere seg på modellen.

Organisering og samordning av kommunens forebyggende arbeid i ny tjeneste

FærderHuset, avdeling barn, unge og familier, etableres i Færder kommune våren -23. Den nye tjenesten er en videreutvikling av Familiens Hus som sikrer lavterskel tjeneste til barn, unge og deres familier, ikke bare er en institusjon i navnet, men også et fysisk sted.

Det viktigste som etableres i FærderHuset er et reelt lavterskeltilbud til barn, unge og deres omsorgspersoner. Dette innebærer at innbyggerne våre kan komme i kontakt med tjenesten uten henvisning og ventelister. Tjenesten har ulike fagprofesjoner som alle står klare for å bistå ved behov. Det kan være korte intervensjoner i form av samtaler, der fokuset er å bidra til å styrke den som søker støtte slik at vedkommende opplever mestring og kontroll over eget liv. Det kan også være et ønske om å delta i et gruppetilbud, temakvelder eller støtte i kontakten inn mot barnehage og skole. Tilbudene som skal gis skal være i tråd med behovene hos den enkelte. Dette innebærer en mer fleksibel tilnærming til å gi støtte/hjelp enn det kommunen har gitt tidligere.

Målet for kommunen er å rette innsatsen mot alle, det vil si, gi universelle tilbud i så stor utstrekning som mulig. FærderHuset vil bidra til dette i den grad det er kapasitet. Eksempel på et universelt tilbud kan være digital foreldreveiledning som kan nå alle heller enn gruppetilbud som forutsetter fysisk oppmøte.

Tjenesten skal bidra med hjelp/støtte til barnehager og skoler i situasjoner der det ordinære tilbudet ikke strekker til. Tjenesten skal ha et tett samarbeid med de øvrige hjelpe/støttetjenester, og skal ikke erstatte disse, men være et supplement og gi tilbud for å realisere oppvekstreformen.

Tilbud per i dag:

- Foreldreveiledning
- Familieråd
- Samtaler
- Nettverkskontakter (barnevern)
- Kognitiv terapi
- Ambulerende team
- Fritidsaktivitet til barn og unge med behov for tilrettelagt tilbud
- Rusforebyggende team

Tjenesten skal etablere ulike temakvelder og kurstilbud som treffer innbyggernes behov, i tillegg til å være en sosial møteplass for innbyggerne våre. Samskaping og innovasjon vil være nøkkel for å lykkes med tiltak som gis.

Oppsummering

Færder kommune har kommet langt i realiseringen av oppvekstreformen. Gjennom deltagelse i Barnevernsforsøket og implementering av arbeidsmodellen BTI (Bedre tverrfaglig innsats) er flere av kravene i reformen oppfylt. Videre vil etableringen av en ny tjeneste, FærderHuset, avdeling barn, unge og familier, bidra til at den siste delen av reformen blir ivaretatt.

01.03.2023

Hilde N. Forsmo, Rådgiver/fagleder

Lina Atif, Barnevernleder

Hilde Schjerven, Virksomhetsdirektør Oppvekst

[Last ned vedlegget om oppvekstreformen her \(PDF, 264 kB\)](#)

13.3 Vedlegg 3: litteraturliste

- Antonovsky, A. (1991) *Hälsans mysterium*. [Stockholm], Natur och Kultur.
- Assmann, R. (2008.) *Teamsorganisering. Veien til mer fleksible organisasjoner*. Fagbokforlaget
- Berglund, J. (2006) *Vekst og endring*. [Askim], Team consult.
- Bowlby, J. (1994) *A secure base*. Det lille forlag
- Branstad, A. (2003) Fra monolog til dialog. Fra en maktform til en annen? I: *Helsefremmende arbeid i en brytningstid*, red.: Hans A Hauge, M. B. M., s. 162 - 173. Bergen, Fagbokforlaget.

- Bunton, R. & Macdonald, G. (2002) Health promotion : disciplinary developments. I: *Health promotion : disciplines, diversity, and development*, red., s. 9-27. London, Routledge.
- Erikson, E. H. (1968) *Identity : youth and crisis*. London, Faber & Faber.
- Freire, P. (1974) *De undertrykkes pedagogikk*. Oslo, Gyldendal.
- Fugelli, P. (2001) Helse - slik folk ser det. *Tidsskrift for Den norske lægeforening*, 121, 30, s. 3600-3604.
- Fullan, M. (2010) *All Systems Go*.
- Gellein, S. (2008) *Hvorfor er vi friske?* [internett] Tilgjengelig fra: <http://www.forskning.no/artikler/2008/oktober/197935> [lest 14.10.08]
- Geoffrey, R. (2001) Sick individuals and sick populations
- Gibson, C. H. (1995) The process of empowerment in mothers of chronically ill children *Journal of Advanced Nursmg*, 21, s. 1201-1210
- Green, L. W., Poland, B. D. & Rootman, I. (2000) The settings approach to health promotion. I: *Settings for health promotion: linking theory and practice*, red.: Poland, B. D., Green, L. W. & Rootman, I., s. 1-43. Thousand Oaks, Calif., Sage Publications.
- Habermas, J. & Kalleberg, R. (1999) *Kraften i de bedre argumenter*. Oslo, Ad notam Gyldendal. (Basis)
- Hart, S. , Schwartz, R. (2009) *Fra interaksjon til relasjon*. Gyldendal
- Heckman, J. The Importance of Investing in Early Childhood Development and the Role of Families
- Hjort, P. F. (1994) Om samsykdommene.
- Huizinga, J. (1993). *Homo Ludens*. Deichman
- Kvale, S. (1997) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo, Ad notam Gyldendal.
- Kvello, Ø. (XXXX) *Oppvekstmiljø og sosialisering*. Gyldendal
- Mathisen, S. (1999) *Skjønnhet, tanke & kunst : kunstfilosofiske studier*. [Oslo], Akribe.
- Mæland, J. G. (2005) *Forebyggende helsearbeid i teori og praksis*. 2. utg. utg. Oslo, Universitetsforl.
- Schiefloe, P.M, Bø, I. (2007) *Sosiale landskap og sosial kapital*. Deichman
- Seligman, M. E. P. (2009) *Ekte lykke : den nye positive psykologien*. Oslo, Universitetsforl.
- Shelton, S. T. (2002) *Employees, Supervisors, and Empowerment in the Public Sector: The Role of Employee Trust* [internett]. Tilgjengelig fra: <http://repository.lib.ncsu.edu/ir/bitstream/1840.16/5894/1/etd.pdf> [lest 03.02.11]
- Skjervheim, H. (2001) *Deltakar og tilskodar*.
- Sosial- og helsedirektoratet (2005) *Gradientutfordringen Sosial- og helsedirektoratets handlingsplan mot sosiale ulikheter i helse*. Oslo, Direktoratet.
- Stang, I. (2003) Bemyndigelse : en innføring i begrepet og "empowermenttenkningens" relevans for ansatte i velferdsstaten. I: *Helsefremmende arbeid i en brytningstid : fra monolog til dialog?* , red.: Hauge, H. A. & Mittelmark, M. B., s. 141-161. Bergen, Fagbokforlaget.
- Stice, E., Ragan, J., & Randall, P. (2004). Prospective Relations Between Social Support and Depression: Differential Direction of Effects for Parent and Peer Support? *Journal of Abnormal Psychology*, 113(1), 155–159
- Sørhaug, T. (1996) Tykke og tynne beskrivelse. I: *Fornuftens fantasier. Antropologiske essay om moderne livsformer*, red.: Sørhaug, T., s. 33-52. Oslo, Universitetsforlaget.
- Tangaars, P. (2021) *Prosesslederboka. Lær å lede gode prosesser og møter*. Oslo, Kommuneforlaget
- Tones, K. & Green, J. (2004) *Health promotion : planning and strategies*. London, Sage Publications.

- WHO (1986) *Ottawa charter for health promotion* [internett] Tilgjengelig fra: http://www.who.int/hpr/NPH/docs/ottawa_charter_hp.pdf [lest 2007-08-22]
- WHO (1988) *Adelaide Recommendations on Healthy Public Policy* [internett] Tilgjengelig fra: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/adelaide/en/> [lest 2008-07-22]
- WHO (2009) *Substance abuse* [internett] Tilgjengelig fra: http://www.who.int/topics/substance_abuse/en/ [lest 13.01.2009]
- Willumsen, E., Ødegård, A. (2020) *Samskaping. Sosial innovasjon for helse og velferd*. Oslo, Universitetsforlaget

Aktuelle nettsider:

- <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- De 1000 første dager: <https://www.helsedirektoratet.no/nyheter/nye-rapporter-om-psykisk-helse-de-forste-1000-dagene-av-livet>
- Tidlig innsats tidlig i livet. <https://www.ks.no/contentassets/5a8d1df4b703445d8f7df9a7ec4c9f05/Fou-Tidlig-innsats-tidlig-i-livet.pdf>
- <https://www.fhi.no/publ/2018/barn-og-unges-psykiske-helse-forebyggende-og-helsefremmende-folkehelsetilta/>
- Derfor er venners så viktig. <https://www.ks.no/contentassets/5a8d1df4b703445d8f7df9a7ec4c9f05/Fou-Tidlig-innsats-tidlig-i-livet.pdf>
- Autoritativ voksenstil. https://cappelendamm.no/_den-autoritative-voksenrollen--i-barnehage-og-skole-pal-roland-9788202706357)
- The power of yet: <https://www.youtube.com/watch?v=J-swZaKN2lc>
- OM LEK: https://snl.no/lek_-_aktivitet
- <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/fysisk-aktivitet-i-forebygging-og-behandling/barn-og-unge#barn-under-1-ar-rad-anbefaling-fysisk-aktivitet>
- <https://www.fhi.no/publ/2018/barn-og-unges-psykiske-helse-forebyggende-og-helsefremmende-folkehelsetilta/>
- En skole for vår tid: <https://www.utdanningsforbundet.no/var-politikk/publikasjoner/2021/en-skole-for-var-tid--sluttrapport-fra-ekspertgruppen-for-skolebidrag/>
- FIXEN: [Implementering i skole- og barnehagekontekst | Universitetet i Stavanger \(uis.no\)](https://www.uis.no)
- <https://www.fhi.no/hn/folkehelse/folkehelseprofil/>
- [Stortingsmelding 6](#)
- <https://www.utdanningsnytt.no/forste-steg-relasjoner/slik-gjor-du-barna-robuste/119328>
- NOU 2022: 13: Med videre betydning — Et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-13/id2929000/?ch=1>
- [En skole for vår tid](#)
- [Kvalitet i barnehagen \(udir.no\)](#)

Last ned litteraturlisten her (PDF, 151 kB)

13.4 Vedlegg 4: ordliste over begreper

Ordliste over begreper (PDF, 132 kB)